

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

**POSTAVENÍ KDU-ČSL NA SEVEROZÁPADĚ
ČECH A NA JIHOVÝCHODNÍ MORAVĚ.
Komparativní analýza.**

Diplomová práce

Autor: Hynek Jordán

Obor: MGR Politologie

Konzultant práce: PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Praha

2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval sám a uvedl veškeré použité prameny a literaturu. Zároveň chci na tomto místě poděkovat PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D. za jeho lidský přístup při vedení mé práce.

Datum: 21. 5. 2007

Jordak Podpis:

OBSAH :

I. PÁR SLOV ÚVODEM.....	4
II. STRUČNÁ HISTORIE (KDU-) ČSL 1918-2006.....	5
1. Období pevného ukotvení ČSL v meziválečné československé politice 1918-1938.....	5
2. Situace ČSL v letech 1945-1989	6
3. Vznik KDU – ČSL, období konsolidace strany 1992 - 1998	10
4. Křesťanští demokraté po Josefu Luxovi, léta 1998 - 2006.....	11
III. KOMPATIVNÍ ANALÝZA POSTAVENÍ LIDOVÉ STRANY NA SEVEROZÁPADĚ ČECH A JIHOVÝCHODNÍ MORAVĚ	14
A. Volební geografie strany	14
1. ČSL v období 1918 - 1938	14
2. Volební geografie ČSL ve volbách 1946 a 1948.....	17
3. Parlamentní volby 1990	19
4. Komunální volby 1990.....	25
5. Vedlejší téma: moravská otázka	27
6. Volby 1992, hrozba marginalizace.....	27
7. Volby do obecních zastupitelstev 1994.....	32
8. Volební rok 1996.....	34
9. Volby do PS 1998.....	40
10. Volby do obecních zastupitelstev 1998	44
11. Krajské volby 2000, vrchol Čtyřkoalice	47
12. Volby do Poslanecké sněmovny 2002	51
13. Komunální volby 2002	61
14. Volby do krajských zastupitelstev 2004	65
15. Sněmovní volby 2006	80
2. Volby do obecních zastupitelstev 2006.....	87
B. Členská základna KDU–ČSL a její územní rozmístění	90
C. Míra religiozity obyvatelstva a její vliv na volební zisky KDU - ČSL	97
IV. ZÁVĚREM ANEB ZAMYŠLENÍ NAD BUDOUCNOSTÍ KDU – ČSL V ČECHÁCH A NA MORAVĚ	105
V. POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY:.....	109
VI. RESUMÉ:	112

„Naši politiku stavíme na ideálech svobody, spravedlnosti, solidarity a úcty k lidské osobě. Vycházíme z kořenů evropské křesťanské kultury. Navazujeme a rozvíjíme humanitní a demokratické tradice naší společnosti. Jsme stranou občanů, kteří se nebojí převzít odpovědnost za sebe, za svoji rodinu, za svou obec a za stát. Prosazujeme sociální tržní hospodářství.“¹

I. Pár slov úvodem..

Základním předpokladem pro výzkum územní voličské podpory je působnost té které strany na celorepublikové úrovni, tzn. schopnost kandidovat nejen v lokálních volbách, ale především v parlamentních. Zkoumání regionálních aspektů volebních zisků pak nabylo svého významu zvláště poté, co se uskutečnily první volby do krajských zastupitelstev v roce 2000. Politické strany s celostátní působností se projevují v regionech odlišně, což je dáno řadou faktorů, mj. výší nezaměstnanosti, strukturou hospodářství, mírou religiozity, historickými aspekty atd. Jedním z nich je rovněž volební účast. Nerozhodují tedy jen programy či obliba stranických lídrů. Zásadní vliv na směřování země a na podstatu stranického systému mají především volby do dolní komory parlamentu - Poslanecké sněmovny. Proto je vhodné zabývat se územní volební podporou zejména úspěšných parlamentních stran, čímž je splněna podmínka celorepublikové působnosti. K takovým stranám náleží i Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová (KDU - ČSL).

KDU - ČSL je parlamentní stranou s ojediněle vysokou mírou voličské disproporcionality. Při podrobnějším zkoumání volebních

výsledků se ukazuje, že z dlouhodobějšího hlediska je to právě strana lidová, která má nejvíce nerovnoměrnou voličskou podporu v rámci parlamentních stran. Pozice, kterou strana má v Jihomoravském či Zlínském kraji se nedá ani vzdáleně připodobnit k situaci, v níž se nachází v Ústeckém a Karlovarském kraji. A právě k hledání příčin těchto disproporcí a jejich popisu by měla přispět tato práce. Po přehledu historie lidové strany, který je nezbytně nutný pro pochopení současné situace KDU - ČSL v Čechách a na Moravě, bude zaměřena pozornost na geografickou analýzu volebních výsledků křesťanských demokratů v námi sledovaných krajích, následně se podíváme na situaci v členské základně KDU - ČSL a ověříme hypotézu, podle níž má na volební výsledky lidové strany vliv míra religiozity obyvatelstva.

II. Stručná historie (KDU-) ČSL 1918-2006

1. Období pevného ukotvení ČSL v meziválečné československé politice 1918-1938

Československá strana lidová se musela již od svých počátků vyrovnávat s averzí, kterou vůči ní měla většina českého obyvatelstva. ČSL byla spojována - nejenom osobou svého předsedy kněze Jana Šrámka - s katolickou církví. A to mnohým přinášelo reminiscence na období habsburské monarchie. Strukturálně byla lidová strana rozdělena na českou a moravskoslezskou zemskou organizaci. Postup v obou zemích koordinoval ústřední výkonný výbor.²

Pro tuto práci není jistě nezajímavá informace o vnitřní situaci v ČSL v období konce dvacátých a první poloviny třicátých let. Po vydání papežské encykliky *Quadragesimo anno* v květnu 1931, reagující na důsledky hospodářské krize, se v lidové straně

¹ Zdroj: internetové stránky www.kdu.cz, sekce stanovy strany

² Krejčí, O.: *Nová kniha o volbách*, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 223

rozhořel spor mezi českým a moravským křídlem o korporativní uspořádání společnosti.³ Ve skutečnosti se jednalo o hluboké programové rozdíly v pojetí křesťanské politiky, které provází lidovce až do současnosti. A stejně jako tehdy i dnes se ideologicky i programově rozchází na linii Čechy - Morava. Do prosazování korporativního uspořádání společnosti se v Československu aktivně zapojilo především pravicověji orientované české křídlo lidové strany pod vedením vyšehradského kanovníka Bohumila Staška.⁴ Předseda strany Šrámek, za nímž stálo silné tradicionalistické moravské křídlo, se však stavěl k těmto konceptům silně rezervovaně. Snahy českého křídla nezískaly v období předmnichovské republiky v rámci ČSL větší váhy a pokud pomíneme ideologickou diskuzi v klíčových letech 1945 - 1948, tak programové pnutí mezi odlišnými představami českých a moravských lidovců utichly až do konce roku 1989.⁵

2. Situace ČSL v letech 1945-1989

Po druhé světové válce bylo ČSL povoleno obnovení činnosti, avšak povinná účast v Národní frontě se záhy ukázala pro lidovou stranu jako velmi nevýhodná, neboť zde byla obklopena levicově orientovanými stranami. Jelikož se lidovci stali jedinou nesocialistickou stranou v zemi, nalákalo to jejich řad mnoho nových členů, kteří nemohli být jinak politicky organizováni.⁶ V období tzv. Třetí republiky došlo k prudkému nárůstu členské základny.⁷ Ruku v ruce s tím se však rozhořel v ČSL spor o směřování strany. Liberální pravicoví členové, rekrutující se z českých regionů a především z Prahy, v čele s Helenou Koželuhovou prosazovali větší nezávislost na orgánech Národní

³ Šebek, J.: Politické vize Josefa Luxe. In: Znoj, M., Pehr M. a kol.: Josef Lux a česká politika 90.let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 22.

⁴ Viz tamtéž

⁵ Marek, P. a kol.: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Olomouc, Gloria, 2000, s. 334-341.

⁶ K dějinám lidové strany, jakož i k datům o členské základně, doposud až na malé výjimky nic nevyšlo. Z relevantních titulů stojí za zmínku např. Lukeš, B.: Historie křesťanské demokracie v středoevropském prostoru, Praha, 2001.

⁷ Zdroj: Archiv KDU - ČSL, karton 13 - přehledy o stavu členské základny.

fronty, zatímco levicové, odborářské křídlo pod vedením Antonína Petra se snažilo udržet dobré vztahy s komunisty za každou cenu.⁸ Předseda strany Msgre. Šrámek stál někde mezi, blíže však tehdy měl k názorům, které varovaly před přílišnou spoluprací s komunisty. Odlišná stanoviska ukazovala nejen na názorové pnutí uvnitř strany, ale i na lokální příslušnost. Koželuhovou podporovali lidovci z měst, vzdělaní lidé a především pražská stranická organizace, zatímco Petra silně podporovala komunistická strana snažící se tím posunout ČSL více doleva.⁹ Pakliže v Čechách se třely především tyto dvě vize, na Moravě mnozí z tzv. „tradičního“ lidoveckého členstva - tedy těch, co byli lidovci již v předmnichovském období - vytvořili jakýsi „střední proud“ vedený předsedou ČSL Janem Šrámkem, který však v té době byl již nemocen a nebyl s to plně zvládat náročnou politickou i vnitrostranickou situaci.¹⁰

Po únorovém puči a odstavení Jana Šrámka z čela ČSL, se moci chopili členové, kteří ochotně kolaborovali s komunistickou stranou. Novým předsedou strany se stal další kněz - Josef Plojhar, který v této funkci vydržel až do počátku roku 1968. Vedení ČSL po celou dobu totality bezpodmínečně plnilo příkazy, které dostávalo od komunistické strany.¹¹ V případě řadových členů tomu však bylo převážně naopak. Věřící lidé, snažící se zapojit do veřejného života, neměli v této době jinou možnost, jak dosáhnout svých cílů, než vstoupit právě do ČSL. Mnozí to považovali za „menší zlo“ než spolupracovat s komunistickou stranou. V období tzv. Pražského jara došlo k výměně na čele strany. Předsedou se stal František Toman, který však ve vedení ČSL příliš dlouho nevydržel. Po třech letech ho vystřídal Zbyněk Žalman, jenž na tomto postě setrval až do listopadových událostí roku 1989.¹²

⁸ Malř, J., Marek, P. a kol.: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II. díl: Období 1938 - 2004, Brno, Doplněk, 2005, s. 1125-1140

⁹ Viz tamtéž.

¹⁰ Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 238

¹¹ Pehr, M.: ČSL na konci komunismu. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 28

¹² Během normalizace se mnozí lidovci zapojili i do tzv. „Akci Z“. Jako příklad zde může být uvedena opět obec Dolní Bojanovice na Hodonínsku, kde se v sedmdesátých letech nikdo z místních obyvatel nechtěl účastnit „budovatelských aktivit“. Došlo to až tak daleko, že předseda MNV požádal místního faráře Miloslava Humpolce, aby vyzval věřící při nedělní mši svaté k účasti na „Akci Z“. Příští sobotu po tomto

V souvislosti s demokratizačními změnami v SSSR se začala v druhé polovině 80. let projevovat v ČSL nespokojenost s dosavadní politikou lidové strany. Proti vedení ČSL začali vystupovat jak nezkompromitovaní řadoví členové zasíláním petic a dopisů, tak někteří krajští a okresní funkcionáři, kteří viděli neudržitelnost stávajícího hospodářského a politického systému. Byli to především lidovci z Prahy 6, jihomoravská krajská organizace, vedení školícího střediska na Klínci, ale i mnozí další, kteří byli zárodkem reformního proudu ve straně s názvem "Křesťané pro přestavbu" a posléze "Obrodný proud".¹³ Cílem Obrodného proudu se stalo co nejrychlejší svolání mimořádného sjezdu ČSL, na němž by bylo možno prosadit zásadní změny ve vedení a povaze ČSL. Tento požadavek podepsalo do poloviny roku 1989 asi 16 000 členů lidové strany. Vyvrcholením opozičního demokratického hnutí ve straně byl sjezd zástupců obrodného proudu 14. října 1989 v Praze, kde se 72 delegátů vyslovalo pro změnu ústavy i politiky Československé strany lidové.¹⁴

V reakci na listopadové události roku 1989 vydalo vedení Obrodného proudu prohlášení, že jedná jménem celé lidové strany a hlásí se plně k probíhající přeměně společnosti. Zvláště v tomto období konce osmdesátých let a počátku let devadesátých bylo zcela veřejně znát pouto, jež chovala „obrozená“ ČSL ke katolické církvi. Vyplyvalo to z povahy věci. Valná většina členů ČSL pocházela před listopadem 1989 z Moravy. Mnozí lidovci byli aktivními bojovníky za církevní a náboženskou svobodu, sami pocházeli z věřících rodin a pojem „lidovec“ se na Moravě obecně kryl s pojmem „katolík“. Naproti tomu v Čechách se, i díky vyhnání Němců, podařilo komunistům vykořenit jakékoliv náboženské zvyky, tradice i víru jako takovou. To platilo zejména pro oblast bývalých Sudet – tedy západních a severních Čech. Být katolíkem či lidovcem zde bylo nemoderní, ba zpátečnické. Na sjezdu ČSL koncem roku 1989 se po normalizačním Žalmanovi stal předsedou strany člen

oznámení přišlo na staveniště nové školy několik desítek farníků, převážně členů lidové strany. (Informaci autorovi tohoto textu sdělil místní rodák Jan Jordán.)

¹³ Pehr, M.: ČSL na konci komunismu. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 29

obrodného proudu Josef Bartončík a ústředním tajemníkem Richard Sacher.

První posttotalitní sjezd ČSL v dubnu 1990 se zaměřil především na formulaci programových cílů obnovené strany a na přípravu programu pro červnové parlamentní volby. Na sjezdu byla pro tyto volby ustavena volební koalice s názvem Křesťanskodemokratická unie, zahrnující Československou stranu lidovou, Křesťanskodemokratickou stranu, Svobodnou rolnickou stranu a několik dalších menších subjektů.¹⁵ Sama Československá strana lidová počítala v prvních svobodných volbách se svým vítězstvím. Lidovci očekávali zisk 40 až 45 % hlasů. Pro nově vznikuvší Občanské fórum predikovali kolem 25 procent.¹⁶

Červnové volby 1990 přinesly Československé straně lidové hořké zklamání. Způsobilo ho především obvinění předsedy Bartončíka ze spolupráce s StB a publikace tohoto obvinění v době předvolebního agitačního moratoria. Zda tento fakt měl skutečně nějaký vliv na výsledek parlamentních voleb, resp. na přesun voličů od ČSL k Občanskému fóru, se těžko kdy podaří věrohodně prokázat. Volební události výrazně poškodily i spojení ČSL s ostatními subjekty Křesťanskodemokratické unie, oslabily jejich spolupráci a vyvolaly v lidové straně vnitřní krizi. Zejména vztahy s Křesťanskodemokratickou stranou, která měla především díky svému zakladateli Václavu Bendovi blízko k disidentským kruhům, se výrazně ochladily. První reakce především moravských členů ČSL směřovaly jednak k odmítnutí postupu iniciátora obvinění předsedy Bartončíka (tím byl Jan Ruml) a pak také k poněkud nekritické obhajobě obviněného. Moravští členové lidové strany dokonce začali sepisovat na Bartončíkovu obranu petice.

Pokud se podíváme do dění v lidové straně po prohraných volbách, tak významným krokem směřujícím k vyřešení ideové krize

¹⁴Zdroj: Viz tamtéž

¹⁵ Fiala, P., Mareš, M., Pšeja, P.: Systém politických stran v letech 1989 – 1998. In: Marek, P. a kol.: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998, Olomouc, Gloria, 2000, s. 359 - 374

¹⁶ Zdroj: interní dokumenty KDU- ČSL, které má autor tohoto textu dispozici. Touto cestou děkuji Bohumilu Lukešovi za jejich zapůjčení.

se stal mimořádný sjezd strany ve Žďáru nad Sázavou v září 1990, kde bylo zvoleno nové vedení strany. Předsedou strany se stal Josef Lux. Na tomto sjezdu bylo také přijato usnesení o obnově zemské struktury strany, tedy vznik české a moravské zemské organizace.¹⁷

3. Vznik KDU - ČSL, období konsolidace strany 1992 - 1998

Řádný předvolební sjezd ČSL se uskutečnil začátkem dubna 1992 a proběhl ve dvou etapách (Jihlava, Prostějov). V Jihlavě se diskutovalo o budoucím ideologickém směřování strany. Jak se ukázalo, rozpory mezi starým Bartončikovým vedením a novým Luxovým byly stále živé.¹⁸ Došlo zde rovněž ke změně názvu strany na Křesťanskou a demokratickou unii - Československou stranu lidovou (KDU - ČSL). Předsedou strany byl na sjezdu opět zvolen Josef Lux. Se změnou názvu strany nesouhlasila skupina asi 60 delegátů, především z oblasti Zlínska, kteří ze sjezdu odešli a po jisté době založili nový subjekt s názvem Křesťansko sociální hnutí.¹⁹ Tím skončily ve straně vnitřní (osobní) spory přívrženců Bartončíka s novým vedením strany. Začalo období stabilizace strany.

Ještě v polovině 90. let vykazovala KDU-ČSL z hlediska dalšího vývoje celou řadu problematických ukazatelů s regresivní tendencí (sociální složení členské a voličské základny s převládajícími voliči s nižším vzděláním, vyšším věkovým průměrem, z malých obcí, s vysokým podílem k zemědělství příslušejícímu obyvatelstvu) a existovalo pro ni v dlouhodobé perspektivě nebezpečí ztráty parlamentní pozice. Nicméně vývoj ve struktuře členské a voličské základny KDU - ČSL se od poloviny 90. let zlepšoval. Lidové straně se podařilo získat pevnější pozice ve

¹⁷ Fiala, P.: Josef Lux a proměny postavení KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 43

¹⁸ Fiala, P.: Katolicismus a politika, Brno, CDK, 1995

¹⁹ Šaradín, P.: Územní podpora KDU - ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 46

městech, výrazněji začala být mezi jejími voliči zastoupena střední generace, pestřejší je struktura povolání apod.²⁰

Na přelomu září a října 1995 se v Brně konal 7. sjezd, který potvrdil Josefa Luxe ve funkci předsedy strany a Jana Kasala ve funkci prvního místopředsedy. Krátce po sjezdu začaly ve straně i mimo ni diskuze o jejím politickém zaměření. Např. tehdejší místopředseda moravskoslezské zemské organizace Libor Ambrozek uvedl, že moravská část lidovecké členské základny je konzervativnější než česká část.²¹ Již tehdy existovaly spekulace ohledně ochoty KDU - ČSL vytvořit povolební koalici s ČSSD a vlivu takového kroku na stabilitu strany. Právě na podzim roku 1995 se z jižní Moravy začaly ozývat hlasy odmítající podobnou koalici.²²

Po parlamentních volbách v roce 1996 byla vytvořena staronová koalice ODS, KDU - ČSL a ODA, která však neměla v Poslanecké sněmovně zajištěnu většinu hlasů. (Měla pouze 99 mandátů a byla okázána na toleranci ze strany ČSSD.) Důsledkem mnoha faktorů, mezi něž patřila osobní animozita vrcholných představitelů koalice, jakož i zhoršení hospodářské situace, se koalice po dvou letech rozpadla a konaly se předčasné volby.

4. Křesťanští demokraté po Josefu Luxovi, léta 1998 - 2006

Výsledek politických jednání po volbách 1998 všechny překvapil. Kvůli přetrvávající animozitě mezi některými vrcholnými stranickými představiteli nemohlo dojít ke konsenzu v otázce utvoření koaliční vlády a tak se dohodly dvě největší politické strany ODS a ČSSD na tzv. Opoziční smlouvě, kterou si rozdělily moc v exekutivě (menšinová vláda ČSSD tolerovaná ODS) i v legislativě (předsedy obou komor parlamentu se stali členové ODS). Zároveň si opozičně - smluvní strany slíbily, že změní

²⁰ Fiala, P.: KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Teologie a společnost 2003/6

²¹ Fiala, P.: Josef Lux a proměny postavení KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 46

²² Viz tamtéž

volební zákon tak, aby již nadále neumožňoval vznik volebních patů, přičemž mělo dojít k posílení většintvorných prvků. Tedy posílení vlivu velký stran na úkor těch menších.²³ V reakci na nastalou situaci se KDU - ČSL, ODA, US a DEU domluvily na společném postupu v následujících senátních volbách. Uskupení, které nazvaly Čtyřkoalice, se stalo nejvýraznější politickou silou vůči stranám opoziční smlouvy v letech 1998 až 2002. 4K se podařilo výrazně uspět v senátních volbách 1998 i 2000, jakož i v krajských volbách téhož roku.²⁴

Koncem roku 1998 oznámil předseda KDU - ČSL Josef Lux, že odchází ze všech svých funkcí z důvodu vážné nemoci. Dočasným předsedou se tak stal 1. místopředseda strany Jan Kasal, který uspěl v následujícím roce na sjezdu KDU - ČSL v Českých Budějovicích a byl zvolen regulérním předsedou lidové strany.²⁵ Na tomto místě je nutno uvést, že teprve Luxovým odchodem z čela KDU - ČSL se objevily na povrchu některé dlouhodobé a hluboké ideologické rozepře, které v následujících letech výrazně formovaly směřování křesťanských demokratů buď doleva nebo následně zpět doprava v rámci politického spektra.²⁶

V roce 2001 na květnovém sjezdu KDU - ČSL v Jihlavě se událo poměrně velké překvapení. Předsedou strany byl velmi těsně (o 4 hlasy nad potřebné kvorum) zvolen Cyril Svoboda, který tak porazil tehdejšího šéfa KDU - ČSL Jana Kasala.²⁷ Strana se tak vyslovila pro středo-levicovou politiku, kterou tento pražský lidovec dlouhodobě prosazoval. Jeho zvolení se rovněž stalo signálem pro ČSSD, která se tak nyní mohla spolehnout na fakt, že KDU - ČSL půjde po volbách 2002 raději do koalice s ní, než s ODS.²⁸ Cyril Svoboda, potažmo KDU - ČSL, byl rovněž hlavním strůjcem rozpadu Čtyřkoalice.²⁹ Stalo se tak po neúspěchu volebního zákona z dílny

²³ Novák, M.: Typy vlád a jejich utváření: ČR v komparativní perspektivě. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.332

²⁴ Zdroj: volební výsledky viz www.volby.cz, krajské volby viz níže.

²⁵ Zdroj: internetové stránky KDU - ČSL, sekce volební sjezdy

²⁶ Fiala, P.: KDU - ČSL: hledání v období změn, Proglas, 5 - 6, 2001, s.10 - 14

²⁷ Zdroj: internetové stránky KDU - ČSL, sekce volební sjezdy

²⁸ Fiala, P.: Čtyřkoalice mezi integrací a rozpadem, Proglas, 3, 2001, s.10 - 14

²⁹ Fiala, P.: Josef Lux a proměny postavení KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 49

opozičně-smluvních stran a po získání většiny křesel v Senátu čtyřkoaličními stranami.

V listopadu 2003 se na sjezdu KDU - ČSL v Ostravě znovu měnilo vedení. Ve druhém kole volby získal 55 % hlasů delegátů Miroslav Kalousek a porazil tak Cyrila Svobodu.³⁰ Kalousek posunul KDU - ČSL po několika letech zpět doprava, což lze chápat jako jistou korekci politického směřování, které bylo pro lidovou stranu typické v posledních letech a jehož charakteristickým znakem byla převládající orientace na spolupráci se sociální demokracií.³¹

V roce 2005 se uskutečnil sjezd KDU - ČSL v Plzni. Jelikož se jednalo o období těsně před volbami do Poslanecké sněmovny a strana chtěla vystupovat jednotně, Miroslavu Kalouskovi se v boji o předsednické křeslo nikdo nepostavil a on tak hladce zvítězil již v prvním kole se ziskem 78% hlasů. Po špatných volebních výsledcích, kdy KDU - ČSL získala při sněmovních volbách 2006 pouze 7,22 % hlasů, se začali ozývat první nespokojené hlasy straníků žádající vyvození důsledků. Situace v KDU - ČSL se zdramatizovala poté, co se její předseda Kalousek pokusil sestavit menšinovou vládu s ČSSD za podpory komunistické strany. Proti tomu se však ostře postavila členská základna i veřejné mínění. V důsledku vnitrostranického tlaku Kalousek rezignoval na post předsedy strany a na prosinec byl svolán mimořádný volební sjezd do Brna.³² Na něm se o předsednictví utkali čtyři kandidáti. Nakonec byl nový šéfem KDU - ČSL zvolen hned v prvním kole senátor Jiří Čunek. Situace ve straně se však doposud příliš nestabilizovala v důsledku jeho následného trestního stíhání.

Některé konfliktní linie se uvnitř lidové strany v nepatrných obměnách neustále reprodukuje a je možno je s drobnými rozdíly identifikovat nejpozději od dvacátých či třicátých let minulého století. Mezi tyto konfliktní linie patří především diference mezi moravskou a českou částí lidové strany nebo spor mezi stoupenci

³⁰ Zdroj: internetové stránky KDU - ČSL, sekce volební sjezdy

³¹ Fiala, P.: KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Teologie a společnost 2003/6

konzervativnější (a pravicovější) "křesťansko-demokratické" orientace lidové strany a zastánci posilování jejího spíše křesťansko-sociálního charakteru.³³ Stejně tak lze za tradiční považovat napětí mezi zastánci uzavřenější a nábožensky zřetelněji definované podoby křesťanské strany a těmi, kteří jsou přesvědčeni, že je potřeba stranu a její orientaci měnit a více otevírat, napětí mezi členy více zdůrazňujícími nacionální nebo naopak univerzalistické aspekty křesťanské politiky apod.³⁴ Tyto konfliktní linie nabývají samozřejmě v různých historických obdobích odlišných podob a jejich význam se posunuje, ale latentně jsou uvnitř KDU - ČSL stále přítomny a v okamžicích nejistoty nabývají na důležitosti.

III. Komparativní analýza postavení lidové strany na severozápadě Čech a jihovýchodní Moravě

A. Volební geografie strany

1. ČSL v období 1918 - 1938

Již v prvních parlamentních volbách v roce 1920 se objevila u Československé strany lidové zajímavá čísla. Ve volbách do Poslanecké sněmovny ČSL relativně nejvíce uspěla ve volebním kraji Uherské Hradiště, v němž dokonce zvítězila.³⁵ Velmi dobře se jí vedlo i v brněnském obvodě, kde získala v absolutním vyjádření nejvyšší počet hlasů. Naopak totálně propadla na Karlovarsku, kde tehdy žila silná německá menšina (lokálně de facto většina), která

³² Viz blíže Foltýn, T., Havlík, V.: Teorie a praxe sestavování vlády v ČR. In: Čaloud, D., Foltýn, T., Havlík, V., Matušková A. a kol.: Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s.194

³³ Fiala, P.: KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Teologie a společnost 2003/6

³⁴ Viz tamtéž

volila národnostně zaměřené strany.³⁶ Podobně tak v kraji Louny, který zhruba kopíruje dnešní Ústecký kraj, si ČSL připsala pouhých 5878 hlasů. Pro srovnání: sociální demokraté v tomtéž obvodu obdrželi přes 120 tisíc hlasů.³⁷ Důvody neúspěchu lidové strany v severozápadních Čechách je nutno rovněž hledat, při srovnání s jižní Moravou, v odlišné ekonomicko - sociální stratifikaci obyvatelstva. Oblast severozápadních Čech vždy byla silně industrializovaná, průmyslová, obyvatelstvo žilo převážně ve větších sídlech a bylo relativně liberálnější. Oproti tomu Morava byla vždy spíše agrární, konzervativní a lidé zde žili v menších sídlech.

Pakliže se podíváme na volební výsledky ČSL v letech 1925 - 1938, tak je nutno uvést, že byly regionálně poměrně konstantní, ale celkový výsledek měl klesající tendenci. Lze konstatovat, že se lidovcům nepodařilo oslovit širší podíl obyvatel Čech, myšleno lidí české národnosti. Zvláště kritická byla pro ČSL situace ve volebních krajích Louny, Karlovy Vary a Česká Lípa. (V důsledku zde žijící silné skupiny Němců.) Naopak jistotou úspěchu byly pro lidovce volební kraje Zlínský, Uherskohradištský a Brněnský.³⁸

Právě na geografickou podporu na jižní a východní Moravě, jakož i v jižních a východních Čechách, mohla po roce 1989 lidová strana úspěšně navázat. Cílem této práce však není hlubší rozbor volebních výsledků strany lidové v období tzv. První republiky. Nicméně zde pro srovnání uvádím tabulku volebních výsledků ČSL mezi léty 1920 - 1935. Tabulka č. 2 je pak zaměřena na výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1925 po prvním skrutiniu ve volebním kraji Karlovy Vary.

³⁵ Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu, http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4219-06-1920_az_1935

³⁶ Nováková, T.: Volební systém první československé republiky a jeho reformy. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.194

³⁷ Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu, http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4219-06-1920_az_1935

³⁸ Viz tamtéž

Tabulka č.1

VOLEBNÍ VÝSLEDKY ČSL DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY NS 1920 - 1935:

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ ČSR 1920 - 1935								
Politická strana	1920		1925		1929		1935	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Československá strana lidová	699 728	11,29	691 095	9,72	623 340	8,44	615 804	7,48

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu, http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4219-06-1920_az_1935

Celkové výsledky strany ve volbách do Poslanecké sněmovny jasně poukazují na postupný pokles podpory ČSL mezi voliči. Za patnáct let ztratila lidová strana v absolutním vyjádření 85 tisíc hlasů, což při snižující se volební účasti představovalo pokles o 3,8 % hlasů.

Tabulka č.2

VÝSLEDKY VOLEB DO POSL. SNĚMOVNY V ROCE 1925 PO PRVNÍM SKRUTINIU VE VOLEBNÍM KRAJI KARLOVY VARY:

Strana	Počet odevzdaných platných hlasů	Počet mandátů obsazených v prvním skrutiniu	Počet zbytkových hlasů postupujících do dalších skrutinií
Republikánská strana zemědělská	1 139	0	1 139
Sociálně demokratická strana dělnická	2 817	0	2 817
Národně sociální strana	3 620	0	3 620
Československá strana lidová	369	0	369
Živnostenská obchodní strana	0	0	0
Německá sociálně demokratická strana	84 125	3	11 354
Komunistická strana Československa	27 345	1	3 088
Československá národní demokracie	1 703	0	1 703
Ostatní	169 967	0	169 967
Celkem	291 085	4	194 048

Zdroj: Nováková, T.: Volební systém první československé republiky a jeho reformy. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.194.

Z uvedených dat v tabulce č. 2 je zřejmé, že na Karlovarsku žilo před 2. světovou válkou takřka výhradně německé obyvatelstvo. Z českých politických stran se zde výrazněji dařilo pouze komunistické straně. (Jednalo se o oblasti průmyslové výroby a těžby uhlí.)

2. Volební geografie ČSL ve volbách 1946 a 1948

Parlamentní volby 1946 proběhly ve 28 volebních krajích - na rozdíl od 22 krajů předválečných. Protože tehdy probíhala velice výrazná migrace v souvislosti s odsunem Němců a protože Němci a Maďaři neměli volební právo, nebylo možné zjistit počet obyvatel v jednotlivých krajích v den přijímání zákona a stanovit tak počet mandátů na jednotlivé kraje. Ústřední volební komise rozdělila mandáty zvláště pro zemi Českou, Moravskoslezskou a Slovenskou. Počet mandátů přidělených České zemi byl 150, zemi Moravskoslezské 81 míst a Slovensku 69 mandátů. Mezi kraji byl nejvíce zastoupen pražský kraj s 28 mandáty a brněnský s 21 mandáty, naopak nejméně připadlo kraji karlovarskému - pouhé čtyři mandáty.³⁹

Ve volbách zvítězila komunistická strana. Ta ve srovnání s volbami roku 1935 zaznamenala nárůst počtu hlasů o 307 %, zatímco třeba lidová strana jen 218 %.⁴⁰ V těchto volbách obdrželi vítězní komunisté celorepublikově 37,9 % hlasů. V rámci českých zemí to bylo dokonce 40,17 %. ČSL skončila až na třetím místě za komunisty a národními socialisty se ziskem 20,24 % hlasů v českých zemích. Ve všech českých a moravských krajích, kromě kraje Zlínského, se podařilo KSČ zvítězit. Pouze na Zlínsku (a to ještě s výjimkou samotného Zlína) vyhráli lidovci. Naopak ve volebních krajích Kladno, Ústí nad Labem a Karlovy Vary získala KSČ absolutní většinu.⁴¹ Komunisté zvítězili v pohraničních okresech, udrželi si průmyslové oblasti a byli také nejúspěšnější v získání dědictví po agrární straně. Lidovcům se v bývalém sudetském

³⁹ Československé dějiny v datech, Praha, Svoboda, 1987, s. 632-633

⁴⁰ Zdroj: vlastní výpočty na základě volebních výsledků jednotliv. polit. stran 1935 a 1946

pohraničí, tedy v severozápadních Čechách, nepodařilo prolomit volební neúspěchy a navázali na své slabé výsledky z předmnichovského období.⁴² Celkově byla ČSL ze svého výsledku zklamaná. Strana očekávala především v Čechách vyšší zisky. Nutno poznamenat, že za neúspěchem stojí v neposlední řadě vnitřní ideologické rozepře, které utichly až s únorovým pučem a výměnou stranického vedení. Tabulka č. 3 ukazuje sílu politických stran ve volebních okresech roku 1946.

Tabulka č. 3

SÍLA POLITIC. STRAN VE VOLEB. OKRESECH 1946:

Počet okresů, v nichž bylo na 100 plat. hlasů odevzdáno pro stranu							
Strana	Míň než 10	10 až 20	21 až 30	31 až 40	41 až 50	51 až 60	61 a více
KSČ	-	3	30	98	8ř	72	39
ČSNS	6	159	138	24	-	-	-
ČSL	94	84	75	57	14	2	1
ČSSD	94	84	75	57	14	2	1
DS	-	-	-	2	5	25	48
KSS	3	10	19	38	7	3	-
SS	77	1	2	-	-	-	-
SP	80	-	-	-	-	-	-

Vysvětlivky: KSČ = Komunistická strana Československa, ČSNS = Československá strana národně sociální, ČSL = Československá strana lidová, ČSSD = Československá sociální demokracie, DS = Demokratická strana, KSS = Komunistická strana Slovenska, SS = Strana Slobody, SP = Strana práce.

Zdroj: Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 240

Většina volebních okresů, kde Československá strana lidová dosáhla méně než 10 % hlasů, se nacházela v severozápadních Čechách. O náladách v tehdejších Československu svědčí i fakt, že v Praze získaly tři levicově orientované strany dohromady 83,8 % hlasů. Na lidovce, jedinou nesocialistickou sílu, zde tedy zbylo „pouze“ 16,2 % hlasů.⁴³ Nutno však uvést, že tolik hlasů ČSL v předmnichovské době v Praze nikdy nezískala a jednalo se tedy o její historicky nejlepší výsledek v hlavním městě. S ohledem na uvedenou situaci lidovců jako jediných nositelů středopravicových hodnot na českém politickém spektru, však není možné mluvit o

⁴¹ Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 239

⁴² Zdroj: viz tamtéž

úspěchu. Síla levice v hlavním městě předznamenala, s ohledem na výrazný kulturně politický pragocentrismus, další vývoj celé naší země.

Krátce k volbám 1948. Jednalo se o první volby s jednotnou kandidátkou Národní fronty v rámci polodemokratického systému. Lidé měli totiž možnost vhodit do urny tzv. bílý lístek, čímž vyjadřovali svůj nesouhlas s jednotnou kandidátkou NF. Jakkoliv tvořilo množství bílých lístků v rámci českých zemí pouze 9,32 % ze všech odevzdaných hlasů,⁴⁴ našly se i obce, kde byla bílých lístků většina.⁴⁵

3. Parlamentní volby 1990

V parlamentních volbách roku 1990 získala KDU 9 poslaneckých křesel ve Sněmovně lidu (8,69 % hlasů) a 6 mandátů ve Sněmovně národů (8,75 % hlasů) Federálního shromáždění. V České národní radě získala koalice KDU 8,42 % hlasů, což představovalo 19 křesel. Pakliže se podíváme na volební výsledky KDU za jednotlivé okresy, zjistíme, že v 17 z celkových 76 nepřekročila unie hranici 5 % hlasů.⁴⁶ Nutno podotknout, že toto číslo nijak nesouvisí s pětiprocentní uzavírací klausulí, která je platná na celostátní úrovni pro vstup do parlamentu. Jednalo se především o okresy v západních a severních Čechách. Více nám odhalí následující tabulky.

⁴³ Zdroj: viz tamtéž, s. 240

⁴⁴ Československé dějiny v datech, Praha, Svoboda, 1987, s. 633

⁴⁵ Klasickým příkladem může být třítisícová obec Dolní Bojanovice na okrese Hodonín, která až do dnešních dob zůstala lidoveckou baštou. Ve volbách roku 1946 zde ČSL drtivě zvítězila, zatímco v roce 1948 bylo ze všech platných hlasů plných 67 % bílých lístků. Velký vliv na tom měl tehdejší místní kněz František Pořízek, který veřejně vyzval farníky, aby odevzdali prázdné lístky. Podle tehdejšího tisku „*to byl ojedinělý případ větší obce v republice, v níž se při této příležitosti projevil takovou mírou vliv reakčního kléru.*“ V obci, kde i podle nejnovějšího sčítání lidu v roce 2001 je 87 % obyvatel katolického vyznání, měl tento apel samozřejmě velkou váhu.

⁴⁶ Zdroj: Vlastní výpočet dle informací na internetových stránkách www.volby.cz

Tabulka č. 4

VOLBY 1990 – ZISK HLASŮ PRO STRANY V %, ROZDĚLENÍ MANDÁTŮ:

VOLBY 1990	SL FS		SN FS		ČNR	
	v %	Mandáty	V %	mandáty	v %	Mandáty
OF	53,15	68	49,96	50	49,50	127
KSČ	13,48	15	13,80	12	13,24	32
KDU	8,69	9	8,75	6	8,42	19
HSD – SMS	7,89	9	9,10	7	10,03	22

Vysvětlivky: OF = Občanské fórum, KSČ = Komunistická strana Československa, KDU = Křesťanská a demokratická unie, HSD – SMS = Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko.
Zdroj: www.volby.cz

Tabulka č. 5

MANDÁTŮ PRO OF, KSČ A KDU VE VOLBÁCH 1990 DO ČNR VE VYBRANÝCH VOLEB. KRAJÍCH:

VOLBY 1990	OF	KSČ	KDU
Jihomoravský kraj	17(1)	5	6
Severomoravský kraj	18	5	3
Západočeský kraj	13	3	1
Severočeský kraj	17	4	2(1)
CELKOVĚ za ČR	127(1)	32(2)	19(1)

Vysvětlivky: Čísla v závorkách vyjadřují počet mandátů získaných ve druhém skrutiniu

Zdroj: www.volby.cz

To, co lze z volebních výsledků KDU v roce 1990 vyčíst, je znovu se objevivší geografická disproporce mezi volebními výsledky v Čechách a na Moravě. Jakoby se opakovala situace z předválečného období, kdy lidovci vítězili ve Zlínském kraji, velmi slušných výsledků dosahovali i v kraji Brněnském, zatímco na Karlovarsku,

Ústecku a Lounsku (dnešní Ústecký kraj) se jim nikdy nepodařilo dosáhnout ani na jeden mandát. Historie se opakovala. V roce 1990 v tehdejších krajích Jihomoravském a Severomoravském dosáhla koalice KDU velmi dobrých výsledků, zatímco v Severočeském kraji obdržela unie pouze jeden přímý mandát a další až na základě druhého skrutinia.

Pro ilustraci je v následujících tabulkách uveden i zisk OF a KSČ. Tato komparace může být velmi cenným zdrojem informací o regionální podpoře křesťansko - demokratické strany, v porovnání s občanskou pravicí a tradiční komunistickou levicí.⁴⁷ Při pohledu na následující data si lze povšimnout snížené podpory KDU v Brně (ve prospěch pravicové OF) a podprůměrných zisků v okresech Znojmo a Břeclav. V obou případech je důvod jediný. Oba okresy totiž spadají do bývalých Sudet (celé Znojemsko a západní část Břeclavska), kde se po válce usadili především příznivci KSČ (viz níže). Komunistická podpora je tedy na tomto území historicky zakořeněná a má své příčiny. V případě Brna stojí za nižší podporou KDU městský životní styl místních obyvatel. Lidová strana nikdy nebyla městskou, rurální stranou, nýbrž venkovskou a agrární.

V těchto i v následujících volbách 1992 se na Moravě velmi dařilo nacionalistickému Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnosti pro Moravu a Slezsko (HSD - SMS), které dokonce v okresech Blansko, Brno - venkov a Vyškov ve volbách 1990 zvítězilo a porazilo tak i Občanské fórum.⁴⁸ To také vysvětluje poněkud nižší zisky OF v těchto třech okresech.

⁴⁷ Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu. <http://www.volby.cz/pls/sl1990/u5>

⁴⁸ Na Blanensku zvítězilo HSD - SMS ziskem 30,8 % hlasů, v okrese Brno - venkov získalo hnutí 32,6 % a na Vyškovsku dokonce 34,2 % hlasů. Zdroj: www.volby.cz

Tabulka č. 6

ZISKY OF, KSČ A KDU V OKRESECH DNEŠNÍHO JIHMOR. A ZLÍN. KRAJE –
VÝSLEDKY DO ČNR V ROCE 1990 V % HLASŮ:

VOLBY 1990	OF	KSČ	KDU
Blansko	29,33	15,16	15,54
Brno – město	34,91	9,53	9,57
Brno – venkov	31,74	12,82	14,02
Břeclav	37,92	12,70	11,87
Hodonín	35,96	11,49	16,09
Vyškov	27,69	15,93	12,57
Znojmo	34,94	15,97	10,25
Kroměříž	36,98	13,01	10,71
Uh. Hradiště	40,71	10,85	16,80
Vsetín	47,15	9,48	12,54
Zlín	42,91	9,40	14,56

Zdroj: www.volby.cz

Situace na západě Čech, v oblasti Karlovarska, byla před 2. světovou válkou poněkud odlišná, než na jižní Moravě. Příčinu lze najít v existenci početného německého etnika. Po válce do těchto oblastí přišli noví obyvatelé – především Češi, kterým stát nabídl, aby osídlili pohraničí, ale jednalo se i Romy, Maďary z jihu Slovenska nebo Slováky z východu republiky. Ti byli usazováni právě do oblasti Sudet, kde nahradili původní německé obyvatelstvo. Půdu i majetek jim přidělovalo Ministerstvo zemědělství, tehdy ovládané komunisty. Ne náhodou dosahuje komunistická strana v těchto oblastech dodnes svých nejlepších volebních výsledků.⁴⁹ Bylo tomu tak jak v roce 1946, tak i v prvních svobodných volbách v roce 1990. Je na zváženu, zda za vysokou podporu KSČ a slabou pozicí ČSL v tomto kraji nestojí vykořeněnost nového obyvatelstva, jejich neúcta k předkům, kteří na území Sudet žili po celá staletí, morální i mravní marasmus,

⁴⁹ Viz porovnání volebních výsledků KSČ, Levého Bloku a KSČM na severozápadě Čech s jinými regiony republiky. K dispozici na www.volby.cz

který přinesl komunismus, anebo kupříkladu bezvěrectví, jež si s sebou noví obyvatelé přinesli.

Lidové straně se nepodařilo při prvních svobodných volbách tuto regionální disproporci překonat. (Je v celku reálné, že se to již nikdy lidovcům nepodaří.) Je proto s podivem zjištění, že při těchto volbách získala KDU na Chebsku 6,62 % hlasů. Tomuto číslu se již v žádných následujících volbách nepřiblížila. Oblast, kde KDU dosáhla svých nejslabších výsledků se táhla od Chomutovska na západě Čech až po Liberecko na severu.

Tabulka č. 7

ZISKY OF, KSČ A KDU V OKRESECH DNEŠNÍHO KARLOVAR. A ÚSTECKÉHO KRAJE - VÝSLEDKY DO ČNR V ROCE 1990 V % HLASŮ:

VOLBY 1990	OF	KSČ	KDU
Cheb	53,20	14,49	6,62
Sokolov	56,94	12,48	4,13
Karlovy Vary	55,88	13,15	4,60
Louny	44,66	18,73	3,69
Chomutov	47,16	15,43	3,59
Most	50,66	17,92	3,54
Teplice	55,94	14,48	3,46
Litoměřice	52,18	18,04	4,14
Ústí n. Labem	54,02	15,88	2,82
Děčín	53,86	14,44	3,60

Zdroj: www.volby.cz

Pro volby v roce 1990 byl vytvořen zcela nový volební zákon zahrnující použití Hagenbach - Bischoffovy formule pro přepočítání hlasů na mandáty (tedy poměrný volební systém), dvě skrutinia, 5 % celostátní uzavírací klausule a 8 volebních krajů kopírujících stávající kraje vytvořené reformou v roce 1960. Tyto kraje byly relativně velmi velké a napomáhaly tak malým stranám, jako je ČSL, k snazšímu získání mandátů. Zatímco v prvním skrutiniu se stranám

přidělovaly mandáty na úrovni volebních krajů, ve druhém skrutiniu tomu bylo na celorepublikové úrovni. (Za podmínky překročení 5 % uzavírací klausule na celostátní úrovni.) Zvláštností druhého skrutinia byl fakt, že politické strany při něm sestavovaly novou kandidátní listinu až po prvním skrutiniu - tedy po samotném aktu voleb.⁵⁰ Tak se mnohdy stalo, že neúspěšní politici, kteří nezískali dostatečné množství hlasů pro získání mandátu již v prvním skrutiniu nebo politici, kde v rámci volebního kraje strana vůbec nepřekonala hodnotu přirozeného práhu a tudíž jí za daný kraj nepříslušelo žádné křeslo, se nakonec do parlamentu dostali.⁵¹

V návaznosti na výsledky voleb do zákonodárných sborů v roce 1990 se několik českých geografů začalo zabývat prostorovými analýzami volebního chování.⁵² Z jejich dílny pochází zajímavý přehled území stabilní volební podpory lidové strany, kterou přináší mapa č. 1. Metodika zpracování tohoto ilustrativního přehledu vychází ze zachycení intenzity volební podpory strany na daném území. Jednotlivé oblasti českých zemí byly seřazeny postupně podle síly podpory vybrané strany ve vybraných volbách. „Podle této řady, vyjadřující pokles intenzity volební podpory, jsou načítány absolutní počty hlasů až do výše 50 % celkového podílu hlasů získaných stranou,“ píše Petr Jehlička a Luděk Sýkora. „Okresy spadající do 50 % limitu jsou pak označeny za území volební podpory...“⁵³ Tato místa jsou na mapě vyznačena černě.

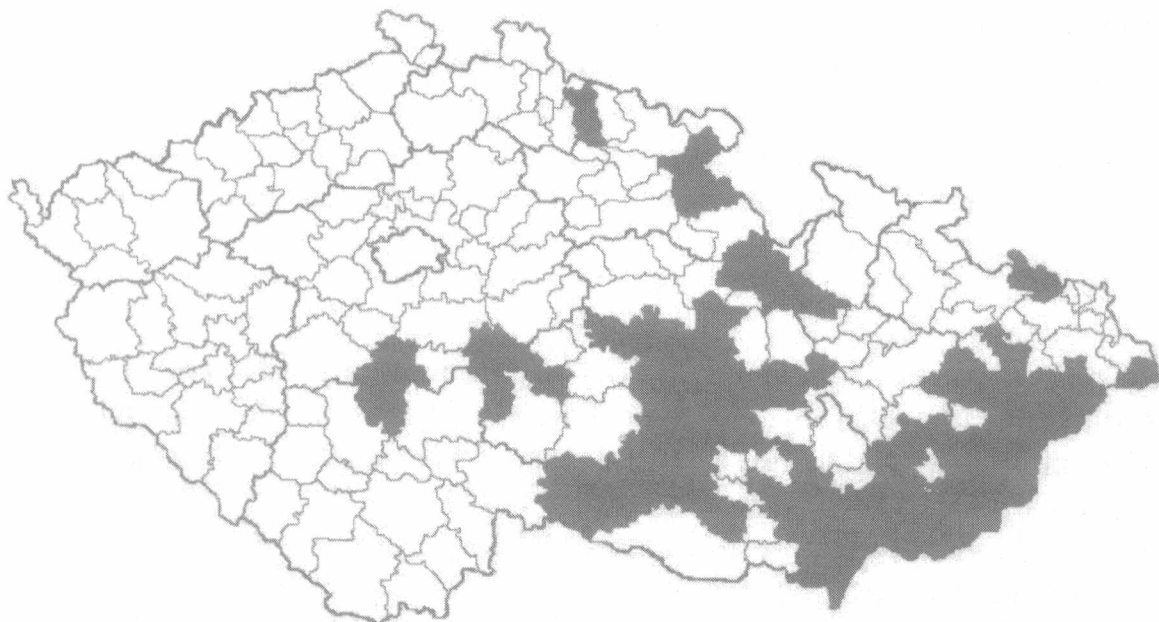
Mapa č. 1

⁵⁰ Lebeda, T.: Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.232

⁵¹ V případě strany lidové se tak stalo např. při volbách roku 1996, kdy se do sněmovny dostal Pavel Tollner, který vedl kandidátku KDU - ČSL v Severočeském kraji. Tato kandidátní listina v prvním skrutiniu nepřekročila přirozený práh volitelnosti a nezískala tudíž ani jeden mandát, avšak díky druhému skrutiniu Tollnera do parlamentu „protlačil“ tehdejší předseda strany Josef Lux.

⁵² Viz např. Blažek, J., Kostecký, T.: Geografická analýza výsledků parlamentních voleb v roce 1990, In: Sborník České geografické společnosti 1991/1 a Jehlička, P., Sýkora, L.: Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990), Sborník české geografické společnosti 1991/2.

ÚZEMÍ TRVALÉ VOLIČSKÉ PODPORY ČSL:

Zdroj: Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 349

Z uvedené mapy vyplývá, že voliči v prvních svobodných volbách po pádu komunistického režimu v roce 1990 podpořili lidovou stranu v oblastech, kde dosahovala svých nejlepších výsledků již v období před druhou světovou válkou.⁵⁴ Autoři mapy Jehlička se Sýkorou se tak snaží prokázat, že mezi výsledky ČSL v roce 1990 a v období tzv. První republiky existuje souvislost.

4. Komunální volby 1990

Na podzim 1990 se konaly také volby do obecních zastupitelstev. Československá strana lidová v nich dosáhla relativně slušného výsledku. Díky disciplinovanosti svých příznivců, širokému organizačnímu zázemí i velké členské základně obsadila ČSL třetí místo za vítězným OF a druhou komunistickou stranou, když získala 11,5 % hlasů a 12,1 % mandátů.⁵⁵ Ve velkých městech získala 3 místa primátorů (České Budějovice, Pardubice, Zlín) a 7 náměstků primátora, v okresních městech 8 starostů a 13

⁵³ Jehlička P., Sýkora, L.: cit. dílo, s. 84.

⁵⁴ Zdroj: viz tamtéž

místostarostů. Z ČSL bylo vybráno také 7 přednostů a 3 zástupci přednosty v okresních úřadech. (převážně na jižní a východní Moravě) Celkem bylo na kandidátkách ČSL zvoleno 539 starostů obcí a 503 místostarostů.⁵⁶ Nicméně faktem zůstává, že lidovcům se nepodařilo dosáhnout celorepublikové regionální podpory. Výrazně uspěla na Moravě, ve východních a jižních Čechách (o čemž svědčí i zisky postů starostů, či primátorů), zatímco ve středních, západních a severních Čechách se na mnoha místech nepodařilo ani sestavit kandidátky.

Volby do obecních zastupitelstev, jakkoliv probíhají na principu poměrného zastoupení, se od voleb parlamentních značně liší. (A to nejen tím, že se při nich až do voleb v roce 1998 používala metoda přepočtu hlasů na mandáty Sainte-Laguë.) Volič může na hlasovacím lístku označit křížkem ve čtverečku v záhlaví sloupce s kandidáty volební strany nejvýše jednu stranu. Nebo může označit v rámečku před jménem kandidáta křížkem další kandidáty, pro které hlasoval, a to v libovolných samostatných sloupcích, ve kterých jsou uvedeny ostatní volební strany. Podmínkou však je, že při křížkování volič nesmí označit více kandidátů, než je celkový počet volených zastupitelů. Tento systém se nazývá panašování. Takto volí předně jednotlivě označené kandidáty, dále tolik kandidátů označené volební strany, kolik činil rozdíl počtu členů zastupitelstva, kteří mají být zvoleni, a to v pořadí, v němž jsou kandidáti označené volební strany uvedeni v jejím sloupci.⁵⁷ Při komunálních volbách mohou rovněž kandidovat i nezávislí kandidáti nebo jejich sdružení.

Lze usuzovat, při srovnání kandidátních listin ve velkých městech a na malých vesnicích, že voliči v malých sídlech využívají panašování mnohem častěji než lidé z velkých sídel, kde je prostředí příliš anonymní a panašování by navíc bylo mnohem složitější.⁵⁸ I toto nahrává, a vždy nahrávalo, lidové straně k

⁵⁵ Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 273

⁵⁶ Zdroj: <http://kraj-brno.kdu.cz/text/historie/historie06.htm>

⁵⁷ Viz informace o způsobech hlasování na internet. stránkách Českého statistického úřadu: www.czso.cz

⁵⁸ Je snazší křížkovat na listině, kde se za každou stranu uchází o křeslo v zastupitelstvu např. patnáct kandidátů, než na volebním lístku, kde jich je 70, jako např. při volbách do zastupitelstva Hlavního města Prahy.

zisku velkého množství mandátů na celostátní úrovni, neboť většina jejich voličů se nachází v malých obcích jižní a východní Moravy. Naopak na severozápadě Čech je obyvatelstvo koncentrováno do větších celků z důvodů existence mnoha těžebních lokalit a vysídlení Němců po druhé světové válce, čímž došlo k vyliďnění menších sídel.

5. Vedlejší téma: moravská otázka

V dubnu 1990 vzniklo Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko požadující československý stát na spolkovém principu. HSD - SMS v červnových volbách v roce 1990 uspělo, když se dostalo jak do FS, tak i do ČNR. Dokonce ve volbách do Sněmovny národů a do České národní rady získali moravisté celkově více hlasů i mandátů než tradičně na Moravě silná lidová strana.⁵⁹ Avšak v průběhu roku 1991 se hnutí začalo štěpit a nakonec se rozdělilo na dvě části. Tato skutečnost mohla za jistých okolností prospět především KDU - ČSL, která tak získala možnost oslovit moravisticky (resp. decentralisticky) založené voliče. Zda se jí to skutečně podařilo či nikoliv, nám ukáží výsledky parlamentních voleb v roce 1992.

6. Volby 1992, hrozba marginalizace

Parlamentní volby v roce 1992 proběhly v jiné politické situaci, než tomu bylo u voleb před dvěma lety. Změnila se celková nálada veřejnosti, nastupovala řada nových stranických vůdců a významně vzrostl význam republikových parlamentů a vlád na úkor centrálních, federálních orgánů. Srovnání výsledků voleb do České národní rady a do Federálního shromáždění ukazuje, že voliči měli tendenci dávat v případě národní rady přednost národnostně orientovaným a malým stranám, zatímco v případě FS spíše stranám velkým.⁶⁰ Takto propadlo sítem voleb do Federálního shromáždění Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a

⁵⁹ Ve volbách do Sněmovny národů získala HSD - SMS celkově 658 477 hlasů, což znamenalo zisk 7 mandátů, a do České národní rady získali moravisté za 723 609 hlasů celkových 22 mandátů. KDU získala při volbách do SN 6 křesel a do ČNR 19 mandátů. Viz www.volby.cz

⁶⁰ Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 287

Slezsko. I sama KDU – ČSL získala méně hlasů při volbách do FS než do ČNR. Křesťanští demokraté získali 5,98 % hlasů a 7 mandátů ve Sněmovně lidu a 6,08 % hlasů ve Sněmovně národů, což představovalo 5 mandátů. Při volbách do ČNR získali lidovci 6,28 % hlasů, za něž obdrželi 15 mandátů.⁶¹

Počet mandátů, které si strany rozdělovaly v rámci české části ČSFR při volbách do Federálního shromáždění, osciloval mezi sedmi do Sněmovny lidu a pěti do Sněmovny národů v Jihočeském kraji až po 20 mandátů do SL a 14 mandátů do SN v Jihomoravském kraji.⁶² Z volebních výsledků lze usuzovat, že křesťanské demokraty „podrželi“ zejména voliči z Jihomoravského kraje.⁶³

Tabulka č. 8

VÝSLEDKY PARL.VOLEB 1992 V % HLASŮ:

VOLBY 1992	SL FS		SN FS		ČNR	
	V %	mandáty	V %	mandáty	v %	Mandáty
ODS – KDS	33,90	48	33,43	37	29,73	76
LB	14,27	19	14,48	15	14,05	35
ČSSD	7,67	10	6,80	6	6,53	16
LSU	5,84	7	6,06	5	6,52	16
KDU – ČSL	5,98	7	6,08	6	6,28	15
SPR – RSC	6,48	8	6,37	6	5,98	14
ODA	4,98	-	4,08	-	5,93	14
HSD – SMS	4,23	-	4,90	-	5,87	14

Vysvětlivky: ODS-KDS = Občanská demokratická strana, LB = Levý blok, ČSSD = Československá sociální demokracie, LSU = Liberálně sociální unie, KDU – ČSL = Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová, SPR – RSC = Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa, ODA = Občanská demokratická aliance, HSD – SMS = Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko.

Zdroj: www.volby.cz

V následující tabulce, podobně jako i v několika dalších, jsou mandáty (či procentuální zisky) KDU – ČSL komparovány s výsledky pravicové ODS a levicového LB (resp. později KSČM).

⁶¹ Zdroj: www.volby.cz

⁶² Viz tamtéž

⁶³ Viz tabulka níže

Všechna následující data by měla potvrdit domněnku o tradičním soutěžení lidové strany s komunisty na jižní Moravě (Znojemsko podporuje KSČM, zatímco východní okresy kraje jsou lidovecké), o pravicovosti Zlínského kraje, který je zde ještě rozdělen do Jiho- a Severomoravského kraje a v němž probíhá střet především mezi ODS a KDU - ČSL. V případě Ústecka by se měla ukázat slabost křesťanských demokratů v kontrastu se silou komunistů a postupně vzrůstající oblibou pravicové ODS. Podobně tak i na Karlovarsku, v jehož případě však navíc - po vzniku samostatného kraje - by mělo vyjít najevo, jak velikost (resp. malost) volebního obvodu dokáže zcela zásadním způsobem ovlivnit výsledky parlamentních voleb u stran, jejichž podpora nepřesahuje v daném regionu 10 % hlasů.

Tabulka č. 9

ZISK MANDÁTŮ PRO ODS - KDS, LB A KDU - ČSL VE VOLBÁCH 1992 DO ČNR VE VYBRANÝCH KRAJÍCH:

VOLBY 1992	ODS - KDS	LB	KDU - ČSL
Jihomoravský kraj	11	7 (1)	7 (2)
Severomoravský kraj	13 (1)	6	3
Západočeský kraj	8 (1)	3	-
Severočeský kraj	8	5 (1)	-
CELKOVĚ ZA ČR	76 (2)	35 (2)	15 (3)

Vysvětlivky: Čísla v závorkách vyjadřují počet mandátů získaných ve druhém skrutiniu

Zdroj: www.volby.cz

Jistě není bez zajímavosti se podívat, ve kterých volebních krajích získala KDU - ČSL mandáty. Z tabulky jasně vyplývá, že takřka polovinu mandátů získali křesťanští demokraté v Jihomoravském kraji. Celostátní 5 % uzavírací klausuli překonali lidovci především díky početné členské základně. Zatímco v roce 1990 činil podíl hlasů od členů ČSL na celkovém volebním výsledku strany 15 %, v roce 1992 to bylo již 22 % z celkového množství odevzdaných hlasů pro KDU - ČSL při volbách do České národní

rady.⁶⁴ Ke konci dubna 1992 měla lidová strana více než 88 tisíc členů.⁶⁵ Bez tak široké členské základny by se KDU - ČSL nemusela v roce 1992 vůbec do parlamentu dostat. V následující tabulce jsou pro porovnání opět uvedeny i výsledky liberální pravice (ODS - KDS) a komunistické koalice (LB).

Tabulka č. 10

ZISKY ODS - KDS, LB A KDU-ČSL V OKRESECH DNEŠNÍHO JIHMOR. A ZLÍN. KRAJE - VÝSLEDKY DO ČNR V ROCE 1992 V % HLASŮ:

VOLBY 1992	ODS - KDS	LB	KDU - ČSL
v %			
Blansko	18,35	17,49	13,57
Brno - město	30,66	11,13	6,69
Brno - venkov	22,22	15,07	12,75
Břeclav	24,16	14,53	11,20
Hodonín	20,73	14,05	15,36
Vyškov	18,83	18,48	11,77
Znojmo	19,11	17,35	9,59
Kroměříž	21,55	15,02	10,27
Uh. Hradiště	23,58	11,97	16,32
Vsetín	29,45	9,88	11,85
Zlín	27,36	10,81	12,68

Zdroj: www.volby.cz

Při podrobnějším pohledu na volební výsledky KDU - ČSL v okresech dnešního Jihomoravského a Zlínského kraje si lze povšimnout poklesu voličské přízně ve srovnání s volbami 1990 ve všech sledovaných okresech. Nejvýraznější propad byl zaznamenán na Znojemsku a Blanensku (shodně o -2 %). Za nižšími zisky ODS - KDS v některých okresech opět stojí voličská přízeň pro moravistické

⁶⁴ Hudák, J.: Geografie volebních výsledků KDU - ČSL v devadesátých letech. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 65

⁶⁵ Viz tamtéž

HSD - SMS.⁶⁶ I když tentokrát se tomuto hnutí podařilo zvítězit pouze na Znojemsku.

TABULKA č. 11

ZISKY ODS - KDS, LB A KDU-ČSL V OKRESECH DNEŠNÍHO ÚSTECKÉHO A KARLOVAR. KRAJE - VÝSLEDKY DO ČNR V ROCE 1992 V % HLASŮ:

VOLBY 1992	ODS - KDS	LB	KDU - ČSL
V %			
Cheb	30,98	16,08	3,27
Sokolov	29,55	13,23	1,91
Karlovy Vary	33,17	13,13	2,25
Louny	26,80	19,18	1,67
Chomutov	26,41	16,35	1,65
Most	27,77	19,19	1,23
Teplice	29,79	14,72	1,85
Litoměřice	29,34	18,69	2,34
Ústí n. Labem	28,28	15,98	1,44
Děčín	29,06	14,88	1,77

Zdroj: www.volby.cz

Při srovnání okresních volebních výsledů lidové strany nepřekročila KDU - ČSL v těchto volbách 5 % kvorum ve 36 okresech z celkových 76.⁶⁷ Křesťanští demokraté ztratili své pozice ve všech okresech, přesto si výrazně nadprůměrnou podporu uchovali na jižní a východní Moravě. Pásmo marginalizace se nicméně rozšířilo na celé severozápadní Čechy. (Louny 1,67 % hlasů, Ústí nad Labem 1,44 % hlasů, Most 1,23 % hlasů) Asi málokdo si dnes umí představit, že v těchto volbách dostala např. Nezávislá iniciativa (NEI) na Chomutovsku 2,02 % hlasů a Strana přátel piva v tomtéž obvodě 1,64 % hlasů.⁶⁸ To v prvním případě představuje o necelých 0,5 % více

⁶⁶ V okrese Znojmo získalo HSD - SMS celkově 20,2 % hlasů a zvítězilo v něm. Byl to jediný okres v ČR, kde překročili moravisté hranici 20 % hlasů.

⁶⁷ Zdroj: vlastní výpočet na základě informací zjištěných na volebním serveru Českého statistického úřadu www.volby.cz

⁶⁸ Zdroj: www.volby.cz

než získala tradiční KDU - ČSL a v druhém případě jsou výsledky srovnatelné.

7. Volby do obecních zastupitelstev 1994

Během existence samostatné České republiky proběhly čtyři komunální volby. Během této doby se potvrdil fakt oslabování pozic křesťanských demokratů a to jak ve městech, tak dokonce i na venkově.⁶⁹

V komunálních volbách v roce 1994 uspělo celkově 344 volebních stran. Z hlediska počtu získaných mandátů se na první příčce umístnilo Sdružení nezávislých kandidátů (23,6 tis. mandátů). Nejpočetnější zastoupení mezi politickými stranami získala v obecních zastupitelstvech právě KDU - ČSL, jež obsadila celkově druhou pozici se 7616 získanými mandáty, což představuje 12,25 % z celkového počtu mandátů⁷⁰. Úspěšnost v komunálních volbách však povětšinou samy strany hodnotí podle počtu získaných křesel v obecních a městských radách a ve vedení obcí.

Následující data nám odhalují, jak silné pozice měla po těchto volbách KDU - ČSL na jižní Moravě. Z 969 obcí regionu dokázala postavit vlastní kandidátky ve více než 600 z nich a získala zde celkově 2671 mandátů.⁷¹

TABULKA č. 12

⁶⁹ Viz níže - výsledky komunálních voleb v letech 1998, 2002 a 2006.

⁷⁰ Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 332

⁷¹ Zdroj: http://www.kdu.cz/VOLBY/KOM/1998/CR_mand.htm

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KOMUNÁL. VOLBÁCH 1994 V OKRESECH JIHOVÝCHODNÍ MORAVY:

Okres	Komunální volby 1994			
	Počet			
	Obcí	Kandi- dáték	kandi- dátů	mandátů
JIŽNÍ MORAVA	969	602	6 254	2 671
Blansko	130	69	617	316
Brno-město	1	1	55	5
Brno-m.části	29	28	530	88
Brno-venkov	136	76	717	311
Břeclav	69	45	510	185
Hodonín	81	67	774	310
Kroměříž	79	45	384	168
Uherské Hradiště	78	63	686	335
Vyškov	79	53	461	220
Zlín-město	1	1	39	6
Zlín-okres	81	60	647	348
Znojmo	147	61	452	217
Vsetín	58	33	382	164

Zdroj: www.kdu.cz

Tabulka č. 13 naopak odhaluje slabá místa voličské podpory lidovců - severozápad Čech, kde se KDU - ČSL z 491 obcí regionu podařilo postavit vlastní kandidátky pouze ve 37 z nich a získala zde 67 mandátů.⁷²

TABULKA č. 13

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KOMUNÁL. VOLBÁCH 1994 V OKRESECH SEVEROZÁPADU ČECH:

⁷² Zdroj: http://www.kdu.cz/VOLBY/KOM/1998/CR_mand.htm

Okres	Komunální volby 1994			
	Počet			
	obcí	kandi- dáték	kandi- dátů	mandátů
SEVEROZÁPAD.ČECHY	491	37	533	67
Sokolov	38	3	16	4
Děčín	51	3	49	4
Chomutov	44	1	25	1
Karlovy Vary-město	1	1	37	1
Karlovy Vary-okres	53	6	60	16
Cheb	39	6	48	13
Litoměřice	105	4	39	18
Louny	70	5	37	3
Most	26	1	36	1
Teplice	34	2	42	6
Ústí n. L.-město	1	1 (koal.)	37 (koal.)	0
Ústí n. L.-obvody	4	4 (koal.)	68 (koal.)	0
Ústí n. L.- okres	25	0	0	0

Zdroj: www.kdu.cz

Kandidátní listina pro volby do zastupitelstva města Ústí nad Labem byla koaliční, tj. lidová strana zde nekandidovala samostatně, podobně tak i ve čtyřech ústeckých obvodech postavila KDU - ČSL společnou kandidátku s dalšími uskupeními.

8. Volební rok 1996

Volby v roce 1996 se konaly podle pravidel platných ještě v období federace, tedy podle poměrného systému, přepočít hlasů na mandáty se prováděl Hagenbach - Bischoffovou metodou, přičemž mandáty se rozdělovaly ve dvou skrutiniích. Pokud jde o uzavírací klauzuli, stanovil zákon jako nutnost pro nárok na získání mandátu dosažení 5 % hlasů na celostátní úrovni pro jednotlivě kandidující

strany, 7 % pro dvoučlenné koalice, 9 % pro tříčlenné a 11 % pro čtyř a vícečlenné koalice.⁷³

Lidová strana získala v těchto volbách 8,08 % hlasů, což znamenalo zisk 18 mandátů.⁷⁴ Oproti předcházejícím volbám si strana polepšila jak procentuálně (+ 1,8 %) tak i v zisku křesel (+3 mandáty oproti roku 1992). Strana se tak přiblížila svému výsledku z prvních polistopadových voleb.

Tabulka č. 14

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY 1996:

VOLBY 1996	POSLANECKÁ SNĚMOVNA	
	v %	Mandáty
ODS	29,62	68
ČSSD	26,44	61
KSČM	10,33	22
KDU - ČSL	8,08	18
SPR - RSC	8,01	18
ODA	6,36	13

Vysvětlivky: ODS = Občanská demokratická strana, ČSSD = Československá sociální demokracie, KSČM = Komunistická strana Čech a Moravy, KDU - ČSL = Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová, SPR - RSC = Sdružení pro republiku - Republikánská strana Československa, ODA = Občanská demokratická aliance

Zdroj: www.volby.cz

I když procentuální rozdíl mezi volbami 1996/1992 nebyl v případě lidové strany velký, geografické rozložení voličské podpory pro KDU - ČSL ukazuje dvě tendence: posilování Moravy a vyváženější podporu v regionech (v krajských obvodech).⁷⁵ Nejvýznamnějších zisků dosáhla lidová strana tradičně na jižní Moravě a Zlínsku, kde byl také zaznamenán nejlepší výsledek křesťanských demokratů, a to v okrese Uherské Hradiště (17,74 %). Nejmenší rozdíl oproti předchozím volbám zaznamenala KDU - ČSL na

⁷³ Lebeda, T.: Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.232

⁷⁴ Zdroj: www.volby.cz

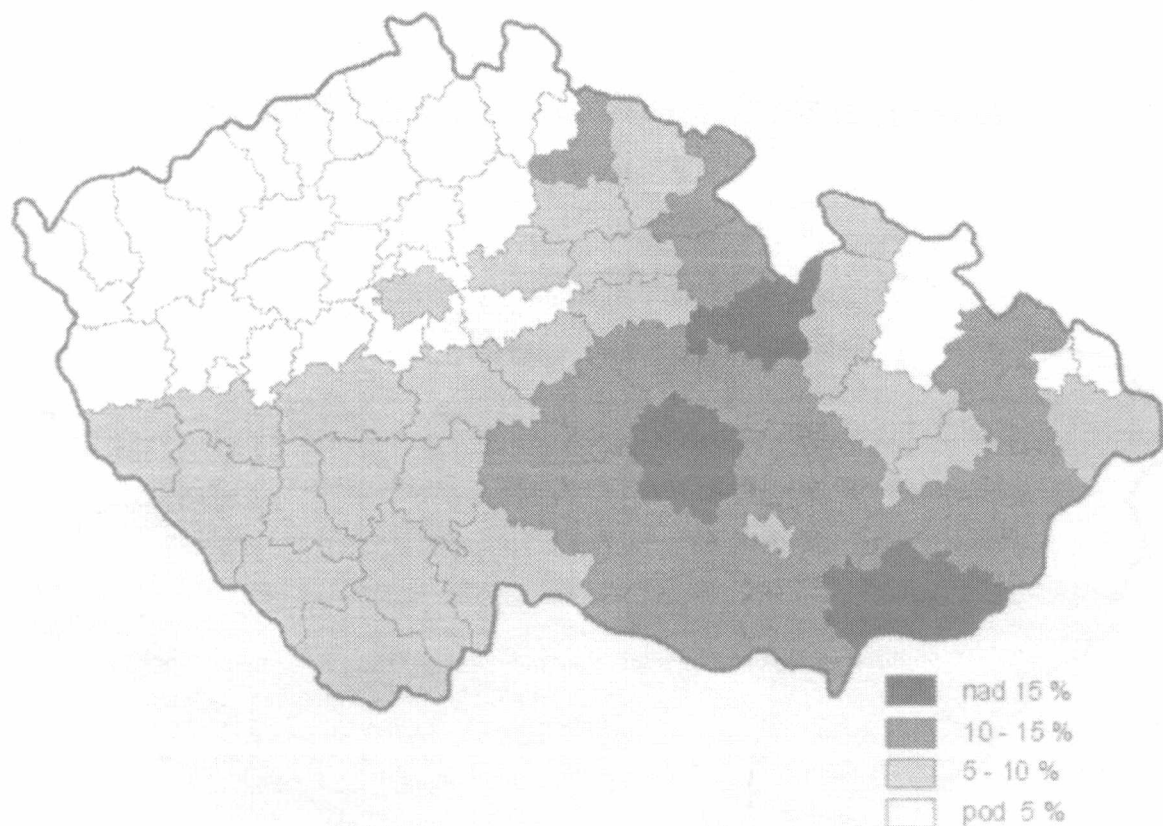
⁷⁵ Hudák, J.: Geografie volebních výsledků KDU-ČSL v devadesátých letech. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 60

Karlovarsku a Ústecku, kde se jí nepodařilo prorazit ani v jednom z okresů 4 % hranici a zopakovala tak své podprůměrné výsledky z voleb 1990 a 1992.⁷⁶ Pakliže bychom chtěli hodnotit úspěšnost (resp. neúspěšnost) lidové strany ve sněmovních volbách 1996 podle počtu okresů, v nichž překonala KDU - ČSL 5 % kvorum, pak se jí to nepodařilo ve 26 okresech.⁷⁷

Území voličské podpory KDU - ČSL při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996 nám ukazují následující mapa.

Mapa č. 2

ÚZEMNÍ PODPORA KDU - ČSL VE VOLBÁCH DO PS PČR 1996:

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU - ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 47

⁷⁶ Zdroj: www.volby.cz

⁷⁷ Zdroj: vlastní výpočet na základě dat uvedených na www.volby.cz

Následující tabulka nám ukáže, jak se dařilo získávat křesťanským demokratům mandáty v námi sledovaných krajích. Nutno však vzít v potaz, že se jedná ještě o staré územní rozdělení na osm krajů. Tyto jednotky byly převážně mnohem větší než jsou stávající kraje. Proto jsou zde ještě uvedeny kraje Jihomoravský, Severomoravský (jeho součástí je i okres Vsetín, který dnes spadá do Zlínského kraje), Severočeský (dnes Ústecký) a Západočeský, od něhož byly odtrženy tři okresy a vznikl tak zcela nový kraj Karlovarský. V takto velkých krajích nebylo ani pro malou stranou, jakou KDU - ČSL je, problém dosáhnout na mandát.⁷⁸

Tabulka č. 15

ZISK MANDÁTŮ PRO ODS, KSČM A KDU - ČSL VE VOLBÁCH DO PS 1996 VE VYBRANÝCH KRAJÍCH:

VOLBY 1996	ODS	KSČM	KDU - ČSL
Jihomoravský kraj	12 (1)	5	6
Severomoravský kraj	11	4	3
Západočeský kraj	6	2	1
Severočeský kraj	6	2	1 (1)
CELKOVĚ ZA ČR	68 (3)	22 (2)	18 (2)

Vysvětlivky: Čísla v závorkách vyjadřují počet mandátů získaných ve druhém skrutiniu

Zdroj: www.volby.cz

Tabulky číslo 16 a 17 porovnávají okresní volební výsledky křesťanských demokratů z voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1996 s volbami do České národní rady (předchůdkyně PS) v roce 1992.

⁷⁸ Nová, P.: Malé politické strany v českém stranickém systému 1996 – 1998. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.302

Tabulka č. 16

POROVNÁNÍ VOLEB. VÝSLEDKŮ KDU - ČSL V OKRESECH ZLÍN. A JIHOMOR. KRAJE V LETECH 1996 A 1992 V % HLASŮ:

Výsledky KDU-ČSL v % hlasů	POSLANECKÁ SNĚMOVNA 1996	ČESKÁ NÁRODNÍ RADA 1992
Okresy		
Blansko	14,66	13,57
Brno - město	9,10	6,69
Brno - venkov	14,23	12,75
Břeclav	12,43	11,20
Hodonín	16,52	15,36
Vyškov	12,85	11,77
Znojmo	10,48	9,59
Kroměříž	11,45	10,27
Uh. Hradiště	17,74	16,32
Vsetín	12,61	11,85
Zlín	13,94	12,68

Zdroj: www.volby.cz

V okresech jižní a východní Moravy si KDU - ČSL v těchto volbách připsala v průměru 1 až 1,5 % hlasů oproti předchozím volbám. Výjimku tvoří město Brno, kde lidovci posílili o výrazných 2,4 % hlasů. Z toho lze usuzovat, že se KDU - ČSL v tomto období stala stranou přijatelnou i pro voliče z velkých sídel.

Tabulka č. 17

POROVNÁNÍ VOLEB. VÝSLEDKŮ KDU - ČSL V OKRESECH ÚSTECKÉHO A KARLOVAR. KRAJE V LETECH 1996 A 1992 V %:

Výsledky KDU-ČSL v %	POSLANECKÁ SNĚMOVNA	ČESKÁ NÁRODNÍ RADA
	1996	1992
Zisk KDU-ČSL v %		
Cheb	3,91	3,27
Sokolov	3,33	1,91
Karlovy Vary	3,45	2,25
Louny	3,03	1,67
Chomutov	3,29	1,65
Most	2,45	1,23
Teplice	2,60	1,85
Litoměřice	4,14	2,34
Ústí n. Labem	3,02	1,44
Děčín	3,25	1,77

Zdroj: www.volby.cz

Z uvedených dat je zřejmé, že ve všech sledovaných severočeských okresech zaznamenala KDU - ČSL růst voličské podpory o 1 až 1,5 %. Lze tedy říci, že se lidovcům podařilo oslovit voliče jak v okresech s tradičně vyšší mírou podpory pro KDU - ČSL, tak i v oblastech, kde se jim podpory pravidelně nedostávalo. Přesto však podpora KDU - ČSL na severozápadě Čech nepřekročila takřka v žádném z okresů 4 % hranici a lidovci tak zopakovali své podprůměrné výsledky z voleb 1990 a 1992. Jedinou výjimkou byl okres Litoměřice, kde se lidové straně podařilo dosáhnout 4,14 % hlasů. Existují zde totiž malé venkovské oblasti, kde KDU - ČSL tradičně získává větší podporu, než je pro tento kraj typické.

9. Volby do PS 1998

Ve volbách v roce 1998 dosáhla KDU - ČSL prozatím svého nejlepšího výsledku, pokud mluvíme volbách, v nichž kandidovala samostatně. Dosáhla 9,0 % hlasů a za ně obdržela rovných 20 mandátů. Regionální rozdíly ve voličské podpoře se zmenšily,⁷⁹ což znamenalo, že KDU - ČSL měla svého (přímo zvoleného) poslance i v Severočeském kraji.⁸⁰ Ve sněmovně se rovněž objevil zcela nový subjekt - Unie svobody, která se odštěpila od ODS po skandálu kolem jejího financování (1997).

Tabulka č. 18

VÝSLEDKY VOLEB DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY 1998:

VOLBY 1998	POSLANECKÁ SNĚMOVNA	
	Hlasy v %	Mandáty
ČSSD	32,31	74
ODS	27,74	63
KSČM	11,03	24
KDU - ČSL	9,00	20
US	8,60	19

Vysvětlivky: US = Unie svobody

Zdroj: www.volby.cz

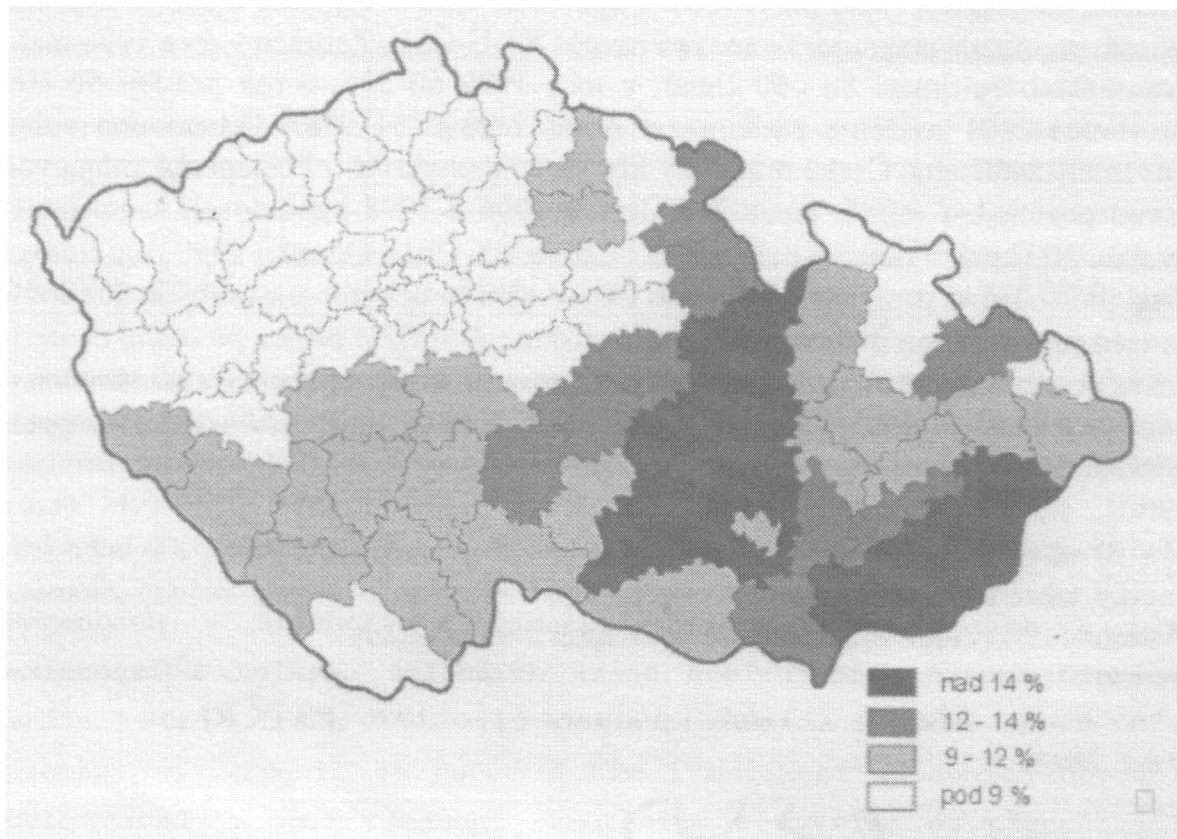
Lidová strana sice nezískala tolik procent hlasů v okresech, kde byla nejsilnější v roce 1990 (to se netýká pouze Moravy - úbytek se dostavil i ve středních Čechách), ale na druhou stranu zase posílila tam, kde byla na počátku 90. let slabá. Avšak výjimka potvrzuje pravidlo, proto poněkud překvapivě KDU - ČSL

⁷⁹ Hudák, J.: Geografie volebních výsledků KDU-ČSL v devadesátých letech. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 61

v roce 1998 ve srovnání s rokem 1990 ztratila na Mostecku nebo Teplicku (viz tabulka níže). Lidová strana v tomtéž srovnání oslabila i v Brně.

Mapa č. 3

ÚZEMNÍ PODPORA KDU - ČSL VE VOLBÁCH DO PS PČR 1998:

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU - ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 48

Pakliže se zaměříme na úspěšnost KDU - ČSL ve volbách 1998 podle počtu okresů, v nichž překonala lidová strana 5 % kvorum, tak lze konstatovat, že uvedenou hranici nepřekročilo pouze 13 okresů ze 77.⁸¹

⁸⁰ Jednalo se o Pavla Tollnera, který se tentokrát dostal do PS přímo díky voličským hlasům a nikoliv - jako v roce 1996 na základě rozhodnutí Josefa Luxe - až ve druhém skrutiniu.

Tabulka č. 19

ZISK MANDÁTŮ ODS, KSČM A KDU - ČSL VE VOLBÁCH DO PS 1998 VE VYBRANÝCH KRAJÍCH:

VOLBY 1998	ODS	KSČM	KDU - ČSL
Jihomoravský kraj	10	5	6
Severomoravský kraj	10 (1)	4	4 (1)
Západočeský kraj	5	2	1
Severočeský kraj	6	4 (1)	1
CELKOVĚ ZA ČR	63 (3)	24 (4)	20 (3)

Vysvětlivky: Čísla v závorkách vyjadřují počet mandátů získaných ve druhém skrutiniu

Zdroj: www.volby.cz

V těchto volbách byly mandáty naposled rozdělčovány podle Hagenbach - Bischoffovy formule, ve dvou skrutiniích a při existenci 8 velkých volebních krajů kopírujících územní členění státu. Při volbách 2002 již došlo k radikální změně všech tří proměnných. (Změnil se počet a tím i velikost volebních obvodů, bylo zavedeno pouze jednoho skrutinium a změnila se přepočítací metoda hlasů na mandáty).⁸² Křesťanští demokraté v těchto volbách zaznamenali dílčí úspěch, když se jim podařilo dosáhnout na přímý mandát i v Severočeském kraji (poslanec P. Tollner). Lidová strana dokázala porazit KSČM pouze v Jihomoravském kraji, na severní Moravě pak i přes nižší procentuální zisk obdržela stejný počet mandátů.

⁸¹ Zdroj: vlastní výpočet na základě dat na internet. stránkách www.volby.cz

Tabulka č. 20

ZISKY KDU-ČSL V OKRESECH DNEŠNÍHO JIHMOR. A ZLÍN. KRAJE -
VÝSLEDKY DO PS 1998 V % HLASŮ:

VOLBY 1998	KDU - ČSL
Blansko	15,02
Brno - město	9,36
Brno - venkov	14,65
Břeclav	13,03
Hodonín	17,16
Vyškov	13,40
Znojmo	11,53
Kroměříž	12,30
Uh. Hradiště	18,37
Vsetín	14,03
Zlín	14,15

Zdroj: www.volby.cz

Rok 1998 byl nejúspěšnějším volebním rokem pro KDU - ČSL, pokud mluvíme o samostatné kandidátce. Lidovcům se zatím nikdy nepodařilo při volbách do PS překonat hranici 9 %. Při podrobnějším pohledu na volební výsledky KDU - ČSL z roku 1998 v okresech dnešního Jihomoravského a Zlínského kraje a při jejich porovnání s předchozími volbami lze vysledovat vzrůstající tendenci voličské přízně ve všech sledovaných okresech (zhruba o 1%). Jedinou výjimku tvoří město Brno, kde se v komparaci s minulými volbami křesťanským demokratům podařilo nabrat jen 0,2 % hlasů.

Následující tabulka nám ukazuje zisky KDU - ČSL v okresech severozápadních Čech.

⁸² Lebeda, T.: Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu. In: Novák, M., Lebeda, T. a

TABULKA č. 21

ZISKY KDU-ČSL V OKRESECH DNEŠNÍHO ÚSTECKÉHO A KARLOVAR. KRAJE -
VÝSLEDKY DO PS 1998 V % HLASŮ:

VOLBY 1998	KDU - ČSL
Cheb	5,24
Sokolov	4,14
Karlovy Vary	4,80
Louny	3,93
Chomutov	4,24
Most	3,29
Teplice	3,10
Litoměřice	4,60
Ústí n. Labem	3,56
Děčín	4,13

Zdroj: www.volby.cz

Jestliže se podíváme na tabulku volebních výsledků KDU - ČSL v roce 1998 na Karlovarsku a Ústecku, pak zjistíme, že ve všech okresech tohoto regionu zaznamenala lidová strana mírný nárůst voličské přízně. V průměru se rovněž jedná o nárůst do 1 %. Výjimku tvoří okresy Karlovy Vary a Cheb, kde KDU - ČSL posílila takřka o 1,5 %. Na Chebsku je vyšší míra podpory lidové strany tradiční. Je tomu tak již od roku 1990.

10. Volby do obecních zastupitelstev 1998

V roce 1998 se konaly taktéž i komunální a senátní volby. V listopadových komunálních volbách získala KDU - ČSL 10,7 % hlasů, za něž obdržela 11,32 % mandátů (7115 křesel).⁸³ Z hlediska počtu

kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.233 - 244

⁸³ Krejčí, O.: Nová kniha o volbách, Praha, Professional Publishing, 2006, s. 332

získaných mandátů zvítězili již tradičně nezávislí kandidáti a jejich sdružení. (Celkově obsadili 34,3 tisíce křesel.)⁸⁴ Z politických stran se, co se týče zisku mandátů, nejvíce dařilo právě lidové straně. I u tohoto typu voleb se však projevují značné disproporce ve voličské podpoře KDU - ČSL.

Pokud se zaměříme na Jihomoravský kraj, tak zde získala samostatně kandidující lidová strana 21,6 % mandátů z celkového počtu zde rozdělovaných křesel.⁸⁵ Tj. každý pátý komunální mandát připadnul zástupci KDU - ČSL. V případě Zlínského kraje je toto číslo ještě vyšší a dosahuje 26,8 % ze všech mandátů rozdělovaných v rámci kraje. (Tedy dokonce každý čtvrtý mandát byl lidovecký.) Faktem však zůstává, že oproti minulým komunálním volbám ztratila KDU - ČSL v regionu na 240 mandátů.⁸⁶

TABULKA č. 22

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KOMUNÁL. VOLBÁCH 1998 NA JIŽNÍ MORAVĚ:

Kraj/okres	Komunální volby 1998			
	Počet			
	Obcí	kandi- dáték	kandi- dátů	mandátů
JIŽNÍ MORAVA	912	582	6 373	2 429
Blansko	129	63	604	289
Brno-město	1	1	55	7
Brno-m.části	29	27	534	96
Brno-venkov	137	78	806	308
Břeclav	69	42	546	171
Hodonín	81	63	751	282
Kroměříž	79	39	372	147
Uherské Hradiště	78	63	731	313
Vyškov	80	60	466	201
Zlín-město	1	1	37	5
Zlín-okres	82	57	671	295
Znojmo	148	53	379	163
Vsetín	58	35	418	152

Zdroj: www.kdu.cz

⁸⁴ Zdroj: viz tamtéž

⁸⁵ Zdroj: Data o komunálních volbách 1998, včetně tabulek, čerpám z internet. stránek: http://www.kdu.cz/VOLBY/KOM/1998/CR_mand.htm

⁸⁶ Zdroj: vlastní výpočet na základě dat z http://www.kdu.cz/VOLBY/KOM/1998/CR_mand.htm

Na opačné straně se tradičně ocitají Ústecký kraj, kde v těchto volbách získala KDU - ČSL jako samostatně kandidující pouze 1,41 % mandátů a Karlovarsko, kde v obecních a městských zastupitelstvech obsadila samostatná kandidátka lidové strany jen 2,43 % mandátů. Nesmíme rovněž opomenout, že na několika místech kandidovali lidovci v koalici s jinými malými stranami či nezávislými.

TABULKA č. 23

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KOMUNÁL. VOLBÁCH 1998 NA SEVEROZÁPADĚ ČECH:

Kraj/okres	Komunální volby 1998			
	Počet			
	Obcí	kandi- dáték	kandi- dátů	mandátů
SEVEROZÁPAD.ČECHY	490	48	820	83
Sokolov	38	4	68	6
Děčín	52	4	55	4
Chomutov	44	3	51	6
Karlovy Vary-město	1	1	38	1
Karlovy Vary-okres	53	8	113	11
Cheb	39	6	90	14
Litoměřice	105	6	95	21
Louny	70	4	53	4
Most	26	3	74	4
Teplice	34	4	80	12
Ústí n. L.-město	1	1 (koal.)	37 (koal.)	0
Ústí n. L.-obvody	4	4 (koal.)	66 (koal.)	0
Ústí n. L.- okres	23	0	0	0

Vysvětlivky: „koal.“ = koaliční kandidátka

Zdroj: www.kdu.cz

Na rozdíl od tradičně silné Moravy, kde lidovci v těchto volbách ztráceli, region severozápadu Čech přinesl KDU - ČSL vcelku nečekané zisky mandátů. Takřka ve všech sledovaných

okresech došlo k nepatrnému - avšak z pohledu lidové strany významnému - růstu voličské přízně. Celkově si křesťanští demokraté oproti minulým komunálním volbám v roce 1994 připsali 16 křesel zastupitelů navíc.⁸⁷

11. Krajské volby 2000, vrchol Čtyřkoalice

Nové krajské uspořádání změnilo v roce 2000 mapu správního rozdělení republiky. Místo původních 8 celků vzniklo 14 samosprávných krajů, které se zároveň staly i volebními obvody pro parlamentní a krajské volby. Volby do zastupitelských orgánů krajské samosprávy se konají podle principu poměrného zastoupení při použití tzv. upravené d'Hondtovy formule, která modifikuje prvního dělitele řady dělitelů na číslo 1,42 (následně pokračuje řadou přirozených čísel 2, 3, 4 atd.). Kraj jako celek je jedním více mandátovým volebním obvodem, přičemž má - li kraj méně než 600 tisíc obyvatel, je počet zastupitelů stanoven na 45, v rozmezí 600 až 900 tisíce obyvatel je to 55 a kraj s více než 900 tisíci obyvateli má v zastupitelstvu 65 členů. Kvorum pro vstup strany do skrutinia je zisk alespoň 5 % v rámci daného obvodu.⁸⁸

Do prvních krajských voleb v roce 2000 šla lidová strana v rámci tzv. Čtyřkoalice. Jednalo se o sdružení čtyř středopravicových stran KDU - ČSL, ODA, US a DEU. Jak vidíme z tabulky č. 24, v celorepublikovém výsledku skončila Čtyřkoalice na druhém místě, hned za vítěznou ODS.

⁸⁷ Zdroj: viz tamtéž

TABULKA č. 24

VÝSLEDKY KRAJ. VOLEB 2000 ZA CELOU ČR:

STRANA	POČET HLASŮ	HLASY V %	POČET MANDÁTŮ CELKEM
ODS	559 301	23,81	185
Čtyřkoalice	537 012	22,86	171
KSČM	496 688	21,14	161
ČSSD	344 441	14,66	111

Zdroj: www.volby.cz

Způsob sestavování kandidátních listin v jednotlivých krajích, stejně jako veškerou další spolupráci mezi čtyřkoaličními stranami řešily koaliční dohody, které měly podobnou strukturu, ale v některých ohledech se lišily, a to především v umístění kandidátů jednotlivých stran. V krajích se silnou podporou KDU-ČSL dominoval tento subjekt, naopak tam, kde jsou lidovci slabší, dohody upřednostňovaly kandidáty zbylých liberálních stran. Celkový přehled zastoupení kandidátů na prvních čtyřech místech nabízí tabulka č. 25. Tam, kde mezi prvními čtyřmi kandidáty nebyl zástupce dané strany, uvádím v závorce místo, na němž je umístěn její první kandidát.

TABULKA č. 25

KANDIDÁTI NA PRVNÍCH ČTYŘECH MÍSTECH DLE JENOTLIV. STRAN ČTYŘKOALICE:

KRAJ/STRANA	US	ODA	KDU - ČSL	DEU
Jihomoravský	1	1	1	1
Zlínský	1	1	2	0 (12)
Karlovarský	1	1	1	1
Ústecký	2	0 (7)	2	0 (6)

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU – ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 60

⁸⁸ Volební zákon upravující volby do krajských zastupitelstev lze najít na internetových stránkách Českého statistického úřadu www.czso.cz

I když celorepublikově skončila Čtyřkoalice (4K) na druhém místě, v jednotlivých krajích se výsledky podstatně lišily. Nejméně mandátů získalo uskupení v Plzeňském a Libereckém kraji (v obou 8 ze 45), nejvíce pak v Brněnském (v tabulce již uveden dnešní název - Jihomoravském) kraji (23 ze 65). Z celkového počtu 171 čtyřkoaličních mandátů patřilo KDU - ČSL 72 křesel.⁸⁹ Díky vítězství 4K v pěti, především moravských krajích, získali lidovci stejný počet křesel hejtmanů. (Zlínsko, Jižní Morava, Vysočina, Pardubicko a Olomoucko).⁹⁰ Výsledky v námi sledovaných krajích spolu s volební účastí shrnuje tabulka č. 26.

TABULKA č. 26

VÝSLEDKY ČTYŘKOALICE VE SLEDOVANÝCH KRAJÍCH VE VOLBÁCH DO KRAJ. ZASTUPITELSTEV V ROCE 2000:

KRAJ (celk. počet mandátů)	Zisk hlasů v %	Pořadí v kraji	Počet mandátů 4K	Z toho KDU-ČSL
Jihomoravský (65)	31,64	1.	23	10
Zlínský (45)	31,37	1.	15	8
Karlovarský (45)	19,10	4.	10	3
Ústecký (55)	13,74	4.	9	3

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU - ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 60

Zisky Čtyřkoalice (4K) v Jihomoravském a Zlínském kraji zcela jasně potvrzují, že toto uskupení navazuje v těchto regionech na tradiční podporu KDU - ČSL, která je zde velmi silná. Naopak se potvrzuje domněnka, že 4K je slabá tam, kde jsou slabí i křesťanští demokraté. Samozřejmě je nutné počítat s multiplikačním efektem, který s sebou všechny koalice přináší. Přesto však je možné říci, že podpora a vliv Čtyřkoalice jsou výrazné tam, kde byla v předchozích volbách silná pozice KDU - ČSL. Otázkou zůstává, zda efekt násobení hlasů při volebním spojení několika stran přinesl lidovcům větší výhody, než kdyby kandidovali

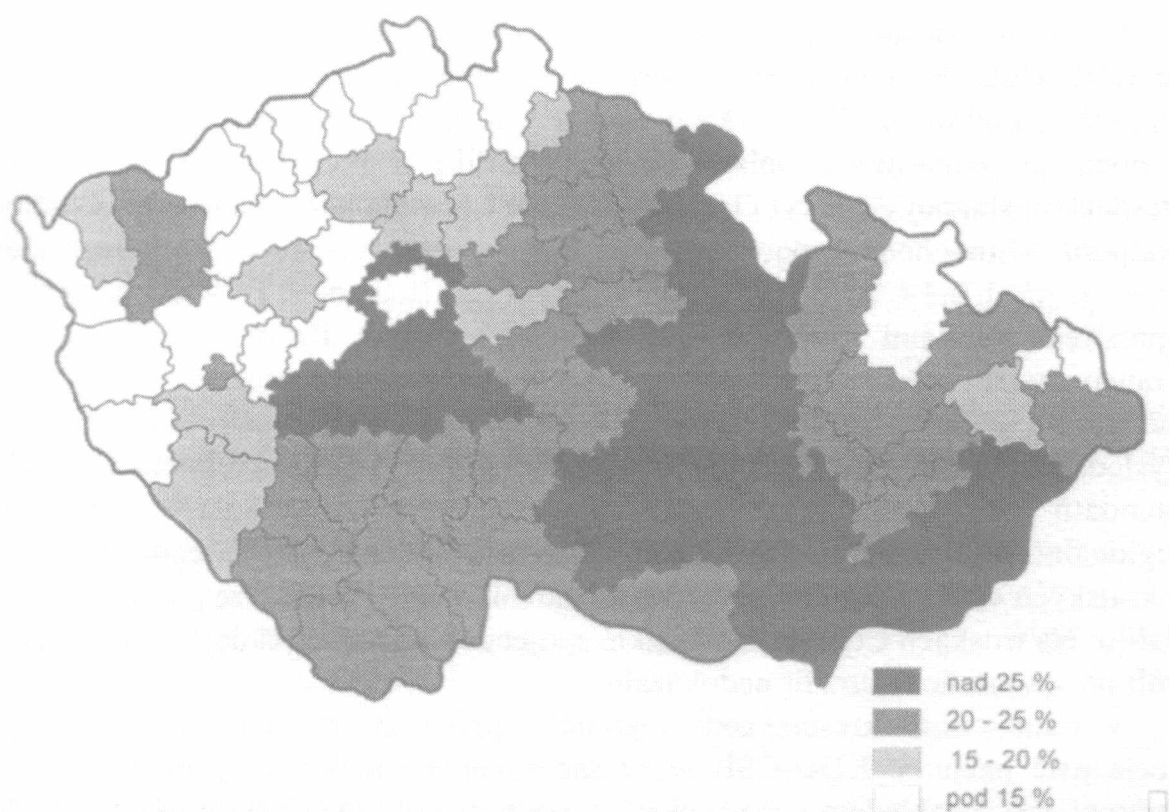
⁸⁹ Hlaváček, P., Šaradín, P.: Čtyřkoalice ve výsledcích krajských voleb 2000, Parlamentní zpravodaj, č.1, 2001, s. 36 - 37

samostatně. Více se tomu budeme věnovat v analýze následujících krajských voleb 2004.

Stejně jako v předchozích typech voleb můžeme zobrazit volební výsledky Čtyřkoalice v krajských volbách 2000 podle jednotlivých okresů, abychom zjistili její regionální podporu (viz mapa č. 4).

Mapa č. 4

ÚZEMÍ PODPORY ČTYŘKOALICE V KRAJSKÝCH VOLBÁCH 2000:

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU – ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 61

Srovnáme-li všechny předchozí mapy s touto poslední, pak zjistíme, že podpora samotné KDU – ČSL zůstává v některých regionech stabilní. Tento subjekt však kandidoval v krajských a posléze i sněmovních volbách v koalici. Pakliže porovnáme všechny předchozí mapy volební podpory KDU – ČSL, zjistíme, že největší

⁹⁰ Zdroj: viz tamtéž

rozdíly lze vysledovat právě u poslední mapy volební podpory z krajských voleb, kde KDU - ČSL jako součást Čtyřkoalice zaznamenala největší nárůst hlasů. To je dáno zejména dvěma důvody: Čtyřkoalice se profilovala jako subjekt čtyř stran, které prokázaly vůli se dohodnout na společném postupu a spolupráci, což pozitivně ovlivnilo voliče, kteří ji podpořili jako subjekt, jenž nabízí alternativu vůči tzv. opoziční smlouvou spojené ODS a ČSSD. A druhým důvodem byla malá volební účast, což znamená, že se dostavili zejména přesvědčení voliči stran, tedy pevné voličské jádro. Tím disponují hladně občanští demokraté, komunisté a lidovci.⁹¹

Kombinace těchto dvou důvodů rozšířila volební úspěšnost čtyřkoaličních subjektů, tedy i KDU-ČSL. Za zaznamenání stojí především podpora některých námi sledovaných okresů na jižní Moravě: v okrese Hodonín obdržela Čtyřkoalice 39,6 % hlasů. Naopak na Znojemsku dosáhla 4K tradičně nejnižší podpory v rámci regionu - pouze 24,2 %. Na severozápadě Čech byly výsledky Čtyřkoalice rozporuplné. Zatímco se jí velmi dařilo na Karlovarsku (23,9 % hlasů) a tradičně i Litoměřicku (18,8 %), tak neuspěla v okresech Most (11,3 %), Louny (11,2 %) a překvapivě též i na Chebsku, kde získala pouze 13,6 % hlasů.⁹²

12. Volby do Poslanecké sněmovny 2002

Čtyřkoalice si v roce 2002 dělala naděje na vítězství v parlamentních volbách, podobně jako tomu bylo i v případě krajských voleb 2000, kdy skončila těsně druhá za ODS. Mezitím se však radikálně změnila situace. Kvůli hrozbě, kterou představoval volební zákon z dílny opozičně-smluvních stran, podle něhož se nutné kvorum pro vstup strany do parlamentu měnilo v případě koalic z číselné řady 7 - 9 - 11 % pro dvou, tří, čtyř a vícečlenné koalice na 10 - 15 - 20 % (ve smyslu násobení základní

⁹¹ Hlaváček, P., Šaradín, P.: Čtyřkoalice ve výsledcích krajských voleb 2000, Parlamentní zpravodaj, č.1, 2001, s. 36 - 37

5 % uzavírací klauzule), se rozhodly strany 4K učinit opatření, která by vyloučila možnost, že by se tento subjekt nemusel kvůli výši uzavírací klauzule vůbec dostat do Poslanecké sněmovny. Došlo tak ke sloučení Unie svobody s Demokratickou unií na US - DEU. Avšak pnutí uvnitř 4K vyústilo v přeměnu 4K na pouhou jednorázovou volební alianci stran US - DEU a KDU - ČSL pod názvem Koalice. Tyto rošády a neustálé hádky však od Koalice odradily plno pravicových voličů, což se jasně projevilo v jejích volebních výsledcích.

Počátkem roku 2002 došlo k dohodě parlamentních stran o změně volebního zákona, neboť předchozí návrh z dílny ČSSD a ODS, zrušil ústavní soud. Změnily se všechny čtyři základní proměnné: počet i velikost volebních obvodů (z 8 na nyníjších 14), počet skrutinií klesl ze dvou na jedno, uzavírací klauzule (jakkoliv zůstala na celorepublikové úrovni pro jednotlivě kandidující strany na 5 %) se v rámci volebních koalic zvýšila na číselnou řadu 10 - 15 - 20 % a změnila se také volební formule na D'Hondtovu metodu přepočítávání hlasů.⁹³ Pro Koalici se v těchto volbách ukázala jako zásadní především výše uzavírací klauzule a změna počtu volebních obvodů. Poněkud méně již samotná volební formule, což pokusím v další části prokázat. Následující tabulka nám odhalí celkové výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2002:

Tabulka č. 27

VOLBY DO PS 2002:

STRANA	POČET HLASŮ	% HLASŮ	POČET MANDÁTŮ
ČSSD	1 440 279	30,20	70
ODS	1 166 975	24,47	58
KSČM	882 653	18,01	41
Koalice	680 671	14,27	31

Zdroj: www.volby.cz

⁹² Zdroj: www.volby.cz

Koalice v těchto volbách propadla, nesplnila očekávání do ní vkládaná. Výsledky přinesly Cyrilu Svobodovi a především Haně Marvanové (předsedkyni US - DEU) zklamání. Lidovci svůj neúspěch však alespoň utlumili „vytunelováním“ mandátů Unie svobody ve svůj prospěch. Z celkových 31 mandátů obdržela KDU - ČSL díky preferenčním hlasům svých členů plných 22 z nich a na US tak zbylo jen devět křesel, což však neumožňovalo vznik samostatného poslaneckého klubu.⁹⁴ Křesťanští demokraté proto „půjčili“ Unii svobody svého nezávislého poslance Svatopluka Karáska, který tak umožnil vznik klubu US- DEU.⁹⁵ Mezi členskou základnou lidovců se začaly, především na Moravě, ozývat nespokojené hlasy s výsledky voleb a s vyvozením nějakých závěrů pro vedení strany. Cyril Svoboda však argumentoval faktem, že oproti minulým volbám 1998 získala KDU - ČSL o jeden mandát více. Lídrem nespokojených byl pravicově orientovaný Miroslav Kalousek, jehož chvíle měla přijít již na následujícím stranickém sjezdu.⁹⁶

Zajímavá data lze vyčíst z tabulky vyjadřující počet mandátů, které jednotlivé strany získaly ve čtyřech námi sledovaných krajích. Jestliže ve Zlínském kraji získala Koalice více hlasů i mandátů než KSČM, pak v Jihomoravském kraji se jí to, vcelku překvapivě, nepodařilo (viz procentuální zisky v tabulkách níže). Nový volební systém ukázal svou disproporčnost ve výsledcích Koalice na severozápadě Čech. Zatímco v Ústeckém kraji získala Koalice jeden mandát za pouhých 7,81 % hlasů, pak na Karlovarsku se jí to nepodařilo ani za zisk 8,85 % hlasů.⁹⁷

⁹³ Lebeda, T.: Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.233

⁹⁴ Linek, L., Mrklas, L., Seidlová A., Sokol, P. (eds.): Volby do Poslanecké sněmovny 2002, Praha, Sociologický ústav AV ČR 2003

⁹⁵ Zdroj: viz tamtéž

⁹⁶ Fiala, P.: Josef Lux a proměny postavení KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 49

⁹⁷ Zdroj: www.volby.cz; rozhodujícím faktorem pro zisk mandátu se při těchto volbách ukázala velikost (resp. malost) volebních obvodů

Tabulka č. 28

ZISK MANDÁTŮ PRO ODS, KSČM A KOALICE VE VOLBÁCH DO PS 2002 VE VYBRANÝCH KRAJÍCH:

VOLBY 2002	ODS	KSČM	Koalice
Jihomor. Kraj (23)	6	5	4
Zlín. kraj (12)	3	2	3
Karlovar. Kraj (5)	2	1	-
Ústecký kraj (14)	4	4	1
CELKOVĚ ZA ČR (200)	67	42	31

Vysvětlivky: Čísla v závorkách vyjadřují celkový počet mandátů rozdělovaných v daném kraji.

Zdroj: www.volby.cz

Jak vypočítal politolog Tomáš Lebeda, strana, která by chtěla dosáhnout na mandát v Karlovarském kraji, by musela překonat tzv. přirozený práh, který zde však dosahuje výše takřka 12 % hlasů. V tomto kraji proto tradičně uspějí jen dvě velké strany (ODS a ČSSD po 2 mandátech) a jedna středně velká (KSČM) s jedním křeslem.⁹⁸ Důvodem je skutečnost, že mandáty se přidělují jednotlivým krajům podle volební účasti. Pakliže se účast v žádném z krajů příliš nevychýlí od průměru, znamená to, že např. v Jihomoravském kraji se rozděluje 23 mandátů, zatímco na Ústecku 14, na Zlínsku jen 12 a v Karlovarském kraji dokonce jen 5 křesel. Jakkoliv lze tedy použitou volební formuli označit za poměrnou, tak rozdělení mandátů mezi strany postoupivší do skrutinia kvůli velikosti některých obvodů je poněkud disproporční. Jak spočítal Tomáš Lebeda, jakákoliv strana kandidující ve volbách 2002 musela překonat, kromě celostátní 5 % uzavírací klauzule, i tzv. přirozený práh v jednotlivých volebních krajích. Jeho výše byla zhruba 3,5 % v Jihomoravském kraji, 5 % na Ústecku, ve Zlínském kraji se jednalo o hodnotu 6,3 % a na Karlovarsku to bylo dokonce 11,9 %.⁹⁹ Z toho je zřejmé, proč Koalice dosáhla na mandát v Ústeckém kraji, ale už ne v Karlovarském.

⁹⁸Lebeda, T.: Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu. In: Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s.240-242.

⁹⁹Zdroj: Viz tamtéž

Tabulka č. 29

ZISKY HLASŮ PRO KDU - ČSL A KOALICI VE VOLBÁCH DO PS 1998 A 2002
V OKRESECH JIHMOR. A ZLÍN. KRAJE V %:

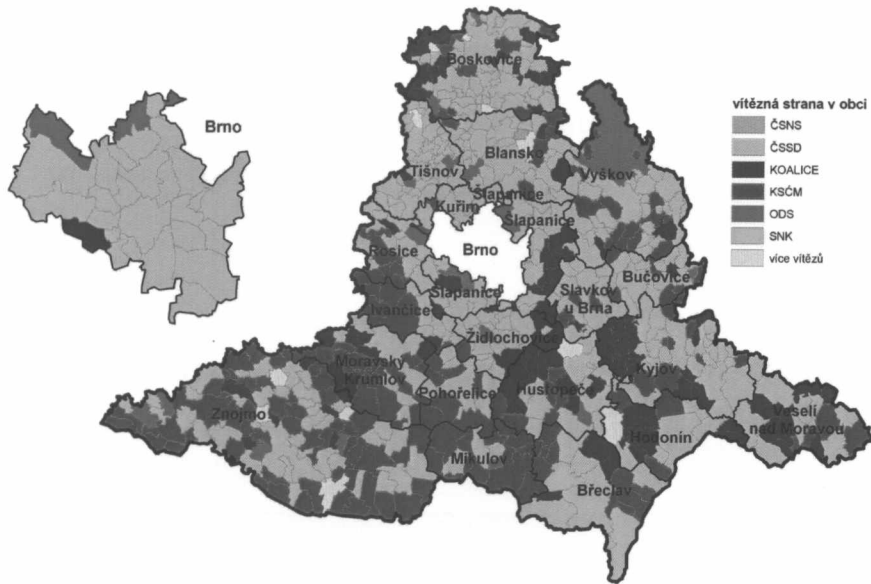
Koalice / KDU-ČSL	2002	1998
v %		
Blansko	16,24	15,02
Brno - město	16,94	9,36
Brno - venkov	18,22	14,65
Břeclav	16,94	13,03
Hodonín	21,23	17,16
Vyškov	15,47	13,40
Znojmo	13,79	11,53
Kroměříž	16,06	12,30
Uh. Hradiště	22,50	18,37
Vsetín	18,27	14,03
Zlín	19,83	14,15
ČR	14,27	9,00

Zdroj: Vlastní tabulka na základě dat na www.volby.cz

Z uvedených dat jasně vyplývá, že Koalice v okresech jihovýchodní Moravy příliš nezhodnotila potenciál, který mohla získat jako alternativa vůči opozičně-smluvním stranám. Výrazný nárůst podpory lze vysledovat pouze ve městě Brně (+7,6 % hlasů) a ve Zlíně (+5,7 % hlasů), což však přinesla především liberální US, než samotná KDU - ČSL.¹⁰⁰ V ostatních okresech se jedná o nárůst podpory mezi 2 až 4 % hlasů. Více nám ukáží mapy Zlínského a Jihomoravského kraje, kde jsou zakresleny vítězné politické strany na obecní úrovni.

Mapa č. 5

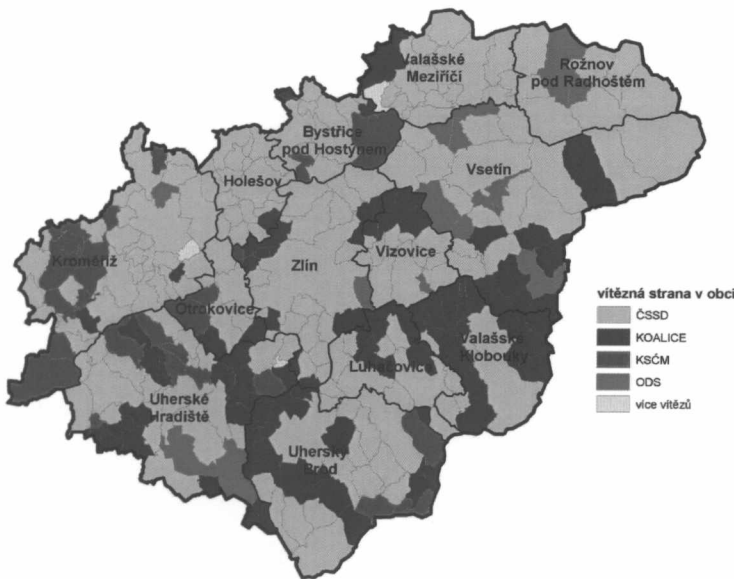
VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY V JIHMOR. KRAJI 2002 PODLE VÍTĚZNÉ STRANY V JEDNOTLIV. OBCÍCH:

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

Mapa č. 6

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY VE ZLÍNSKÉM KRAJI 2002 PODLE VÍTĚZNÉ STRANY V JEDNOTLIV. OBCÍCH:

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

¹⁰⁰Šaradín, P. a kol.: Volby 2002. Analýza programů a výsledků ve volbách do Poslanecké sněmovny,

Ze dvou předchozích map vyplývá skutečnost, že sociální demokraté zvítězili jak na Zlínsku, tak i v Jihomoravském kraji. Zatímco většího množství prvenství na jižní Moravě dosahovala ještě KSČM, tak ve Zlínském kraji to byla Koalice. ODS se ani v jednom kraji nepodařilo obsadit větší množství prvních míst (dokonce ani ve městě Brně).

Tabulka č. 30

ZISKY HLASŮ PRO KDU - ČSL A KOALICI VE VOLBÁCH DO PS 1998 A 2002 V OKRESECH ÚSTECKÉHO A KARLOVAR. KRAJE V %:

Koalice / KDU-ČSL	2002	1998
v %		
Cheb	9,22	5,24
Sokolov	7,17	4,14
Karlovy Vary	9,72	4,80
Louny	6,71	3,93
Chomutov	7,20	4,24
Most	6,83	3,29
Teplice	7,49	3,10
Litoměřice	10,05	4,60
Ústí n. Labem	8,61	3,56
Děčín	7,39	4,13
ČR	14,27	9,00

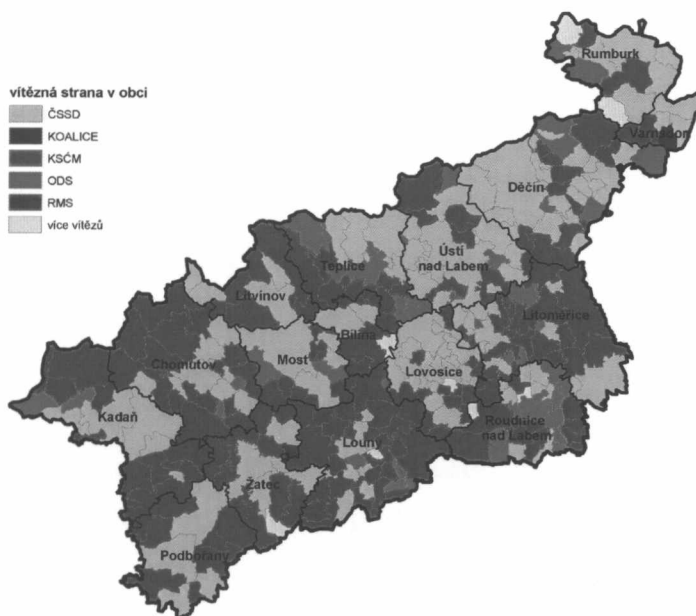
Zdroj: Vlastní tabulka na základě dat na www.volby.cz

Tabulka č. 30 nám odhaluje, jak si vedla v těchto volbách Koalice ve srovnání s výsledky samostatně kandidující KDU - ČSL před čtyřmi lety. Zatímco v roce 1998 se lidovcům na severozápadě

Čech (tradičně) nedařilo (nejvyšší zisk zaznamenali na Chebsku - 5,24 % hlasů), tak ve spojení s US - DEU dosáhli v jednom okrese Ústeckého kraje dokonce dvouciferného výsledku. (Jednalo se o Litoměřice, kde se nachází nejsilnější lidovecká základna v regionu.) Za zmínku stojí i výsledky Koalice v Ústí nad Labem a v Karlových Varech. Při komparaci s výsledky KDU - ČSL před čtyřmi lety se zde podařilo tomuto uskupení získat o 5 % hlasů více. Pravděpodobným důvodem je - z obecného hlediska - multiplikační efekt koalic a nepochybně také vliv US - DEU, která získávala voliče ve větších městech.¹⁰¹ Faktem nicméně zůstává, že zisk Koalice v těchto dvou krajích zůstal daleko za jejími vlastními očekáváními.

Mapa č. 7

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY V ÚSTECKÉM KRAJI 2002 PODLE VÍTĚZNÉ STRANY V JEDNOTLIV. OBCÍCH:

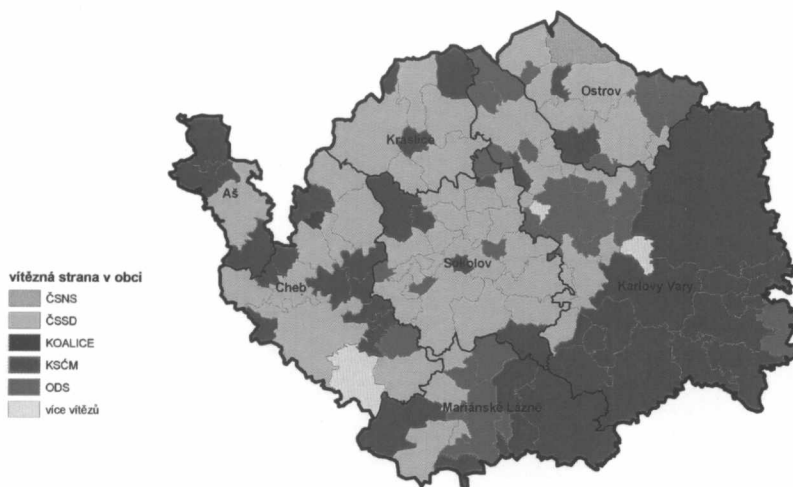

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

¹⁰¹ Viz tamtéž

Mapa č. 8

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY V KARLOVARSKÉM KRAJI 2002 PODLE VÍTĚZNÉ STRANY V JEDNOTLIV. OBCÍCH:

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

Předchozí dvě mapy dokazují, že KSČM byla v těchto volbách velmi úspěšnou stranou. V Karlovarském kraji získali komunisté prvenství ve většině obcí stejnojmenného okresu, v ostatních okresech vítězila především sociální demokracie. Koalice dokázala „vybojovat“ prvenství pouze v obci Velký Luh na Chebsku, kde tradičně vítězí, poněkud nezvykle pro tento region, KDU – ČSL. Na Ústecku si vítězství v obcích rozdělili komunisté a ČSSD, přičemž v některých větších městech dosáhla na prvenství i ODS. Koalici se ani v tomto kraji vůbec nedařilo a první místo obsadila jen v jedné obci kraje (Jiřetín pod Jedlovou na Varnsdorfsku).¹⁰²

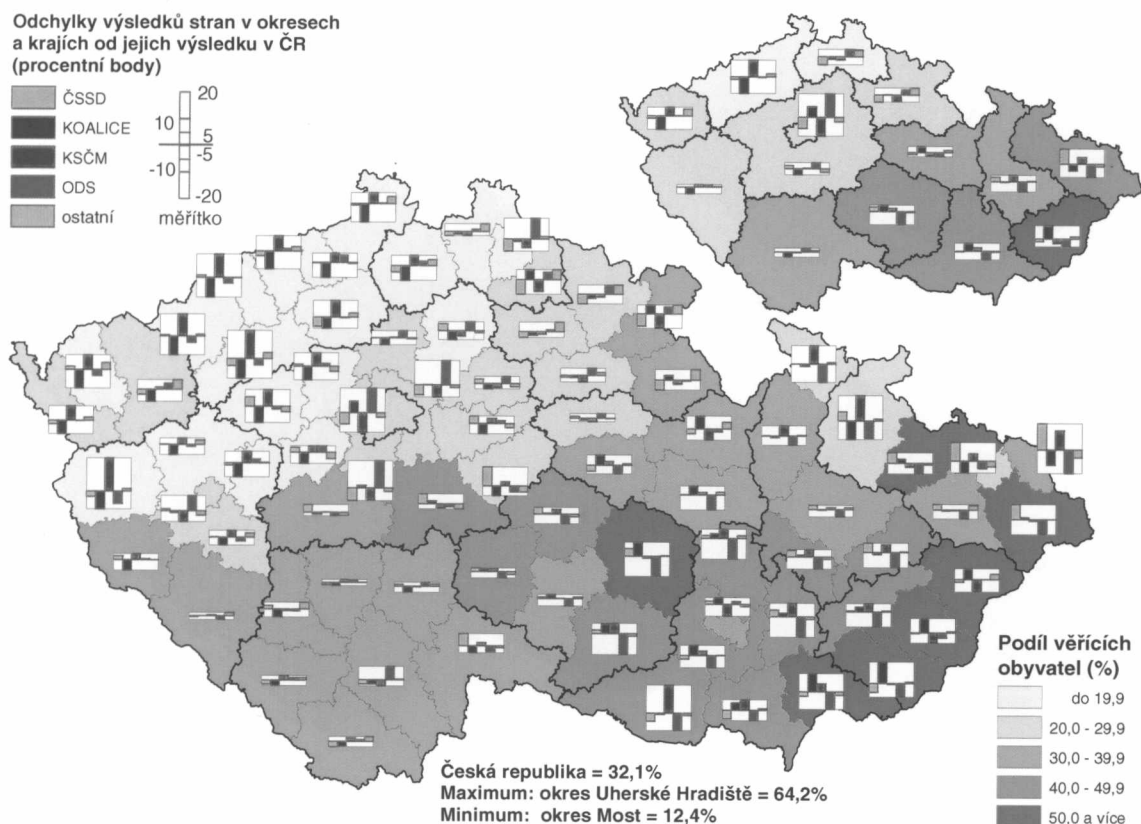
V následující mapě č. 9 je graficky znázorněn podíl věřících na volebních výsledcích jednotlivých uskupení, jež se dostala do Poslanecké sněmovny. Pozorný čtenář zde vysleduje oblasti tradiční podpory KDU – ČSL, která se kryje s regiony majícími vyšší míru religiozity obyvatelstva. Přičemž vyšší podporu pro Koalici lze

¹⁰² Zdroj: www.volby.cz

najít i ve středních a východních Čechách, v Praze a v Brně (jak uvádí Jakub Hudák, v důsledku voličské podpory US-DEU).¹⁰³

Mapa č. 9

PODÍL VĚŘÍCÍCH OSOB A VOLEBNÍ VÝSLEDKY VE VOLBÁCH DO PS 2002:

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

Mapa č. 10 nám ještě výrazněji ukáže geografické rozložení volební podpory pro Koalici. Podle Hudáka se zisky na Moravě tradičně kryjí s podporou pro KDU - ČSL, zatímco US - DEU bodovala především ve velkých městech (Praha, Brno, Plzeň) a přinesla Koalici výraznější zisky ve východních a středních Čechách.¹⁰⁴

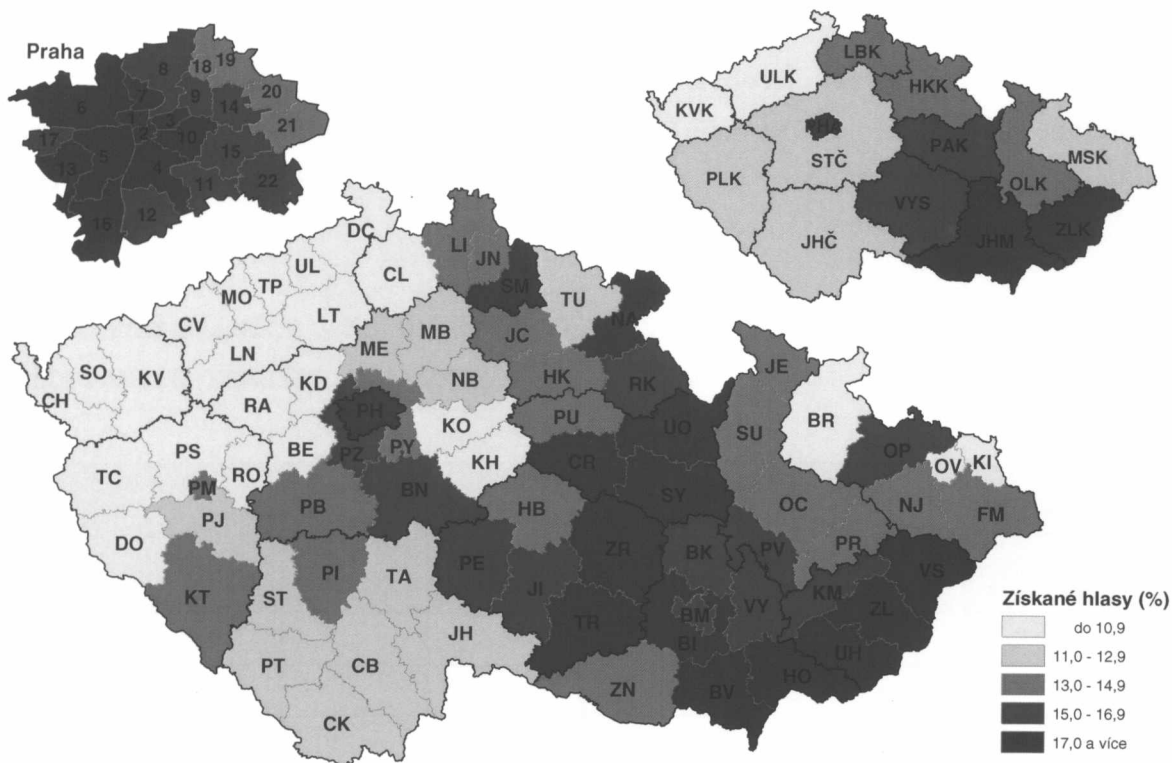
¹⁰³ Zdroj: Jedná se o interní dokument, který politolog Jakub Hudák vypracoval pro KDU - ČSL jako analýzu volebních výsledků parlamentních voleb 2002 a voleb krajských 2004. Autor tohoto textu jej má k dispozici.

¹⁰⁴ Zdroj: viz tamtéž

V Jihomoravském kraji si lze povšimnout tradičně nižší podpory na Znojemsku (oblast podpory KSČM). Celkově strany koalice ve srovnání s volbami 1998 oslabily o 8 mandátů.

Mapa č. 10

ÚZEMÍ VOLEBNÍ PODPORY KOALICE VE VOLBÁCH DO PS 2002:

Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

13. Komunální volby 2002

Křesťanští demokraté tradičně patří k nejúspěšnějším stranám při volbách do obecních zastupitelstev hned po nezávislých kandidátech.¹⁰⁵ KDU - ČSL v komunálních volbách 2002 obdržela za 9,58 % hlasů celkových 6013 mandátů. To představuje 9,62 % všech rozdělovaných křesel, což vyneslo lidovou stranu na první místo mezi politickými stranami.¹⁰⁶ Pro správné pochopení následujících

¹⁰⁵ Zdroj: www.volby.cz

¹⁰⁶ Viz tamtéž

dat je však nutno uvést, že se jedná o zastupitele zvolené za navrhuující stranu, a tedy nejenom členy KDU - ČSL. V některých případech totiž kandidovali lidovci v koalici s jinými subjekty.

Z údajů vyplývá, že vzhledem k obdržným hlasům a získaným mandátům se KDU - ČSL dostalo podpory zejména v menších obcích, podobně jako nezávislým kandidátům. Naopak jednoznačně městskou stranou je ODS, která za 25,23 % hlasů získala pouze 9,17 % mandátů (o 300 mandátů méně než lidová strana). Rozložení zastupitelů za KDU - ČSL v námi sledovaných krajích obsahuje následující tabulka.

Tabulka č. 31

POČET KOMUNÁLNÍCH ZASTUPITELŮ ZA NAVRHUJÍCÍ STRANU KDU - ČSL VE SLEDOVANÝCH KRAJÍCH V LETECH 1994 - 2002:

Počet zastupitelů KDU - ČSL	1994	1998	2002
Karlovar. Kraj	36	35	42
Ústecký kraj	48	56	43
Jihomor. Kraj	1729	1577	1290
Zlínský kraj	1052	936	831
CELKOVĚ za ČR	8180	7345	6159

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL, za tato data děkuji Jaroslavu Poláčkovi z analyt. oddělení strany

Pokud se podíváme na čísla, která vyjadřují počet obecních mandátů pro KDU - ČSL, tak lze vysledovat jasný sestupný trend. Pouze v Karlovarském kraji naopak počet zastupitelů za lidovou stranu vzrostl o sedm. V ostatních krajích dochází k poklesu, přičemž výraznější je v tradičně silných regionech jižní Moravy a Zlínska. Údaje jsou srovnatelné s podporou strany ve volbách do Poslanecké sněmovny. Ve většině českých krajů má KDU - ČSL minimální podporu, v moravských krajích vyšší. Další tabulka uvádí procentuální vyjádření získaných mandátů v krajích, což nám náš pohled zpřesní.

Tabulka č. 32

MANDÁTY KDU - ČSL V OBECNÍCH A MĚSTSKÝCH ZASTUPITELSTVECH VE VYBRANÝCH KRAJÍCH V %:

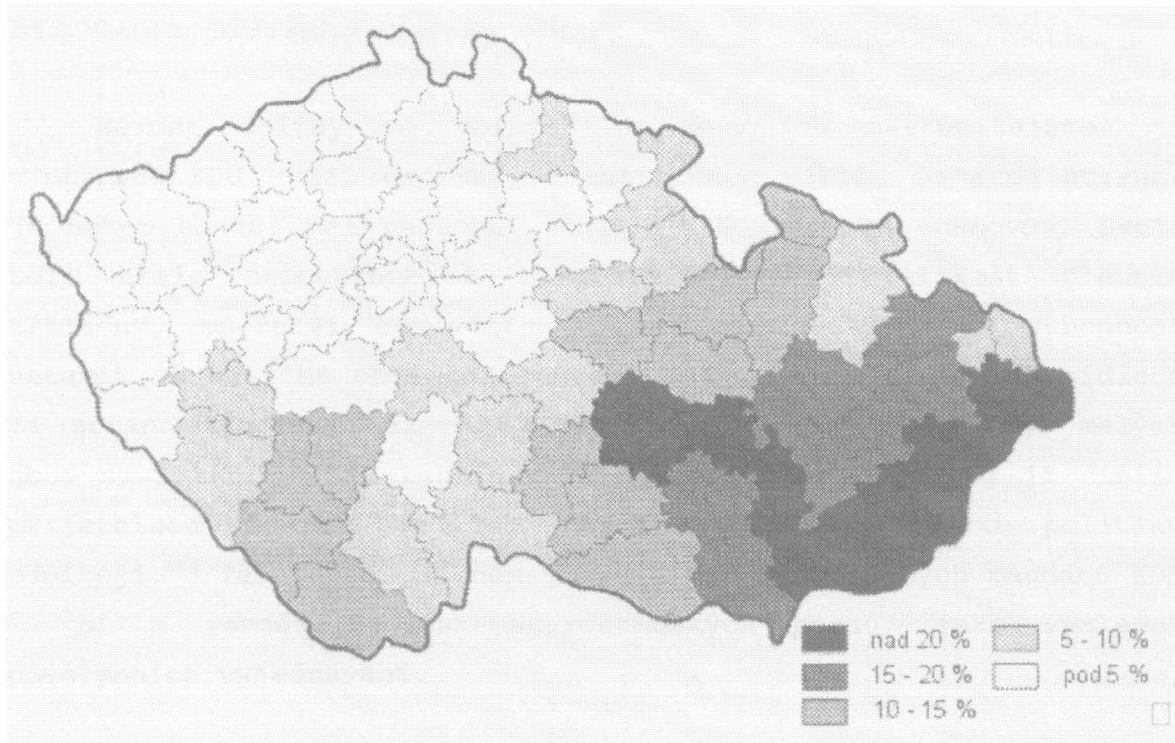
Kraj	Jihomoravský	Zlínský	Ústecký	Karlovarský
Mandáty v %	18,23	24,31	1,06	2,81

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Uvedená data nám potvrzují domněnku, že na komunální úrovni se lidovci těší oblibě na jižní Moravě a na Zlínsku, zatímco mizivý počet zastupitelů získávají na Ústecku a Karlovarsku. Podobné výsledky nabízí i přehled na okresní úrovni (opět v % mandátů), což zachycuje následující mapa.

Mapa č. 11

PODPORA KDU - ČSL V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH 2002:

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU - ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 58

V moravských okresech s tradiční podporou této strany v komunální politice obliba KDU - ČSL narůstá. Další tabulka nám tuto skutečnost dokumentuje přehledem čtyř okresů s nejvýraznější podporou lidovců v komunálních volbách, a to spolu se zisky ve sněmovních volbách.

Tabulka č. 33

ZISKY KDU - ČSL V KOMUNÁLNÍCH A SNĚMOVNÍCH VOLBÁCH:

Okres	Komunální v. 2002	PS PČR 1998	PS PČR 2002
Zlín	30,03	14,15	19,83
Uh. Hradiště	28,42	18,37	22,50
Hodonín	22,30	17,16	21,23
Vyškov	21,06	13,40	15,47

Zdroj: Vlastní tabulka na základě dat na www.volby.cz

Nárůst oblíbenosti ve volbách do obecních zastupitelstev je v případě KDU - ČSL enormní. Identifikace voličů se svou stranou je nohem snazší než neosobní volby do Poslanecké sněmovny. Svoji roli hraje nepochybně i míra religiozity, velikost členské základny, množství základních organizací a tudíž i schopnost ustavit ve většině obcí kandidátky, byť zejména v menších sídlech za stranu kandidují rovněž nezávislí kandidáti.¹⁰⁷ V řadě malých obcí navíc KDU - ČSL kandidovala pouze proti KSČM, což ji činilo přijatelnou i pro voliče, kteří jinak lidoveckou politiku odmítají.¹⁰⁸ Tabulka č. 34 nám ukazuje počet obdržených mandátů KDU - ČSL a rovněž i zisk starostenských postů, jako výsledek povolebních vyjednávání.

¹⁰⁷ Viz níže v kapitolách o religiozitě obyvatelstva a o stavu členské základny

¹⁰⁸ Šaradín, P.: Územní podpora KDU - ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 59

Tabulka č. 34

MANDÁTY A STAROSTENSKÉ POSTY KDU - ČSL V KOMUNÁL. VOLBÁCH 2002:

Kraje/ rok 2002	Kandidátní listiny KDU-ČSL	Mandáty KDU-ČSL	Starosta KDU-ČSL	Místostarosta KDU-ČSL
Jihomoravský	361	1290	126	120
Zlínský	193	837	58	56
Ústecký	31	43	2	3
Karlovarský	32	42	1	-

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Nejméně mandátů obdržela KDU - ČSL v Karlovarském kraji. Přestože se v něm nachází mnohem méně obcí než v sousedním Ústeckém kraji, tak zde lidovci získali o jeden mandát více než na početně větším Ústecku. Proto můžeme konstatovat, že nejtěžší porážku utrpěla lidová strana na Ústecku. Zatímco seznam všech obcí Zlínského a Jihomoravského kraje, kde lidovci obsadili posty starostů nebo jejich zástupců, by byl dlouhý, pak na opačné straně ČR to není žádný problém. Na Karlovarsku se jedná o obec Velký Luh na Chebsku (starosta) a na Ústecku jsou to obce Proboštov, Křimov (starostové), Litoměřice, Libochovice a Račíněves (místostarostové). Důvodem úspěchu jsou vesměs osobní sympatie ke kandidátům KDU - ČSL. Svou roli hraje jistě i velikost sídla, v němž se všichni znají, a rovněž fakt, že již delší dobu tito lidé uvedené obce úspěšně spravují.¹⁰⁹

14. Volby do krajských zastupitelstev 2004

Na podzim roku 2004 se uskutečnily již druhé volby do krajských zastupitelstev. Lidová strana do nich vstupovala s pěti hejtmanskými posty. KDU - ČSL kandidovala převážně samostatně.

¹⁰⁹ Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Volby celkově vyhrála ODS (36,35 % hlasů), která potvrdila jak silné regionální zázemí, tak tehdejší momentální vysokou podporu obyvatel. Čtvrtá KDU - ČSL obdržela 10,67 % hlasů.¹¹⁰ Lidová strana kandidovala ve třech krajích v koalici, a pokud bychom tedy k zisku KDU - ČSL přičetli výsledky jejích koalic, činil by relativní zisk křesťanských demokratů 13,07 % hlasů. Podle počtu mandátů obdržela lidová strana 12,4 % všech rozdělovaných křesel. Následující tabulka ukazuje výsledky relevantních stran.

Tabulka č. 35

VÝSLEDKY VOLEB DO KRAJ. ZASTUPITELSTEV 2004:

Pořadí	Výsledky voleb do krajských zastupitelstev 2004 *		
	Název strany	Platné hlasy	
		Abs.	%
1.	ODS	769 848	36,35
2.	KSČM	416 807	19,68
3.	ČSSD	297 083	14,03
4.	KDU-ČSL	226 016	10,67
5.	SNK	69 591	3,28
6.	NEZÁVISLÍ	52 455	2,47
7.	US-DEU	24 939	1,17
8.	Strana zelených	24 884	1,17

Vysvětlivky: V tabulce jsou uvedeny hodnoty za jednotlivé strany, nikoli za jejich koalice

Zdroj: www.volby.cz

Jak již bylo uvedeno, KDU - ČSL v krajských volbách překročila 10 % hranici, a kdyby se do jejího výsledku započítaly i kraje, kde kandidovala v koalicích, byl by její zisk vyšší.¹¹¹ Protože v prvních krajských volbách v roce 2000 kandidovala KDU-ČSL v tzv. čtyřkoalici, nelze její zisk z krajských voleb v roce 2004 srovnávat s žádnými dalšími volbami. Faktem nicméně zůstává,

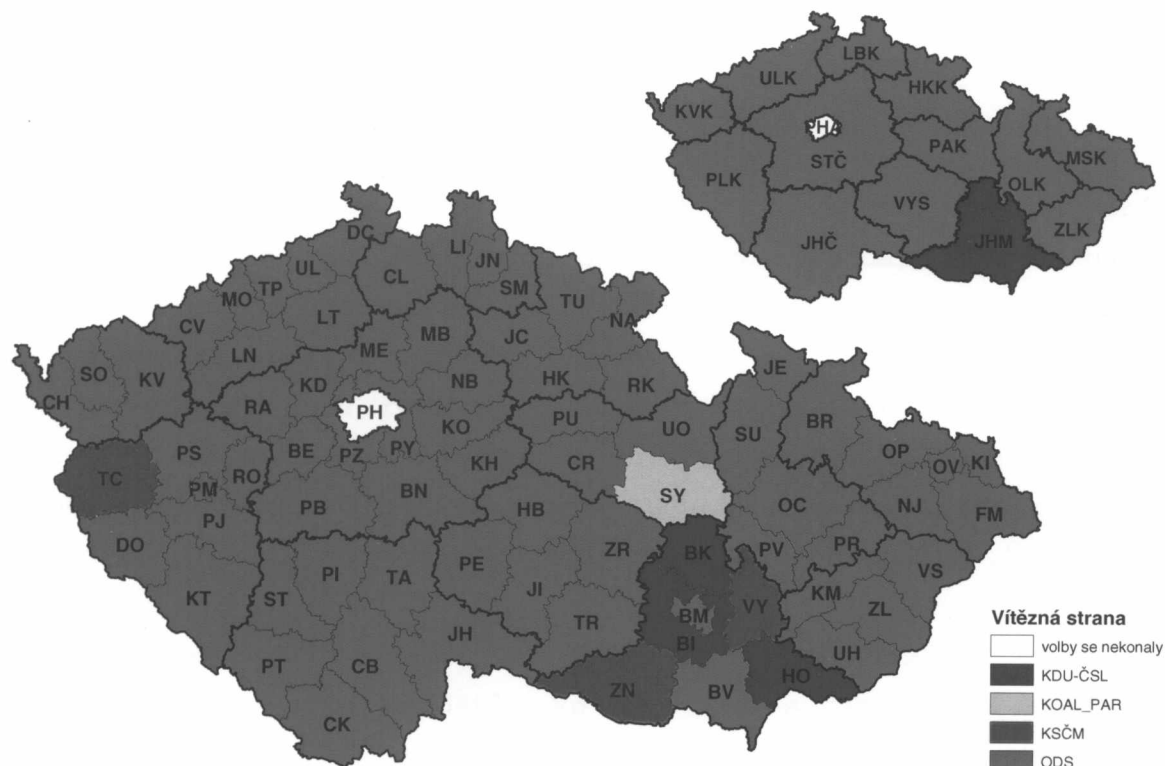
¹¹⁰ Zdroj: www.volby.cz

¹¹¹ Vzhledem k tomu, že ze zisku koalic nelze odvodit podíl KDU-ČSL či jejích partnerů, ať už vzhledem k rozdílné regionální podpoře té či oné strany nebo kvůli multiplikačnímu efektu koalice a koalice jako symbolu, přidržme se v celorepublikových srovnáních zisku pro KDU-ČSL na úrovni 10,67 %.

že co do počtu mandátů si lidovci ve srovnání s minulými krajskými volbami o několik křesel polepšili a navíc se jim podařilo obhájit vítězství v Jihomoravském kraji. Následující mapa nám odhaluje vítězné strany v jednotlivých okresech, resp. krajích.

Mapa č. 12

VÍTĚZNÉ STRANY V JEDNOTLIV. OKRESECH VE VOLBÁCH DO ZASTUPITELSTEV KRAJŮ 2004:

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu, www.czso.cz

Uvedená mapa nabízí zajímavá data především v Jihomoravském kraji. Zatímco v jiných regionech je vítězství ODS na okresní úrovni zřejmé, tak na jižní Moravě zvítězila ODS pouze ve městě Brně a na Břeclavsku. Na Znojemsku a Vyškovsku tradičně uspěli komunisté a na Hodonínsku, Blanensku a v okrese Brno - venkov vyhráli lidovci. Jako rozhodující se při těchto volbách na jižní Moravě ukázala podpora pro KDU - ČSL ve městě Brně, kde strana oproti jiným volbám výrazně posílila. (viz níže)

KDU - ČSL má regionálně nevyrovnanou podporu, což je jejím výrazným handicapem, ať už z hlediska rozložení členů, tak z hlediska zisku mandátů v krajských a parlamentních volbách. Proto je také volební úspěch relativní kategorií a výsledky KDU - ČSL musíme podle toho vnímat. V tradičních oblastech podpory, v Jihomoravském a Zlínském kraji, by měla být lidová strana schopna překročit 20 - 25 % s ambicí volebního vítězství. Naopak v krajích s nejnižší republikovou podporou pro KDU - ČSL, v Ústeckém a Karlovarském kraji, by mělo být cílem strany překonat 5 % hranici, aby měla KDU - ČSL zastoupení v krajském zastupitelstvu, případně vlastního poslance.¹¹²

KDU - ČSL dokázala udržet převážně v moravských krajích větší část zisku 4K z roku 2000, což se jí však nepodařilo v Čechách. Nejenže to může znamenat, že v českých krajích byl úspěch 4K povětšinou založen na podpoře Unie svobody (a tedy, že se lidovci a unionisté se svou regionální podporou vhodně doplňovali), ale může to také znamenat, že KDU - ČSL v roce 2004 dokázala oslovit jinou skupinu voličů než 4K v roce 2000 - a že se takto oslovený elektorát nachází v převážně vysoce religiózních krajích.¹¹³

Výsledky KDU - ČSL se v jednotlivých krajích zákonitě promítly i do počtu mandátů. Ve srovnání s rokem 2000 posílila lidová strana o 12 mandátů na celkových 84.¹¹⁴ Strana ovšem posílila jenom v moravských krajích a v jednom českém. V Ústeckém a Libereckém kraji není KDU - ČSL zastoupena v krajském zastupitelstvu vůbec, čímž strana ztratila možnost ovlivňovat krajskou politiku. Na prohlubující se disproporce ve voličské podpoře lidové strany poukazuje v následující tabulce poslední sloupec. Ten zkoumá poměr mandátů KDU - ČSL na celkovém počtu křesel v krajském zastupitelstvu. Zatímco Ústecký kraj vykazuje nulový podíl (lidovci se zde do zastupitelstva kraje vůbec nedostali) a na Karlovarsku činí podíl KDU - ČSL méně než 5 % všech mandátů, tak na Zlínsku obdrželi křesťanští demokraté

¹¹² Zdroj: Hudák, J.: Analýza výsledků krajských voleb 2004, interní dokument KDU - ČSL.

¹¹³ Zdroj: viz tamtéž

¹¹⁴ Zdroj: www.volby.cz

čtvrtinu všech křesel a v Jihomoravském kraji dokonce takřka třetinu.

Tabulka č. 36

SROVNÁNÍ POČTU MANDÁTŮ KDU - ČSL V KRAJ. ZASTUPITELSTVECH V LETECH 2000 A 2004:

ROZDÍL POČTU MANDÁTŮ V KRAJSKÝCH ZASTUPITELSTVECH				
Název kraje	Počet mandátů 2000 (KDU-ČSL)	Počet mandátů 2004 (KDU-ČSL)	Rozdíl	Poměr mandátů v krajském zastupitelstvu
Karlovarský	3	2	-1	4,44%
Ústecký	3	0	-3	0,00%
Jihomoravský	11	20	+9	30,77%
Zlínský	8	11	+3	24,44%
Celkem	72	84	+12	

Zdroj: Vlastní tabulka dle dat na www.volby.cz

Dále uvedená tabulka č. 37 mimo jiné ukazuje počet hlasů odevzdaných pro KDU - ČSL v daném kraji na jednoho jejího člena, pocházejícího ze sledovaného kraje. Špatně v tomto směru dopadl především Zlínský kraj. Vysokého počtu hlasů na člena dosáhla KDU - ČSL naopak v Ústeckém kraji, přesto se strana nedostala do zastupitelstva, když získala jen 2,81 % hlasů. Aby se lidová strana v tomto kraji dostala do zastupitelstva kraje, musela by při malé voličské účasti obdržet zhruba patnáct hlasů na jednoho člena.¹¹⁵ Z takové situace vedou v Ústeckém kraji (a dalších krajích s velmi nízkou podporou pro KDU - ČSL) dvě cesty: vytvořit do příštích krajských či obecních voleb dvoučlennou koalici nebo

¹¹⁵ Zdroj: vlastní výpočet

se zaměřit na posilování členské základny (zejména ve městech), což je ale možné až v dlouhodobém horizontu.¹¹⁶

V následující tabulce není uveden počet hlasů na člena v Karlovarském kraji, kde kandidovala KDU - ČSL v koalici se Stranou zelených. Přepočet hlasů na člena lidové strany by v takovémto „koaličním“ kraji nebyl věrohodný, třebaže by patřil k nejvyšším.

Tabulka č. 37

VÝSLEDKY KDU - ČSL A JEJÍCH KOALIC V KRAJ. VOLBÁCH 2004:

Výsledky KDU - ČSL a jejích koalic ve volbách do krajských zastupitelstev v roce 2004						
Kraj	Výsledky		% z celku	Vol. Účast	Počet členů	Počet hlasů na člena
	%	Abs.				
					k 31.10. 2004	
Karlovarský	5,12	3 003	1,08	24,99 %	341	-
Ústecký	2,81	4 588	1,66	25,37 %	542	8
Jihomoravský	26,18	70 549	25,49	29,71 %	9 671	7
Zlínský	21,32	30 835	11,14	30,63 %	5 718	5
Průměr / Celkem	13,07	276 783	100	29,62 %	45 123	

Zdroj: www.volby.cz, vlastní výpočet a vnitřní elektronický systém evidence KDU - ČSL

V krajských volbách v roce 2004 KDU - ČSL kandidovala v převážné většině krajů samostatně. Dle samotného volebního výsledku je zřejmé, že KDU - ČSL měla v koalici kandidovat především v Libereckém a Ústeckém kraji. Jako prozíravá se ukázala společná kandidátka Strany zelených a KDU - ČSL v Karlovarském kraji, neboť obě strany tušily, že samostatně by neuspěly. Díky preferenčním hlasům, které lidovci ve volbách tradičně velmi často

¹¹⁶Hudák, J.: Analýza výsledků voleb do krajských zastupitelstev 2004, interní dokument KDU - ČSL

využívají, získala všechny (2) mandáty právě KDU - ČSL (viz výše). Následující tabulka přináší srovnání výsledků lidové strany v uplynulých dvou krajských volbách.

Tabulka č. 38

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KRAJ. VOLBÁCH 2000 A 2004:

Kraj	Výsledky 4Koalice a KDU-ČSL ve volbách do krajských zastupitelstev				
	Výsledky v roce 2000		Výsledky v roce 2004		Relativní rozdíl
	%hlasů	Abs.	% hlasů	Abs.	% hlasů
Karlovarský	19,10	12 572	5,12	3 003	-73,19
Ústecký	13,73	25 366	2,81	4 588	-79,53
Jihomoravský	31,64	98 290	26,18	70 549	-17,26
Zlínský	31,36	51 667	21,32	30 835	-32,02
Průměr / Celkem	22,86	537 012	13,07	276 783	-42,83

Relativní rozdíl = procentuální rozdíl mezi relativním výsledkem z roku 2000 a relativním výsledkem z roku 2004. Zvýrazněny jsou ty hodnoty, jež překračují celostátní průměr

Zdroj: www.volby.cz a vlastní výpočty

Možnost získání relativně vyššího počtu preferenčních hlasů nastala v těch krajích, kde KDU - ČSL obdržela méně hlasů. Přeskočit na kandidátce Koalice pro Karlovarský kraj jiné kandidáty bylo relativně snadné, když k tomu bylo zapotřebí řadově několika stovek hlasů. Nicméně se téměř ve všech krajích potvrdilo, že reprezentanti kraje nebo lídři kandidátky jsou schopni pro svou osobu získat vyšší procento hlasů.

Nikoli ve všech krajích se efekt lídra nebo hejtmana projevil dostatečně. V krajských volbách 2004 získal hejtman Zlínského kraje František Slavík pouze o 1,6 % preferenčních hlasů více než dostal v roce 2000 a byl tak v tomto ohledu nejméně úspěšným hejtmanem KDU - ČSL.¹¹⁷ Jiným případem neúspěchu byl Ústecký kraj, kde chyběla kontinuita s volbami v roce 2000. Na předních místech kandidátky se objevili zcela noví lidé (včetně lídra kandidátky) a

¹¹⁷ Zdroj: vlastní výpočet na základě dat na www.volby.cz

na celé kandidátce absentovali kandidáti z voleb do Evropského parlamentu z tohoto kraje.¹¹⁸

Stejně jako v případě počtu zastupitelů, tak i podle počtu radních KDU - ČSL v roce 2004 posílila ve srovnání s rokem 2000. Je však třeba upozornit na dvě výrazná negativa: namísto pěti hejtmanů získala lidová strana pouze jednoho a druhým negativem je výrazná regionální nevyváženost; necelou jednu čtvrtinu zastupitelů (24 %) získala KDU - ČSL v Jihomoravském kraji. Zrovna tak je patrná regionální nevyváženost v počtu radních za lidovou stranu. Pokud platí, že hejtman je z hlediska vnímání obyvatel kraje významnou osobností a že regionální vyváženost podpory pro KDU - ČSL je důležitá pro stranu jako celek (z hlediska její budoucnosti), pak byly krajské volby v roce 2000 úspěšnější.¹¹⁹

Tabulka č. 39

HEJTMANI A SLOŽENÍ KRAJ. RAD 2000-2004:

Hejtmani a složení krajských rad 2000-2004					
Kraj	Hejtman		Rada		
	2000-04	2004-08	Počet	2000-2004	2004 - 2008
Karlovarský	ODS	ODS	9	ODS 7, ČSSD 2	ODS 7, ČSSD 2
Ústecký	ODS	ODS	11	ODS 6, ČSSD 5	ODS 11
Jihomoravský	KDU-ČSL	KDU-ČSL	11	4K 7 (KDU- ČSL 3, US-DEU 4), ODS 4	KDU-ČSL 6, ODS 5
Zlínský	KDU-ČSL	ODS	9	4K 4 (KDU- ČSL 2, US- DEU 2), ODS 3, ČSSD 1, nez. 1	ODS 4, KDU-ČSL 3, ČSSD 2
Celkem všech / celkem za KDU-ČSL			129	22	28

Zdroj: Vlastní tabulka na základě informací z vnitřního elektronického systému KDU - ČSL

¹¹⁸ Analýza voleb do krajských zastupitelstev 2004, interní dokument KDU - ČSL, s. 55

¹¹⁹ Zdroj: Viz tamtéž

Karlovarský kraj se jako sociálně problematictější region řadí mezi ty kraje, kde má KDU-ČSL velmi nízkou podporu. Naopak lepších výsledků zde dosahují liberální nebo liberálně-konzervativní strany a komunistická strana. Vysoká podpora pro KSČM je v nepřímé úměře s nízkými volebními zisky KDU-ČSL.

Tabulka č.40

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KRAJ. VOLBÁCH 2004 V KARLOVAR. KRAJI:

Kandidující strana			Počet mandátů	Hlasy v %
1.	ODS	Občanská demokratická strana	21	46,67
2.	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	12	26,67
3.	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	7	15,56
4.	ED	Evropští demokraté	3	6,67
5.	KKK	Koalice pro Karlovarský kraj	2	4,44
		Počet zastupitelů celkem	45	

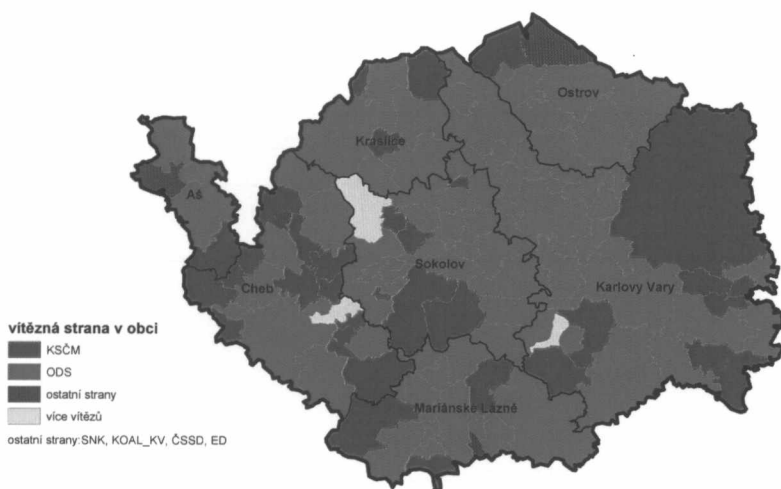
Zdroj: www.volby.cz

Na počátku 90. let se okres Cheb se svou podporou pro lidovou stranu vymykal z průměru této oblasti, když zde strana získávala více jak 6 %. Dnes má KDU - ČSL stále v tomto okrese největší podporu z kraje, avšak je výrazně nižší než v polovině 90. let, takže lidová strana v okrese dosahuje přibližně stejných výsledků jako v okrese Karlovy Vary. Okres Sokolov je výsledkově podprůměrný nejen pro KDU - ČSL, ale i pro ODS a naopak zde nejvíce získává KSČM. V posledních krajských volbách vytvořila KDU - ČSL předvolební koalici se Stranou zelených, se kterou dokázala celkově, ale jen ve dvou okresech překročit 5 % hranici nutnou pro účast v zastupitelstvu kraje. Vzhledem k tomu, že zisk absolutního počtu hlasů je ve všech okresech kraje přibližně stejný, neměla by KDU - ČSL Sokolovsko podceňovat. Lidová strana by měla dosahovat vyrovnané, ale přitom více jak pětiprocentní podpory ve všech

třech okresech Karlovarského kraje, což je důležité zejména ve vztahu k volbám do krajského zastupitelstva, neboť v případě sněmovních voleb nezaručuje ani překonání 5 % nárok na sněmovní mandát.

Mapa č. 13

VÍTĚZNÉ POL. STRANY V JEDNOTLIVÝCH OBCÍCH KARLOVAR. KRAJE V KRAJ. VOLBÁCH 2004:

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu, www.czso.cz

Z grafického znázornění je zřejmé, že při momentální slabosti sociální demokracie se ke slovu dostávají komunisté. Proto je mapa takřka výhradně zbarvena pouze rudou (vítězství KSČM) a modrou (ODS). Koalice pro Karlovarský kraj, jejíž součástí byla i KDU - ČSL, se podařilo zvítězit např. v obci Velký Luh na Karlovarsku, kde však lidovci vítězí tradičně.

Ústecký kraj je klasickou ukázkou toho, že ve velmi sociálně problematických regionech mohou dnes uspět pouze tři strany: ODS, KSČM a ČSSD. Další strany, pokud nevytvoří koalici, zůstávají pod 5 % hranicí. KDU - ČSL je na Ústecku dlouhodobě slabou stranou. (2,81 % hlasů)

Tabulka č. 41

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KRAJ. VOLBÁCH 2004 V ÚSTECKÉM KRAJI:

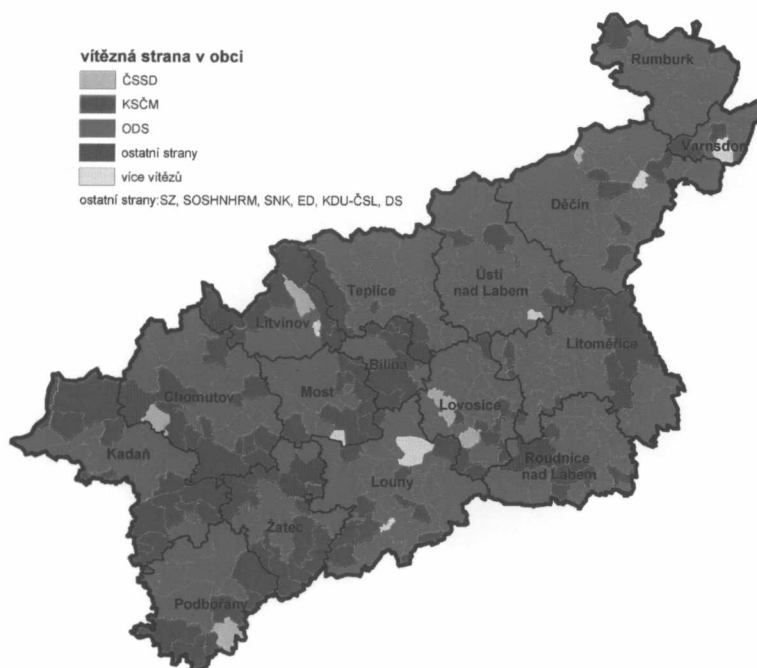
Kandidující strana		Počet mandátů	Hlasy v %	
1.	ODS	Občanská demokratická strana	28	50,91
2.	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	17	30,91
3.	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	10	18,18
	KDU-ČSL	Křesťan. dem. unie - Čs. strana lid.	0	2,81
		Počet zastupitelů celkem	55	

Zdroj: www.volby.cz

Strana se zde nemůže opřít o členskou základnu, která není příliš početná, takže přepočtení získaných hlasů na členu spíše ukazuje na slabost členské základny KDU - ČSL než na nějaký ideový přesah směrem k netradičním voličům. Neplatí zde, že lidová strana obecně dosahuje vyšších výsledků tam, kde je nižší nezaměstnanost. Bylo-li by tomu tak, musely by být výsledky z Ústí nad Labem lepší. Ústecko naopak dopadlo nejhůře a svým výsledkem se přiblížilo minimu tohoto okresu z voleb v roce 1992, kdy zde KDU dosáhla 1,44 %. Strana překvapivě nebyla v těchto volbách úspěšná ani na Litoměřicku, které bylo dlouhodobě nejsilnějším lidoveckým okresem v kraji. Prvenství tentokrát docílil lounský okres, odkud pocházel lídr kandidátky Michal Pehr. KDU-ČSL nemá v Ústeckém kraji dostatek elit, které by prošly komunální politikou, neboť ve většině velkých měst je strana neúspěšná.

Mapa č. 14

VÍTĚZNÉ POL. STRANY V JEDNOTLIVÝCH OBCÍCH ÚSTECKÉHO KRAJE V KRAJ. VOLBÁCH 2004:

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu, www.czso.cz

Situace na Ústecku byla podobná výsledků v Karlovarském kraji. Výrazně zvítězila ODS (dokonce získala nadpoloviční většinu křesel v krajském zastupitelstvu), významného úspěchu dosáhla i KSČM, zatímco KDU - ČSL, kandidující navíc zcela nelogicky samostatně, obstála jen v obcích s tradiční podporou pro lidovou stranu (Libochovice, Proboštov, Křimov a Račíněves).¹²⁰

V Jihomoravském kraji jako v jediném kraji České republiky zvítězila kandidátka KDU - ČSL. Bylo to dáno několika faktory. Obecně nadprůměrnou podporou lidové strany v kraji, širokou členskou základnou, ale také lídrem kandidátky - hejtmanem Stanislavem Juránkem. Stanislav Juránek se na základě relativního počtu preferenčních hlasů ukázal být jako nejúspěšnější hejtman KDU - ČSL.¹²¹

¹²⁰ Zdroj: vlastní zjištění na základě studia map a výsledků na www.volby.cz

Tabulka č. 42

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KRAJ. VOLBÁCH 2004 V JIHMOR. KRAJI:

Kandidující strana			Počet mandátů	Hlasy v %
1.	KDU-ČSL	Křesť. a dem. unie-Čs. strana lidová	20	30,77
2.	ODS	Občanská demokratická strana	19	29,23
3.	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	14	21,54
4.	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	9	13,85
5.	ZEL_MOR	Zelená pro Moravu	3	4,62
		Počet zastupitelů celkem	65	

Zdroj: www.volby.cz

Zlínský kraj se vyznačuje podprůměrnou podporou pro ODS a KSČM a nadprůměrnou pro KDU - ČSL. Na Vsetínsku a Zlínsku je silnější ODS, na Uherskohradištsku pak KDU - ČSL; směrem na západ kraje jsou více podporovány levicové strany: KSČM a ČSSD (Kroměřížsko).

Tabulka č. 43

VÝSLEDKY KDU - ČSL V KRAJ. VOLBÁCH 2004 VE ZLÍNSKÉM KRAJI:

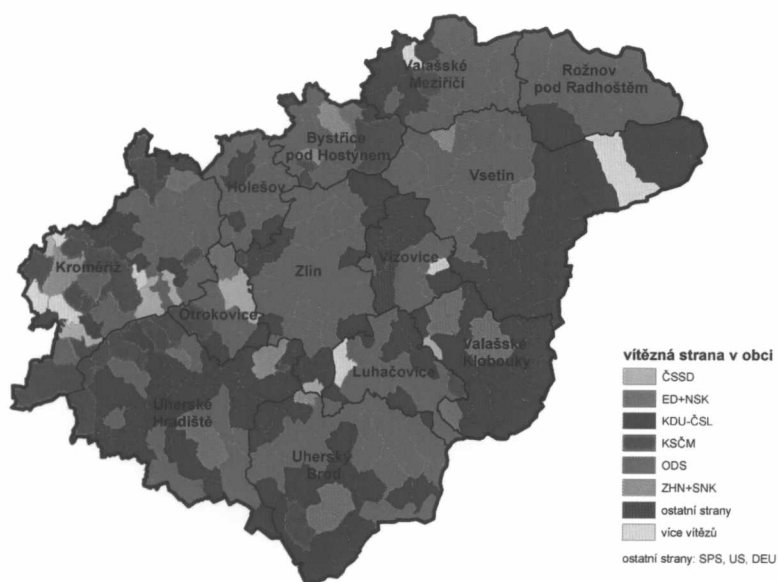
Kandidující strana			Počet mandátů	Hlasy v %
1.	ODS	Občanská demokratická strana	16	35,56
2.	KDU-ČSL	Křesť. a dem. unie-Čs. strana lidová	11	24,44
3.	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	8	17,78
4.	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	7	15,56
5.	ED+NSK	Evrop. Dem. a Nez. starostové pro kraj	3	6,67
		Počet zastupitelů celkem	45	

Zdroj: www.volby.cz

V okresech Zlínského kraje měla KDU - ČSL vždy jednu ze svých nejvyšších podpor. Jejich úloha vzrostla ve druhé polovině 90. let, kdy voličsky poněkud poklesla podpora v jiných nadprůměrných krajích. Zlínský kraj je celkově pro KDU - ČSL voličsky nejúspěšnějším krajem. Od roku 2000 tu měla lidová strana svého hejtmana. Proto sami křesťanští demokraté očekávali, že, pokud by někde měli volby vyhrát, bude to na Zlínsku. Lidovci však v tomto kraji nedosáhli žádného přesvědčivého výsledku. Pokud má být měřítkem úspěšnosti relativní zisk preferenčních hlasů, pak by to znamenalo, že ve Zlínském kraji měla KDU - ČSL svého nejméně úspěšného hejtmana. (viz výše)

Mapa č. 16

VÍTĚZNÉ POL. STRANY V JEDNOTLIVÝCH OBCÍCH ZLÍNSKÉHO KRAJE V KRAJ. VOLBÁCH 2004:

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu, www.czso.cz

Mapa Zlínského kraje nám odhalila opět poněkud monotónnější rozvrstvení podpory. Zatímco jih a východ je lidovecký, tak oblasti severu a západu Zlínska podporují v těchto volbách spíše ODS. Výjimkou je Kroměřížsko, kde se tradičně velmi daří KSČM.

15. Sněmovní volby 2006

Volby do sněmovny 2006 se uskutečnily tradičně počátkem června. Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová v nich skončila na čtvrtém místě se ziskem 7,22 % hlasů.¹²² Tento výsledek představuje pro stranu významný propad, když v roce 2002 strana získala v koalici s US - DEU 14,27 % a ve volbách v roce 1998 9 % hlasů.

Hlavním rozdílem oproti předcházejícím volbám bylo, že KDU - ČSL vstupovala do volebního souboje samostatně bez předvolební spolupráce s další politickou stranou. Současně je důležité zmínit, že křesťanští demokraté byli součástí vládní koalice společně s ČSSD, ale přitom již delší dobu dávali najevo, že by jim více vyhovovala povolební spolupráci s ODS. Předvolební souboj, rozmístění kandidátů a jejich strategie vycházely z osvědčených tradičních pravidel, zaměřených na tradiční voliče KDU - ČSL. Zda se jim opravdu podařilo oslovit opět stejnou skupinu voličů, představí uvedená data.

¹²² Zdroj: www.volby.cz

TABULKA č. 44

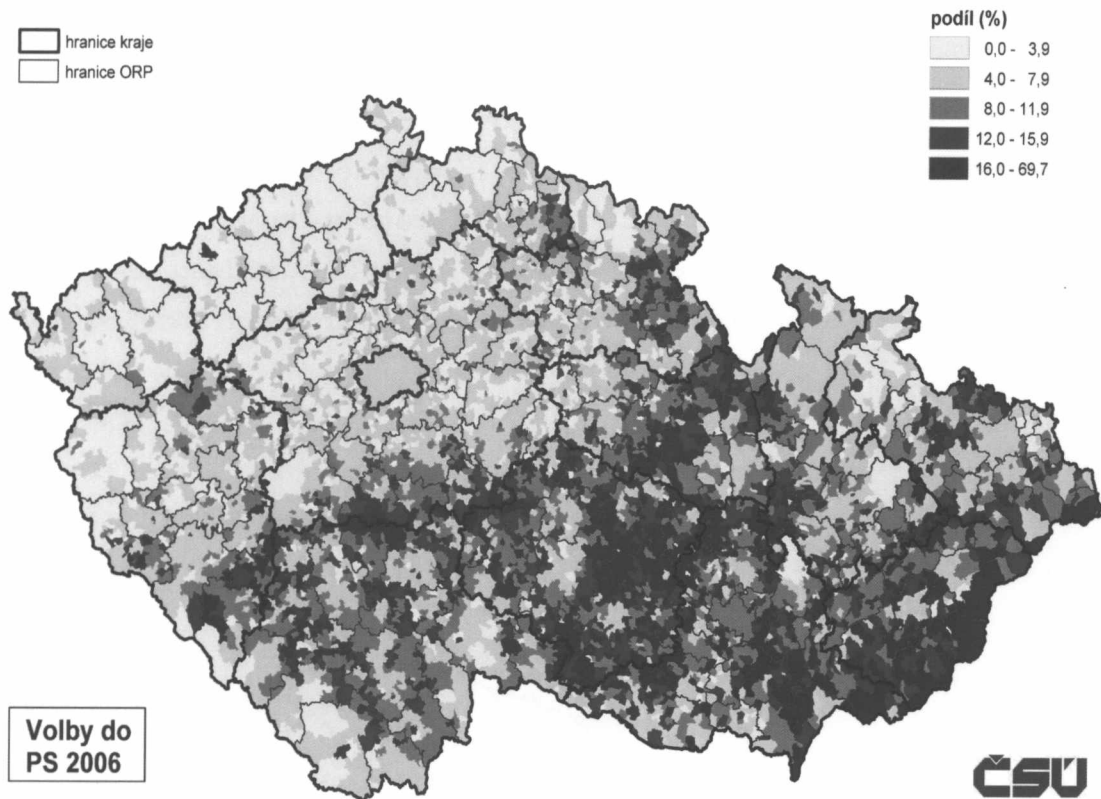
POROVNÁNÍ ZISKU HLASŮ PRO KDU-ČSL V OKRESECH JIHMORAVSKÉHO A ZLÍNSKÉHO KRAJE - VÝSLEDKY DO PS 1998, 2002, 2006 V %:

Okres/Zisk v %	PS 1998	PS 2002	PS 2006
Vsetín	14,03	18,27	12,10
Brno-venkov	14,65	18,22	12,35
Brno-město	9,36	16,94	8,30
Břeclav	13,03	16,94	12,35
Zlín	14,15	19,83	12,53
Blansko	15,02	16,24	12,58
Hodonín	17,16	21,23	15,31
Uh. Hradiště	18,37	22,50	16,30
Znojmo	11,53	13,79	10,06
Vyškov	13,40	15,47	11,20
Kroměříž	12,30	16,06	10,67
ČR	9,00	14,27	7,22

Zdroj: www.volby.cz

Při srovnání volebních výsledků KDU - ČSL podle sledovaných okresů v posledních volbách je patrný postupný pokles podpory. I přes fakt, že v roce 2002 kandidovala KDU - ČSL společně s US - DEU, jsou výsledky poledních voleb na nižší úrovni než v roce 1998, kdy strana kandidovala samostatně. Nejvíce je tento trend patrný v okrese Hodonín, kde se podpora z původních 17,16 % v roce 1998 posunula na úroveň 21,23 % v roce 2002 a následně se snížila na úroveň nižší než v roce 1998, na konečných 15,31 % v roce 2006. Důslednější rozložení voličské podpory nám opět představí mapa území volební podpory sestavená podle posledních volebních výsledků.¹²³

Podíl hlasů pro KDU-ČSL v %

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu, <http://www.czso.cz>

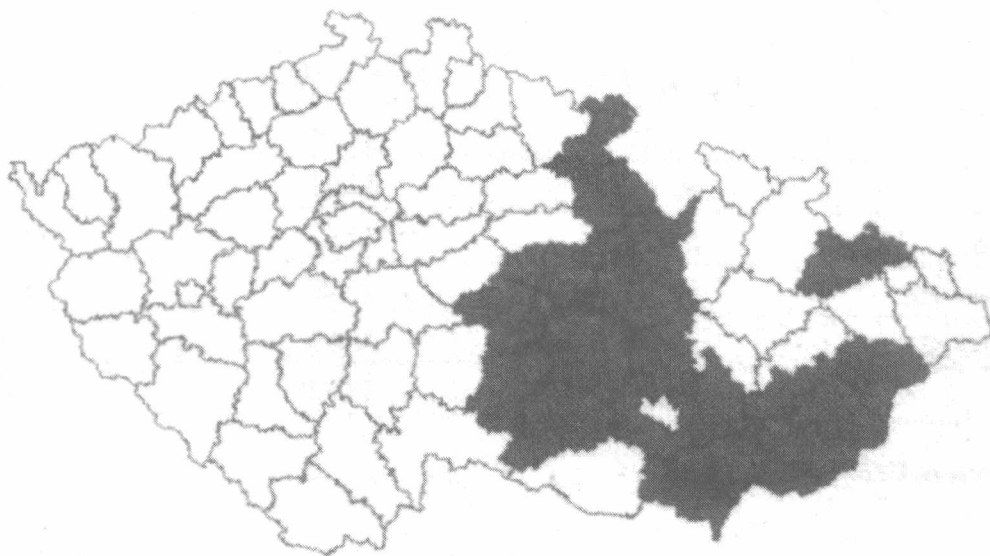
Mapa volební podpory KDU - ČSL poukazuje na dva trendy. Za prvé je možné v ní identifikovat tradiční vzorce volebního chování ve většině moravských okresů. Za druhé se podpora KDU - ČSL přesunula také do oblastí jižních Čech, kde se do vybraného území zařadily okresy Prachatice a Strakonice. (Předseda Kalousek je z jižních Čech.) Celkem se do území volební podpory prosadilo 25 okresů, z toho 18, které tvoří území volební podpory v letech 1996 až 2002.

¹²³ Zdroj: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/podil_hlasu_pro_kdu_csl/\\$File/kdu_csl_orp.jpg](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/podil_hlasu_pro_kdu_csl/$File/kdu_csl_orp.jpg)

Míra stability voličské přízně je dlouhodobě u KDU - ČSL na vysoké úrovni, nejvyšší hodnoty přitom dosahuje při vzájemném porovnání voleb 96/98. Při porovnání volební podpory ve vybraných okresech nejsou patrné velké změny, spíše se jedná o setrvalý trend. Zajímavé je však porovnání výsledků z let, kdy KDU-ČSL kandidovala samostatně, a roku 2002, kdy utvořila společnou kandidátní listinu s liberální US - DEU. V celorepublikovém výsledku se jednalo o nárůst o více než 5 %, ale při porovnání volebních výsledků v okresech s tradičně vysokou podporou KDU - ČSL se tento trend projevil pouze u okresu Zlín.¹²⁴ Kde se ve skutečnosti nachází hlavní jádro voličské základny KDU-ČSL ve trojích po sobě následujících volbách, ukazuje uvedená mapa.

Mapa č. 18

ÚZEMÍ VOLEBNÍ PODPORY KDU - ČSL 1996 - 2002:

Zdroj: Kabát, M., Pink, M.: Parlamentní volby 2006 a volební geografie. In: Čaloud, D., Foltýn, T., Havlík, V., Matušková A. a kol.: Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s.131

¹²⁴ Kabát, M., Pink, M.: Parlamentní volby 2006 a volební geografie. In: Čaloud, D., Foltýn, T., Havlík, V., Matušková A. a kol.: Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006, Brno, Centrum pro studium demokracie a

Podle uvedené mapy se nachází území volební podpory KDU - ČSL na střední a jižní Moravě, Českomoravské vrchovině a ve východních Čechách. Samostatným ostrůvkem je okres Opava, který spadá do vymezeného území. Celkem tvoří vybrané území 19 okresů, které leží z velké části na Moravě a jedná se o oblasti spíše venkovského charakteru. Naopak okresy Brno - město a Znojmo dlouhodobě nepatří do území volební podpory KDU - ČSL. V Brně je příčinou tradičně vysoká míra podpory pro liberálně pravicovou ODS, což je jednoznačně spojeno s městským způsobem života místních obyvatel. Zatímco v případě Znojma se jedná o historické příčiny. Především velká část okresu Znojmo byla do konce 2. světové války osídlena německy mluvícím obyvatelstvem a následně po jejich vyhnání sem přišlo velké množství nových obyvatel s vazbou na komunistickou stranu. To lze vysledovat i ve volebních výsledcích, podle nichž patří Znojensko do dnešní doby k území volební podpory KSČM.

Psychologická „hrozba“ pětiprocentní klauzule se ve voličích postupně velmi hluboko zakořenila, neboť procento propadlých hlasů, jež byly odevzdány stranám s menším než pětiprocentním ziskem, v roce 2006 kleslo na necelých 6 % (ve srovnání s předchozími volbami, kdy byl podíl propadlých hlasů dvojnásobný). Pokud bychom psychologické účinky naopak nezohlednili, ve volbách do Poslanecké sněmovny 2006 by při užití stávajícího volebního systému klauzule být užita ani nemusela. Ve většině volebních obvodů totiž dosahoval přirozený práh vyšších hodnot, než představuje dnešní 5 % klauzule. Pakliže se zaměříme na námi sledované čtyři volební kraje, pak je nutno konstatovat, že pouze v největším z nich - Jihomoravském - se pohybuje hodnota reálného prahu pod 5 % (přesněji kolem 3,5 %). V Ústeckém kraji je to kolem 5 %, ve Zlínském dokonce 6,3%. Zcela výjimečné postavení zaujímá v českém prostředí především volební obvod Karlovarský, poněvadž v něm se výše přirozeného prahu šplhá až ke 12 %.¹²⁵

Do výsledků voleb nepochybně zasáhla i výše volební účasti. Vyšší volební účast tradičně pomáhá ČSSD a tentokrát i Straně

kultury, 2006, s.131.

¹²⁵ Lebeda, T.: Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu. In: Novák, M., Lebeda, T.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004, s. 241

zelených (SZ), naopak občanští demokraté a komunisté díky tomu výsledkově ztrácejí. U lidové strany je její vliv nepatrně negativní.¹²⁶

O křeslo poslance za KDU - ČSL se měl v těchto volbách původně ucházet i bývalý fotbalový reprezentant a trenér František Straka. Tato nabídka přišla od křesťanských demokratů v Karlovarském kraji, který je vůbec nejmenším územně samosprávným celkem v České republice, a tudíž na něj připadá nejnižší počet přidělovaných mandátů ustálený v posledních dvou volbách na číslovce pět. Jde o volební kraj, v němž je prosazení se malých stran nemožné a který se svými výsledky odchyluje od proporcionality. V roce 2002 zde byli schopni na mandát dosáhnout pouze občanští a sociální demokraté, kteří prosadili po dvou kandidátech, a KSČM, za niž byl zvolen jediný poslanec. Koalice neuspěla a je třeba dodat, že by zde v minulých volbách nezískala mandát ani za 12 % hlasů. V loňských volbách byla pro menší subjekty situace ještě složitější v důsledku výraznějšího naskoku ODS a ČSSD. K získání poslaneckého křesla na úkor KSČM by zde nepřilíhla silná KDU - ČSL musela dosáhnout výsledku, jenž by se přibližoval k hranici 15 %. Lze jen spekulovat, nakolik Straka věděl či nevěděl o účincích volebního systému na Karlovarsku. Přestože se nadále aktivně účastnil volební kampaně a stranu otevřeně podporoval, kandidatury se nakonec vzdal, oficiálně v důsledku svého německého občanství, tj. nenaplnění podmínek stanovených v Ústavě ČR.

V následující tabulce jsou představeny výsledky KDU - ČSL v okresech Karlovarského a Ústeckého kraje v průběhu posledních tří voleb do Poslanecké sněmovny. Z výsledků je patrné výrazné oslabení lidové strany v tomto regionu. Nejvíce je to patrné při pohledu na zisky lidovců v okrese Ústí nad Labem a především na Mostecku, kde získali křesťanští demokraté nejméně v celé republice - pouze 1,66 %.¹²⁷

¹²⁶Zdroj: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100595s_Prezentace_Linek.ppt

¹²⁷Zdroj: www.volby.cz

Tabulka č. 45

POROVNÁNÍ ZISKU HLASŮ PRO KDU-ČSL V OKRESECH ÚSTECKÉHO A KARLOVARSKÉHO KRAJE - VÝSLEDKY DO PS 1998, 2002, 2006 V %:

Okres/Zisk v %	PS 1998	PS 2002	PS 2006
Cheb	5,24	9,22	4,20
Sokolov	4,14	7,17	2,67
Karlovy Vary	4,80	9,72	3,44
Louny	3,93	6,71	2,28
Chomutov	4,24	7,20	2,11
Most	3,29	6,83	1,66
Teplice	3,10	7,49	2,05
Litoměřice	4,60	10,05	3,08
Ústí n. Labem	3,56	8,61	2,10
Děčín	4,13	7,39	2,24
ČR	9,00	14,27	7,22

Zdroj: www.volby.cz

Volební výsledek KDU - ČSL ovlivnilo mnoho faktorů. Jistý podíl mohl mít i způsob organizace volební kampaně. KDU-ČSL začala s přípravou kampaně a voličskými průzkumy již rok a půl před volbami a tudíž nebyla schopna ji přizpůsobovat nově vzniklým podmínkám. Další významný, ale dlouhodobý faktor může představovat nerovnoměrná voličská podpora strany v rámci volebních regionů. Ze čtrnácti volebních krajů strana nepřekročila pětiprocentní volební výsledek v pěti krajích - Pražském, Středočeském, Karlovarském, Libereckém a Ústeckém, kde získala vůbec nejnižší podporu. KDU-ČSL je zároveň strana se specifickou image konzervativní křesťanské formace, což může ztížit možnosti v oslovení nových voličů.

Počínaje volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2002 má volič možnost udělit dva přednostní hlasy na kandidátní listině. Do roku 1998 měli voliči možnost udělit až čtyři preference a údaje se

současným stavem jsou vzájemně neporovnatelné. V poměru k celkovému počtu hlasů pro stranu dávali nejvíce preferenčních hlasů právě voliči KDU-ČSL (52,4 %). V případě, že kandidát obdrží více než 7 % preferenčních hlasů v poměru k celkovému počtu platných hlasů odevzdaných pro danou kandidátní listinu, posouvá se v celkovém pořadí automaticky na první místo na kandidátce. V případě, že na jedné kandidátce splní stanovené podmínky více kandidátů, rozhoduje o pořadí vyšší počet preferencí. Obecně platí, že voliči snáze ovlivní pořadí kandidátů v menších volebních krajích, zejména pak u kandidátních listin politických stran s menší volební podporou. Výše popsanou podmínku nesplnil v roce 2006 ze 13 poslanců KDU-ČSL pouze Ludvík Hovorka, zvolený z druhého místa ve Zlínském kraji. Jako jediný nepřekročil zmíněné sedmiprocentní kvórum. U voličů KDU-ČSL je používání preferenčních hlasů obecně oblíbené. Dalším pěti lidoveckým kandidátům ani překročení sedmiprocentní hranice počtu preferenčních hlasů a posunutí se na kandidátce výše nepomohlo ke zvolení.

2. Volby do obecních zastupitelstev 2006

Zatím posledními uskutečnivšími volbami byly ty do obecních zastupitelstev na podzim roku 2006. KDU - ČSL v nich opět oslabila a tentokrát již ani neskončila první v počtu získaných mandátů mezi politickými stranami. Přeskočila ji ODS. Ve volbách tradičně zvítězili nezávislí a jejich sdružení, druzí skončili občanští demokraté s více než 7000 mandáty lidovci obsadili 5187 křesel v obecních zastupitelstvech.¹²⁸ V porovnání s předchozími komunálními volbami však jde o pokles takřka o tisíc mandátů.

Následující tabulka číslo 46 nám názorně ukazuje, jak se změnil počet zastupitelů za KDU - ČSL v námi sledovaných krajích po posledních komunálních volbách.

¹²⁸ Zdroj: www.volby.cz

Tabulka č. 46

POČET OBECNÍCH ZASTUPITELŮ ZA NAVRHOJÍCÍ STRANU KDU - ČSL VE SLEDOVANÝCH KRAJÍCH 2002 - 2006:

Počet zastupitelů KDU - ČSL	2006	2002	Rozdíl
Karlovar. Kraj	35	42	-7
Ústecký kraj	33	43	-10
Jihomor. Kraj	1189	1290	-101
Zlínský kraj	741	837	-84
CELKOVĚ za ČR	5187	6159	-972

Zdroj: vlastní výpočty na základě informací obdrženy z jednotliv. Krajských kanceláří KDU - ČSL

Z tabulky jasně vyplývá, že v absolutním vyjádření nejmenší pokles počtu zastupitelů zaznamenala KDU - ČSL v Karlovarském kraji. Na Ústecku oslabila lidová strana na pouhých 33 zastupitelů. Nejhorší ztráty však postihly křesťanské demokraty v tradičně silných regionech jižní Moravy a Zlínska. V Jihomoravském kraji si lidovci pohoršili o více než sto křesel. Z uvedených čísel vyplývá, že - i když v absolutním vyjádření si KDU - ČSL nejvíce pohoršila právě na jihu Moravy - tak relativně nejvíce ztratila v Ústeckém kraji, kde oproti předchozím volbách přišla o čtvrtinu svých mandátů.

Při podrobnějším pohledu na výsledky komunálních voleb v Karlovarském a Ústeckém kraji si nelze nepovšimnout, že ve většině obcí lidová strana vůbec nesestavila vlastní kandidátku.¹²⁹ Na Karlovarsku získala KDU - ČSL posty 3 starostů, což představuje oproti volbám 2002 nárůst o dvě starostenská křesla. Na Ústecku pak proměnila KDU - ČSL volební vítězství v zisky ve vedení radnic obcí Proboštov a Křímov, což jsou tradiční místa lidovecké podpory

¹²⁹ Zdroj: www.volby.cz

v kraji, a rovněž obsadila tři pozice místostarostů - v Račiněvsi, Libochovicích a především v Litoměřicích. Jedná se o jediné město na severozápadě Čech, kde KDU - ČSL obsadila tak významný post.¹³⁰

Tabulka č. 47

POSTY STAROSTŮ A MÍSTOSTAROSTŮ ZA KDU - ČSL V OKRESECH ZLÍNSKÉHO KRAJE 2002, 2006:

Okres	Mandáty		Starosta		Místostarosta	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006
Kroměříž	130	127	10	12	6	7
Vsetín	148	127	9	7	10	9
Uherské Hradiště	262	246	12	19	14	14
Zlín	297	241	27	21	26	18
Celkem v kraji	837	741	58	59	56	48

Poznámka: Jedná se o posty získané na kandidát. listině KDU - ČSL, tedy za navrhuující stranu. Ne všichni jsou členy lidové strany.

Zdroj: Analýza komunálních voleb 2006, interní dokument Jihomoravské krajské organizace KDU - ČSL

Tabulka č. 47 nám představuje zisky starostenských a místostarostenských postů KDU - ČSL v jednotlivých okresech Zlínského kraje. Z výsledků vyplývá, že lidovci v tomto kraji při komunálních volbách 2006 ztratili více než 80 mandátů. Celkově ve srovnání s volbami 2002 naopak získali jeden post starosty navíc. Na druhou stranu neobhájili 8 křesel místostarostů.

¹³⁰ Zdroj: Informace obdržel autor této práce z jednotliv. krajských kanceláří KDU - ČSL

Tabulka č. 48

POSTY STAROSTŮ A MÍSTOSTAROSTŮ ZA KDU - ČSL V OKRESECH JIHMOR. KRAJE 2002, 2006:

Okres	Kandidátní listiny		Mandáty		Starosta		Místostarosta	
	2002	2006	2002	2006	2002	2006	2002	2006
Blansko	55	53	237	210	22	19	28	22
Brno-město	27	27	105	84	5	3	10	8
Brno-venkov	81	74	263	259	32	24	24	35
Břeclav	38	40	146	138	13	11	11	12
Hodonín	61	65	213	191	18	13	17	21
Vyškov	49	48	175	164	19	14	16	17
Znojmo	50	51	151	143	17	15	14	16
Celkem v kraji	361	358	1290	1189	126	99	120	131

Poznámka: Jedná se o posty získané na kandidát. listině KDU - ČSL, tedy za navrhuující stranu. Ne všichni jsou členy lidové strany.

Zdroj: Analýza komunálních voleb 2006, interní dokument Jihomoravské krajské organizace KDU - ČSL

Předcházející tabulka nám představuje zisky starostenských a místostarostenských postů KDU - ČSL v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje, v němž má lidová strana tradičně nejvyšší počet svých komunálních zastupitelů. Zatímco počet lidoveckých kandidátních listin byl ve srovnání s volbami 2002 takřka shodný, tak komunální mandáty KDU - ČSL neobhájila ve 101 případech. Lidoveckých starostů v roce 2006 ubylo o 27, naopak strana posílila v počtech jejich zástupců.

B. Členská základna KDU-ČSL a její územní rozmístění

V případě členské základny je namíště mluvit o KDU - ČSL jako o straně masové. V roce 1927 bylo lidovců celkem 204 tisíc, z toho 88 560 v Čechách a 115 975 na Moravě. V 30. letech počet členů

klesal - v roce 1933 bylo na Moravě 101 357 členů. Pokles však nebyl nijak dramatický.¹³¹

V období po konci druhé světové války došlo vlivem zákazu ostatních pravicových stran k masovému přílivu nových členů do ČSL. K dubnovému sjezdu lidové strany bylo evidováno celkem 457 297 členů.¹³² V období komunistického útlaku po roce 1948 došlo k umělému snížení členské základny ČSL. Záhy po únorovém komunistickém puči byl počet lidovců restriktivně zredukována na 30 000 členů.¹³³ Smrtící ranou bylo pro lidovou stranu rozhodnutí, podle něhož v okresech, kde KSČ získala ve volbách více než 50 procent hlasů, bude ČSL zrušena a nebude jí povolena činnost. Týkalo se to mnoha okresů severozápadních Čech, např. Loun, Žatce či Ústí nad Labem.¹³⁴ K opětovnému povolení činnosti těchto okresních organizací došlo až počátkem 60. let.

Během období tzv. Pražského jara 1968 se znovu počet členů ČSL dostal až na hranici 90 000. Důvodem bylo politické a náboženské uvolnění, které přivedlo do strany především mnoho věřících lidí z jižní Moravy. Začali opět rozvíjet svou zájmovou činnost, založenou na pořádání poutí na významná náboženská místa, na pomoci při opravě kostelů či far, na tělovýchovnou činnost apod. Po opětovném poklesu členstva během období normalizace se situace rapidně změnila s příchodem listopadových událostí roku 1989.

Dne 17. listopadu 1989 měla Československá strana lidová 46 465 členů.¹³⁵ Většina z nich byla členy v moravských místních organizacích. Žádný z okresů nedisponoval více jak 2 tisíce členy, nejvíce se k této hodnotě blížily okresy Hodonín (1765 členů),

¹³¹ Zdroj: Archiv KDU – ČSL, karton 13 – přehledy o stavu členské základny.

¹³² Všechna následující data o členské základně až do roku 1989 čerpám z výše uvedeného archivu.

Informace o členech lidové strany po roce 1990 již byly převedeny do elektronické podoby a KDU – ČSL je nyní využívá v rámci svého vnitřního informačního systému, jehož součástí je i tzv. Evlid – neboli „evidence lidovců“.

¹³³ Lukeš B.: Československá strana lidová 1948 – 1989. In: Marek, P. a kol.: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Olomouc, Periplus, 2000, s. 331

¹³⁴ Zdroj: viz tamtéž

¹³⁵ Zdroj: Archiv KDU-ČSL, Organizační stav ČSL, složka 20/3a.

Nový Jičín (1754) a Zlín (1780).¹³⁶ Téměř o rok později k poslednímu říjnovému dni roku 1990 zaznamenala strana značný nárůst členů, když jejich celkový počet činil 96 922. Zpravidla nejvíce rostla členská základna ve volebně nejúspěšnějších okresech a daleko více na Moravě než v Čechách. Člensky nejúspěšnější okresy ležely na Moravě a v některých případech překročily i 4 tisícovou hranici. Jednalo se o okresy: Hodonín (3627 členů), Uherské Hradiště (4041) nebo Zlín (4001). Na opačném konci stály Most (178) Rakovník (158) nebo Ústí nad Labem (126). Nejmasovější vstup nových lidí do lidové strany nastal v prvním pololetí 1990. V druhém květnovém týdnu toho roku vstoupilo do strany dokoňce několik tisíc lidí - opět převážně na Moravě. (v Jihomoravském kraji např. 895), ale již v průběhu druhého pololetí docházelo k znatelnějšímu odlivu členů - především v českých okresech. (V České Lípě odešlo z ČSL 18 lidí.)¹³⁷

Pokud se podíváme na období let 1991 - 1994, tak je nutno konstatovat, že členská základna křesťanských demokratů permanentně klesala. Souhrnná data nabízí následující tabulka č.49.

Tabulka č. 49

POČET ČLENŮ KDU - ČSL 1991 - 1994:

Roky	Počet členů KDU - ČSL
1991	94 100
1992	88 784
1993	80 000
1994	74 000

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Při parlamentních volbách v roce 1992 překonala KDU - ČSL 5 % uzavírací klausuli především díky početné členské základně. Zatímco v roce 1990 činil podíl hlasů od členů ČSL na celkovém

¹³⁶ Hudák, J.: Geografie volebních výsledků KDU - ČSL v devadesátých letech. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 63

¹³⁷ Zdroj: viz tamtéž.

volebním výsledku strany 15 %, v roce 1992 to bylo již 22 % z celkového množství odevzdaných hlasů pro KDU - ČSL při volbách do České národní rady.¹³⁸ Ke konci dubna 1992 měla lidová strana více než 88 tisíc členů. Je na zváženu, zda by se lidovci ve volbách 1992 vůbec dostali do parlamentu bez tak široké členské základny.

V období let 1992 až 1996 došlo k citelnému poklesu členů KDU - ČSL. (Jak je ostatně možno vysledovat z dat v předchozí tabulce.) Ke dni voleb v roce 1996 bylo registrováno 62 176 členů lidové strany, což však představuje ve srovnání s rokem 1992 pokles o 26 tisíc členů.¹³⁹ Rovněž podíl členské základny na volebním výsledku KDU - ČSL poklesl při těchto volbách na úroveň 13 %. V období 1996 - 1998 došlo k opětovnému poklesu členské základny. Počátkem června 1998 bylo registrováno 56 353 členů lidové strany. Podíl členské základny na volebním výsledku poklesl, a to na úroveň něco málo přes 11 %.

Tabulka č. 50

POČET ČLENŮ KDU - ČSL VE SLEDOVANÝCH KRAJÍCH 1998 - 2006:

Počet členů po krajích ke konci kalendářních roků									
Roky	ZPČ	KVA	SVČ	ULA	JHM1	JHM2	SVM	ZLN	CELKEM
1998	2 076		1 010		25 250		13 993		60 460
1999	1 868		993		23 143		13 440		56 616
2000		264		583		11 618		7 345	55 306
2001		303		570		10 794		6 519	51 453
2002		341		572		10 619		6 521	49 953
2003		347		564		10 085		5 873	46 905
2004		348		540		9 647		5 658	44 811
2005		348		522		9 258		5 388	42 843
2006		342		510		9 025		5 385	41 779

¹³⁸ Hudák, J.: Geografie volebních výsledků KDU - ČSL v devadesátých letech. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 65

¹³⁹ Data o stavu členské základny a o podílu členů lidové strany na volebních výsledcích KDU - ČSL mezi léty 1992 - 1998 čerpám z výše uvedeného textu.

Vysvětlivky: ZPČ = Západočeský kraj, KVA = Karlovarská kraj, ULA = Ústecký kraj, JHM1 = Jihomoravský kraj podle původního územního členění do roku 2000, JHM2 = Jihomoravský kraj podle nového členění po roce 2000 (tedy bez části Vysočiny a Zlínska), SVM = Severomoravský kraj, ZLN = Zlínský kraj.

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Z dat plyne, že po odstoupení Josefa Luxe z funkce předsedy strany (1998) se celkový počet členů KDU - ČSL nadále snižoval až k dnešku. Jedná se o setrvalý sestupný proces. Nejvíce členů ubylo v Jihomoravském kraji a na Zlínsku. Naopak na Ústecku je pokles pomalejší a v Karlovarském kraji dokonce byl zaznamenán růstový trend.

Dále uvedená mapa nám ukazuje geografické rozmístění členstva ke konci roku 2004 (v době konání krajských voleb), takže na ní vyniká malý počet členů v západních, severních a středních Čechách. Naopak zvýrazněny jsou okresy tradiční podpory KDU - ČSL na jihovýchodní Moravě.

Mapa č. 19

Absolutní počet členů KDU-ČSL v ČR

Vysvětlivky: Praha má podle grafického znázornění jednu z nejvyšších hodnot počtu členů. Je to dáno tím, že byla do této mapy zanesena jako celý kraj.

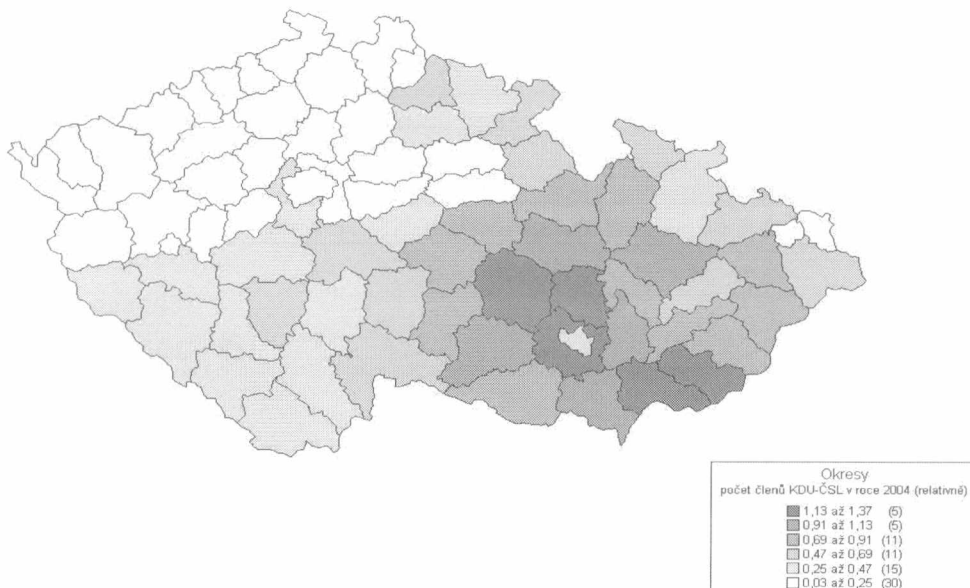
Zdroj: Analýza krajských voleb 2004, interní dokument KDU - ČSL

Vedle absolutního počtu členů KDU - ČSL je rovněž zajímavá mapa s počtem členů ve vztahu k obyvatelstvu. Mapa s relativním počtem straníků zvýrazňuje důležitost některých částí Moravy (Jihomoravského a Zlínského kraje) a relativizuje výsledky v severních Čechách a ve velkých městech (např. Praha, Brno, Ostrava, Plzeň apod.). Nicméně mapa s relativním znázorněním počtu členů více odpovídá volebním výsledkům KDU - ČSL.

I když mapa komparuje počet straníků vzhledem k počtu obyvatel, ukazuje zároveň i místa největší voličské základny KDU - ČSL. Neboť jak již bylo uvedeno výše, existuje přímý vztah mezi počtem straníků a volebními výsledky strany.

Mezi okresy v počtu členů vynikají (řazeno abecedně): Blansko, Brno-venkov, Hodonín, Uherské Hradiště a Žďár nad Sázavou. Naopak nejhůře jsou na tom okresy Karviná a Ostrava a většina okresů v českých krajích (nejhůře Louny, Ústí nad Labem a Most). Okresy s výraznějším počtem členů a okresy, kde má KDU-ČSL naopak minimální členskou základnu, kopíruje míra religiozity obyvatelstva.

Relativní počet členů KDU-ČSL v ČR (vztaženo na počet obyvatel)

Zdroj: Analýza krajských voleb 2004, interní dokument KDU - ČSL

Ke konci března 2007 měla KDU - ČSL v Karlovarském kraji 341 členů, na Ústecku bylo 507 lidovců, v Jihomoravském kraji, jako nejpočetnější stranické základně, působilo 8923 členů a na Zlínsku bylo 5396 lidovců.

Tabulka č. 51

Počet místních organizací 2007*				
Kraj				CELKEM
KVA	ULA	JHM	ZLN	
19	25	442	232	2 167

* Aktualizováno k 31. březnu 2007.

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Z více než dvou tisíc místních organizací je takřka čtvrtina na jižní Moravě, desetina na Zlínsku, ale pouze setina na Karlovarsku a podobně tak i v Ústeckém kraji.

Tabulka č. 52

Průměrný věk 2007*				
Kraj				CELKEM
KVA	ULA	JHM	ZLN	
58	60	63	63	62

* Aktualizováno k 31. březnu 2007

Zdroj: Elektronická evidence KDU - ČSL

Data o průměrném věku členů KDU - ČSL ve sledovaných krajích poukazují na stárnoucí členskou základnu. Pouze v Karlovarském kraji je věk místních lidovců výrazněji nižší než je celorepublikový průměr. Dále následuje Ústecko a nad věkovým průměrem jsou oblasti vyšší podpory KDU - ČSL, tedy jižní Morava a Zlínsko. Důvodem je pravděpodobně přítomnost tzv. „tradičních“ lidovců - tedy lidí, kteří vstoupili do strany mnohdy ještě během období komunismu a jsou tedy dnes již staršími lidmi.

C. Míra religiozity obyvatelstva a její vliv na volební zisky KDU - ČSL

Následující pasáž bude věnována tématu, které s lidovou stranou úzce souvisí. Jedná se o míru religiozity obyvatelstva. V této části se pokusíme zjistit, zda existují souvislosti mezi voličskou přízní KDU - ČSL a náboženským vyznáním obyvatelstva.

Podle sčítání z roku 1921 bylo na území Čech, Moravy a Slezska 8,2 milionu katolíků z celkového počtu 10 milionů

obyvatel. Při následném sčítání v roce 1930 se ke katolictví přihlásilo 8,4 milionu obyvatel při souhrnném počtu 10,7 milionu lidí. Bez vyznání bylo 700 tisíc obyvatel.¹⁴⁰ Z toho plyne, že jakkoliv nepochybně existovala v období tzv. První republiky výrazná konfliktní linie mezi státem a katolickou církví¹⁴¹, tak voliči ji příliš intenzivně nevnímali, neboť v opačném případě by volební zisky Československé strany lidové dosahovaly mnohem vyšších hodnot.

V roce 1950 se z celkového počtu 8,9 milionu obyvatel (po odsunu Němců) přihlásilo ke katolické církvi 6,8 milionu a pouze 520 tisíc se označilo za bezvěrce. Pro komunistický režim to pravděpodobně nebyla příjemná data. Další šetření religiozity obyvatelstva se pak uskutečnilo až za dlouhých 41 let, tedy až po pádu komunistického režimu v roce 1991.

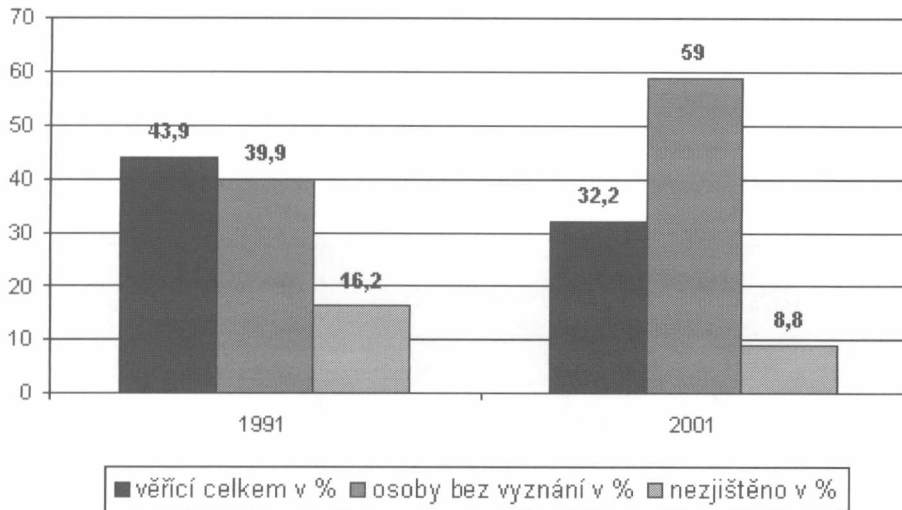
Při sčítání lidu v roce 1991 se poprvé od roku 1950 zjišťoval údaj o míře religiozity českého obyvatelstva. I když zde byla možnost se k dané otázce nevyjádřit, většina populace odpověď uvedla. K našemu účelu jsou směrodatné především údaje o příslušnosti obyvatelstva ke katolické církvi a následné porovnání s územím volební podpory křesťanských demokratů. Ze sledovaných čísel vyplývá souvislost mezi voličskou podporou KDU - ČSL v určitých regionech a mírou religiozity v dané oblasti. Čím vyšší je počet lidí hlásících se ke katolické církvi, tím vyšší je i volební zisk lidové strany. To je jedna z příčin popularity KDU - ČSL na jižní a východní Moravě. (viz níže)

¹⁴⁰ Zdroj: internetové stránky Českého statistického úřadu,
http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/scitani_v_roce_1921_a_1930

¹⁴¹ Stačí si vzpomenout, jak těžce se rodila československo - vatikánská smlouva, tzv. Modus vivendi.

Graf č. 1

SKLADBA OBYVATELSTVA PODLE NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ V ROCE 1991 A 2001
V %:

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

Obecně lze říci, že stupeň religiozity, při porovnání výsledků sčítání obyvatelstva z let 1991 a 2001, klesl. V roce 2001 se k náboženskému vyznání přihlásilo celkem 3,3 milionu lidí, což znamená téměř jednu třetinu z celkového počtu obyvatel. V roce 1991 se jako věřící deklarovalo 43,9 % občanů. Naopak osob bez vyznání bylo při posledním sčítání sečteno více než 6 milionů čili téměř tři pětiny všech obyvatel. V roce 1991 bylo bez vyznání jen 39,9 % obyvatel. Osob bez vyznání je tedy ve srovnání s rokem 1991 již více než věřících.¹⁴² Zbývající část populace, vzhledem k možnosti na tuto otázku neodpovědět, je zahrnuta do kategorie nezjištěno. Představuje devět set tisíc osob tvořících téměř jednu desetinu všeho obyvatelstva. Oproti roku 1991 však došlo k poklesu této kategorie (tehdy 16, 2 %).

Z celkového počtu 3,3 milionu občanů, hlásících se k nějaké církvi, tedy z oněch 32,1 %, se nejvíce osob přihlásilo k římskokatolické církvi. Těchto 2,74 milionu věřících představuje o

něco více než jednu čtvrtinu všech obyvatel (26,8 %) a na celkovém počtu věřících se podílí více než čtyřmi pětinami (83,4 %). Dominantní postavení této církve u nás má své historické souvislosti a je dlouhodobě spojeno se značnou konfesní roztržitostí zbývajících věřících.

Tabulka č. 53

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ OBYVATELSTVA 1991, 2001:

Náboženské vyznání	1991 abs.	1991 v %	2001 abs.	2001 v %	Přírůstek /+/ úbytek -/- proti roku 1991 /abs./	Index 2001/ 1991 v %
Obyvatelstvo celkem	10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	-72 155	99,3
Věřící celkem - v tom:	4 523 734	43,9	3 288 088	32,1	-1 235 646	72,7
Církev římskokatolická	4 021 385	39,0	2 740 780	26,8	-1 280 605	68,2

Zdroj: Internetové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

Relativně nejvíce věřících žije v moravských krajích. Na prvním místě stojí Zlínský kraj, kde věřící jako v jediném kraji v republice tvoří více než polovinu všech obyvatel (55,2 %). Dalšími kraji s vyšším podílem věřících jsou Vysočina a Jihomoravský kraj, kde se jejich podíl pohybuje kolem 45 %. Uvedené kraje také vykazují výrazně nižší počet osob bez vyznání. Nejméně je těchto osob opět ve Zlínském kraji, byť i v jeho případě jde o více než jednu třetinu všech jeho obyvatel.

Naopak nejvyšší podíl osob bez vyznání, pohybující se nad hranicí sedmdesáti procent, je soustředěn v Ústeckém (77,2 %), Libereckém a Karlovarském kraji. Všechny tyto kraje jsou oblastmi, kde došlo prakticky k úplné výměně obyvatel v souvislosti s odsunem původních německých starousedlíků. Nově přistěhovalí osídlenci z různých končin republiky, mnohdy i repatrianti, neměli

¹⁴² Zdroj: Informace o religiozitě čes. obyvatelstva jsou čerpány z internetových stránek ČSÚ, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelestva_ceske_republiky_23_12_04 a <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/7A002B2AF5>

možnost, také vzhledem k trvalému tlaku existujícího režimu, vytvořit si na tomto vysídleném území nové náboženské tradice. Proto není nepatřičný výraz některých církevních představitelů charakterizujících například konkrétně Ústecko jako „poušť na mapě náboženství“. Ve jmenovaných krajích jsou současně nejnížší relativní počty věřících. V Ústeckém kraji, kde je věřících relativně nejméně ze všech krajů v republice se jedná např. jen o necelou šestinu všech obyvatel. U Libereckého a Karlovarského kraje se tento podíl pohybuje výše, kolem jedné pětiny.

Tabulka č. 54

NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ OBYVATEL PODLE JEDNOTLIV. KRAJŮ:

Kraj	Celkem obyvatel	Z toho							
		Věřící		Římskokatolické v.		Bez vyznání		Nezjištěno	
		abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Praha	1 169 106	286 567	24,5	206 039	17,6	787 024	67,3	95 515	8,2
Středočeský	1 122 473	262 441	23,4	212 965	19	770 234	68,6	89 798	8
Jihočeský	625 267	216 757	34,7	191 352	30,6	328 670	52,6	79 840	12,8
Plzeňský	550 688	133 526	24,2	113 983	20,7	360 347	65,4	56 815	10,3
Karlovarský	304 343	62 494	20,5	47 894	15,7	220 153	65,4	21 696	7,1
Ústecký	820 219	129 822	15,8	98 455	12	633 210	77,2	57 187	7
Liberecký	428 184	78 818	18,4	55 655	13	311 002	72,6	38 364	9
Královehradecký	550 724	146 738	26,6	113 630	20,6	352 132	63,9	51 854	9,4
Pardubický	508 281	162 695	32	133 779	26,3	299 199	58,9	46 387	9,1
Vysočina	519 211	240 669	46,4	217 251	41,8	214 647	41,3	63 895	12,3
Jihomoravský	1 127 718	492 323	43,7	438 788	38,9	535 784	47,5	99 611	8,8
Olomoucký	639 369	236 441	37	207 113	32,4	53,8	53,8	58 766	9,2
Zlínský	595 010	328 516	55,2	290 817	48,9	219 807	36,9	46 687	7,8
Moravskoslezský	1 269 467	510 281	40,2	413 059	32,5	663 620	52,3	95 566	7,5
ČR celkem	10 230 060	3 288 088	32,1	2 740 780	26,8	6 039 991	59	901 981	8,8

Přes celkový pokles počtu věřících a naopak vzrůst počtu osob bez vyznání se v uplynulém desetiletí nezměnila základní dispozice, kterou zjistilo sčítání v roce 1991. Tou je fakt, že religiozita obyvatel vzrůstá postupem ze západu na východ. Tato tendence je zřejmá už v případě krajů a zcela jednoznačně se projevuje u okresů. Ty jsou také, jako menší územní celky, mnohem vhodnější pro podrobnější zkoumání. Všechny okresy s nejvyšším podílem osob bez vyznání, či jinak řečeno s nejnižším procentem věřících, se nacházejí v západní části republiky. Patří mezi ně především území již jmenovaných krajů s nejvyššími podíly osob bez vyznání, tedy všechny okresy Ústeckého kraje a většina okresů Libereckého a Karlovarského kraje. Více než tři čtvrtiny všech obyvatel bez vyznání jsou celkem v osmi okresech, pětici s relativně nejvyšším počtem osob tvoří Most (79,9 %), Rakovník (79,6 %), Děčín, Chomutov a Teplice. Vykořeněnost oblasti Mostecka a jeho nových obyvatel v důsledku odsunu Němců a pak všech převratných změn na tomto území spojených s těžbou a zpracováním hnědého uhlí je zcela zřejmá. Na Rakovnicku má „bezvěrectví“ své počátky již v období po 1. světové válce, kdy okres patřil mezi oblasti, kde docházelo k nejrozsáhlejšímu vystupování z římskokatolické církve, případně k přestupu do jiných církví (československá husitská). Většina ze jmenovaných okresů je totožná s místy, kde byl obdobný stav, tzn. nejvyšší podíly osob bez vyznání, zjištěn před deseti lety. Okresy zaměnily v některých případech pouze svá pořadí a zvýšily o přibližně dvacet procent podíl osob bez vyznání. (Např. v roce 1991 bylo bez víry 59,8 % obyvatel Mostecka a 59,3 % Rakovnicka.) Naprostá většina uváděných okresů se souběžně vyznačuje velmi nízkým podílem věřících, zhruba kolem patnácti procent, tedy kolem jedné sedminy všech obyvatel. Extrémně nízký podíl pak připadá na jmenovaný Most, kde tyto osoby jen mírně překračují desetinu všech obyvatel.

Tabulka č. 55

OKRESY S NEJVYŠŠÍM PODÍLEM OBYVATEL BEZ VYZNÁNÍ:

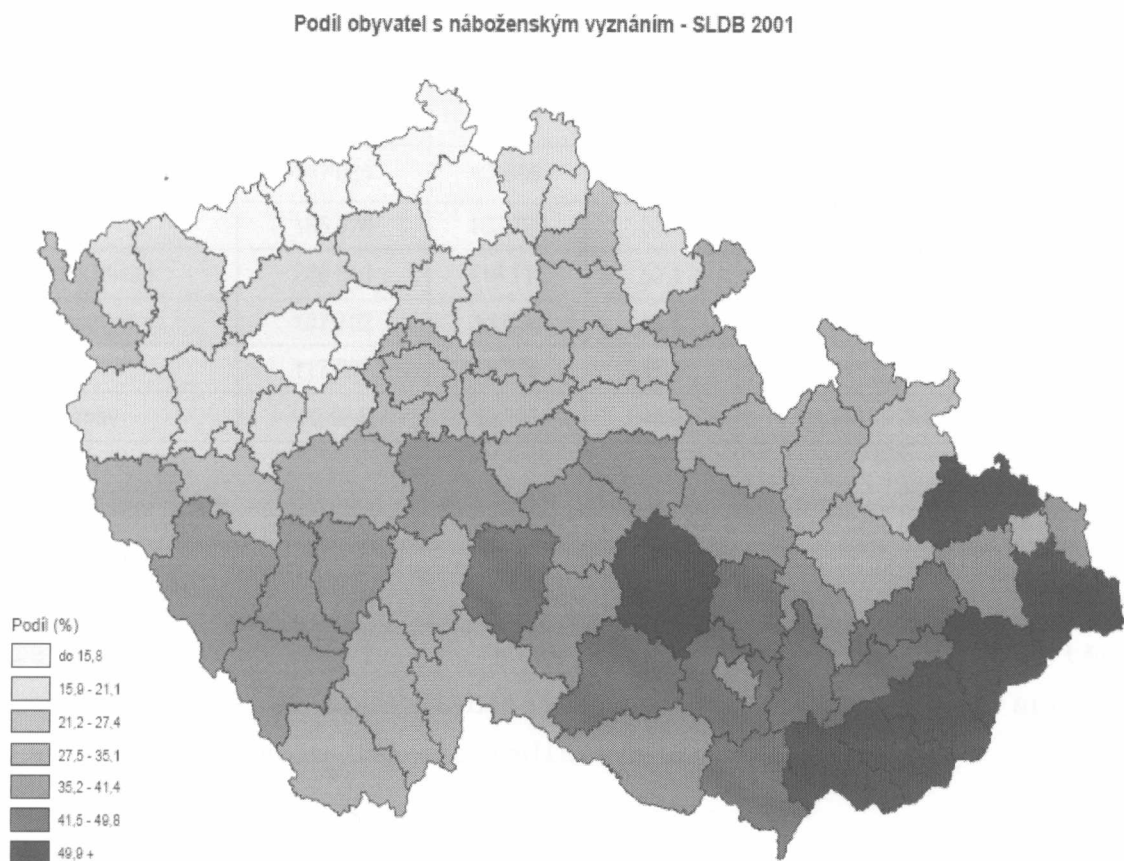
Okres	Počet obyvatel celkem	Z toho			
		bez vyznání		Věřící	
		absolutně	%	absolutně	%
Most	117 196	93 593	79,9	14 509	12,4
Rakovník	54 084	43 077	79,6	7 795	14,4
Děčín	133 887	105 592	78,9	20 395	15,2
Chomutov	124 979	97 331	77,9	19 677	15,7
Teplice	126 098	98 196	77,9	19 923	15,8
Kladno	150 198	116 686	77,7	23 423	15,6
Ústí nad Labem	117 780	90 885	77,2	18 038	15,3
Česká Lípa	105 669	81 366	77	15 819	15
Rokycany	45 788	34 294	74,9	8 094	17,7
Mladá Boleslav	114 325	85 338	74,6	21 543	18,8

Zdroj: Vlastní tabulka na základě dat na stránkách Českého statistického úřadu www.czso.cz

Jak již bylo uvedeno, všechny okresy s nejvyšším podílem věřících jsou soustředěny na východě republiky, tedy na Moravě. Více než polovina všech obyvatel je věřícími celkem v sedmi okresech, mezi které patří kromě okresu Kroměříž všechny okresy Zlínského kraje a dále např. okres Hodonín v Jihomoravském kraji. Pohled na mapu ukazuje, že ponecháme-li stranou okresy Žďár nad Sázavou a Opava tak jsou to prakticky všechny okresy při naší východní hranici se Slovenskem, mimo okresu Břeclav. Od jihu na sever tedy Hodonín (57,6 %), Uherské Hradiště (64,2 %), Zlín, Vsetín a Frýdek-Místek.¹⁴³

Mapa č. 21

PODÍL OBYVATEL S NÁBOŽ. VYZNÁNÍM PODLE ŠČÍTÁNÍ LIDU 2001:

Zdroj: Šaradín, P.: Územní podpora KDU – ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 49

Následující tabulka nám názorně ukazuje okresy, v nichž se za věřící označilo nejvíce obyvatel. Z předchozí části již víme, že se zároveň jedná o okresy s nejvyššími volebními zisky KDU – ČSL. Uvedená data tak potvrzují možnou spojitost mezi religiozitou obyvatelstva a voličskou podporou této strany.

¹⁴³ Šaradín, P.: Územní podpora KDU – ČSL ve volbách. In: Politologická revue 2003/2, s. 49

Tabulka č.56

OKRESY S NEJVYŠŠÍM PODÍLEM VĚŘÍCÍCH OBYVATEL:

Okres	Počet obyvatel celkem	Z toho			
		věřící celkem		bez vyznání	
		Absolutně	%	absolutně	%
Uherské Hradiště	144 517	92 844	64,2	39 894	27,6
Hodonín	159 866	92 091	57,6	54 049	33,8
Opava	181 405	103 792	57,2	64 953	35,8
Žďár nad Sázavou	125 407	70 985	56,6	40 174	32
Vsetín	147 064	82 685	56,2	52 844	35,9
Zlín	195 376	103 720	53,1	77 113	39,5
Frýdek Místek	226 818	118 115	52,1	92 886	41
Blansko	107 702	53 636	49,8	42 313	39,3
Třebíč	117 367	55 780	47,5	47 315	40,3
Pelhřimov	72 984	33 709	46,2	28 955	39,7

Zdroj: Vlastní tabulka na základě dat na stránkách Českého statistického úřadu www.czso.cz

Při pohledu na tabulku č. 56 stojí za povšimnutí především čísla potvrzující teorii, že míra religiozity je nejvyšší v těch okresech, kde je také nejsilnější členská základna lidové strany. (Týká se to především Uherskohradištska a Hodonínska).¹⁴⁴

IV. Závěrem aneb zamyšlení nad budoucností KDU - ČSL v Čechách a na Moravě

Politika KDU - ČSL je v českých zemích limitována několika faktory. Zejména se jedná o slabou roli náboženství v české společnosti ve srovnání s jinými evropskými státy, historicky zakotvený antiklerikalismus, nerovnoměrné rozvrstvení věřících v

¹⁴⁴Viz předcházející pasáž o členské základně

České republice a rovněž jde i o samotnou problematickou historii lidové strany.¹⁴⁵

Lidová strana byla od počátku spojena především s katolicismem a nebyla politickou základnou protestantů či členů různých husitských církví. Nelze pominout ani vliv silného protináboženského tlaku za komunistické éry. Ačkoliv pro mnohé byla náboženská víra útočištěm a alternativou vůči komunistické ideologii, většina obyvatelstva podlehlá vnucovanému ateizmu.

Existují poměrně velké rozdíly v náboženské orientaci a zakotvení ve víře mezi jednotlivými regiony České republiky, zejména mezi Moravou a Čechami. Navíc v důsledku transferů obyvatelstva po 2. světové válce existují velké rozdíly i mezi pohraničím a ostatními regiony. Jelikož česká křesťansko - demokratická politika je dodnes spojena převážně s katolicismem, jsou její hlavní základnou především silně katolické oblasti jižní Moravy, části severní Moravy, východních a jižních Čech. Katolicismus má také silnější kořeny spíše ve venkovských oblastech, než ve městech. Česká lidovecká politika přitom nebyla zatím schopna výrazně překročit hranice katolicky orientovaného voličstva.

Mluvíme-li o problematické historii lidovecké politiky v Čechách, nestačí se omezit jen na jisté napětí mezi špičkami politické moci 1. republiky okolo prezidenta Tomáše G. Masaryka, které se hlásily spíše k dědictví husitství, na straně jedné, a katolickou církví a lidovci, na straně druhé. Je třeba také zmínit existenci lidové strany v podobě satelitu Komunistické strany Československa během komunistického režimu. Lidová strana si tak vysloužila nálepku oportunistu. Stalo se tak nejenom proto, že se účastnila všech vlád první republiky a úspěšně přežila nacistickou okupaci, ale i kvůli své roli po skončení druhé světové války, kdy se připojila k Národní frontě, a během komunistického režimu.

¹⁴⁵ Viz Pehe, J.: Možnosti a limity křesťansko demokratické politiky v Čechách. In: Znoj, M., Pehr, M. a kol.: Sborník Josef Lux a čes. politika 90. let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005, s. 31

Kromě obecných faktorů, které určují možnosti křesťansko - demokratické politiky v ČR, existují i konkrétní faktory politické. Je jím například skutečnost, že KDU - ČSL je historickou stranou, což se může jevit jako výhoda, ale v některých případech i jako nevýhoda. KDU - ČSL se zatím nedokázala jasně rozhodnout, čím chce být ideově a kdo všechno by měl patřit k jejím voličům. Lidová strana je i po listopadu 1989 viděna jako partaj, která se za každých okolností snaží neskončit v opozici. Působení KDU - ČSL je teritoriálně značně nerovnoměrné, strana má značný deficit podpory ve velkých městech a v západních částech republiky. A lidovci rovněž zatím nedokázali výrazně těžit z toho, že patří k politickému proudu, který hraje v Evropské unii významnou roli.

Naopak výhodou KDU - ČSL je nepochybně skutečnost, že zdělila poměrně rozsáhlou a stabilní členskou základnu s hustou sítí místních sdružení. Lidovci lákají tradičně určitý typ voliče, který zůstává straně poměrně věrný. Zejména v oblastech se silnou katolickou populací je pozice strany velmi stabilní. K nevýhodám patří skutečnost, že lidovecká verze české křesťansko-demokratické politiky je poměrně konzervativní nejenom co do obsahu, ale i jejího stylu. Strana se během své dlouhé existence naučila dělat věci určitým způsobem a to je nyní těžké změnit. Dlouhá tradice je v myslích nelidoveckých voličů často spojována se stereotypy, jako je zkostnatělost, neochota přizpůsobit se novým trendům a podobně. Strana tento obraz často posiluje konzervativními názory na roli rodiny, homosexualitu a potraty.

KDU - ČSL je rovněž stranou s nejasněnou polohou na pravo - levé ideologické ose. V některých oblastech snadno najde společný hlas se sociálními demokraty, jinde vystupuje pravicově s ODS. Samotní představitelé KDU - ČSL hovoří o lidové straně jednou jako o mírně levicové, jindy jako o straně středové a ještě jindy jako o pravo-středové. Jistá ideová nejasnost může být výhodou ve snahách nabízet se jako koaliční partner silnějším stranám, ale zároveň odpuzuje voliče, kteří preferují jasnější ideové ukotvení.

V. Struktura voličské základny je pro KDU - ČSL nepříznivá z mnoha hledisek. Je v ní vysoký počet lidí s nižším vzděláním, lidí starších, jakož i lidí pocházejících pouze z moravských regionů.

Dopad křesťansko - demokratické politiky zůstane omezený, pokud se KDU - ČSL nezačne prosazovat i ve větších městech a v západních, severních a středních Čechách. Současné problémy lidové strany ve velkých městech a zmíněných oblastech republiky mají co dočinění s faktory, které již byly zmíněny. Strana je příliš vázána na tradiční témata a tedy i voličstvo v katolických oblastech a málo rovněž akcentuje problémy, které zajímají mladou populaci ve velkých městských centrech. Pokud se KDU - ČSL jasně nepřihlásí k moderní křesťansko - demokratické orientaci evropského stylu a ideově nerozšíří obzory za katolicky orientované voliče ve venkovských oblastech, zůstane její voličská základna limitovaná, nebo se bude dokonce zužovat.

V. Použitá literatura a prameny:

Literární zdroje:

- Čaloud, D., Foltýn, T., Havlík, V., Matušková A. a kol.: Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006
- Československé dějiny v datech, Praha, Svoboda, 1987
- Fiala, P.: Katolicismus a politika, CDK Patrie, Brno, 1995.
- Fiala, P.: Čtyřkoalice mezi integrací a rozpadem, Proglas, 3, 2001
- Fiala, P.: KDU - ČSL v politickém systému ČR. In: Teologie a společnost 2003/6
- Fiala, P.: KDU-ČSL: hledání v období změn. Proglas 5-6, s. 10-14, 2001.
- Fiala, P., Mareš, M., Pšeja, P.: Systém politických stran v letech 1989-1998. In: Marek, P. a kol.: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Gloria, Olomouc, 2000.
- Hlaváček, P., Šaradín, P.: Čtyřkoalice ve výsledcích krajských voleb 2000, Parlamentní zpravodaj, č. 1, 2001.
- Jehlička, P., Sýkora, L.: Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920-1990), Sborník české geografické společnosti, 1991/2.
- Klíma, M.: Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství, Radix, Praha, 2001.
- Klíma, M.: Možnosti úpravy či reformy volebního systému v ČR, FMV VŠE, Praha, 1999.
- Klíma, M.: Volby a politické strany v moderních demokraciích, Radix, Praha, 1998.
- Kostelecký, T.: Vzestup nebo pád politického regionalismu? Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2001.
- Krejčí, J.: Výzkumy stranických preferencí, jejich uplatnění ve společnosti a jejich kvalita, Sociologické texty, SÚ ČAV, Praha, 2003.

- Krejčí O.: Nová kniha o volbách, Professional publishing, Praha, 2006.
- Lebeda, T.: Vládní stabilita v České republice a volební systém poměrného zastoupení, Politologický časopis 2/1999.
- Linek, L., Mrklas, L., Seidlová A., Sokol, P. (eds.) : Volby do Poslanecké sněmovny 2002, Praha, Sociologický ústav AV ČR 2003
- Lukeš, B.: Historie křesťanské demokracie v středoevropském prostoru, Praha, 2001.
- Malíř, J., Marek, P. a kol.: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II. díl: Období 1938 - 2004, Brno, Doplněk, 2005
- Marek, P. a kol.: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Olomouc, Gloria, 2000
- Mrklas, L.: Krajské volby 2000, Fakta, názory a komentáře, CEVRO, 2001.
- Novák, M., Lebeda, T. a kol.: Volební a stranické systémy, Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2004
- Rolečková, E.: Josef Lux - Muž se světlem v srdci, Gutenberg, Praha, 2000.
- Sokol, P.: Volby do Poslanecké sněmovny 2002, Sociologický ústav AV ČR, 2002.
- Šaradín, P.: Územní podpora KDU-ČSL ve volbách, Politologická revue, prosinec 2/2003.
- Šaradín, P.: Volby 2002, Analýza programů ve volbách do Poslanecké sněmovny, Periplum, Olomouc, 2002.
- Znoj, M., Pehr M. a kol.: Josef Lux a česká politika 90.let, Praha, Ústav politologie FF UK, 2005

Internetové a ostatní zdroje:

www.kdu.cz

www.volby.cz

www.czso.cz

www.psp.cz

www.cvvm.cas.cz

www.kduprobrno.cz

www.statnisprava.cz

www.kduzlin.estranky.cz

www.kraj-vary.kdu.cz

Interní analýzy KDU - ČSL ke krajským volbám 2004 a komunálním volbám 2002, 2006

Rozhovory s Michalem Pehrem z Masarykova ústavu AV a Jaroslavem Poláčkem z analytického oddělení KDU - ČSL

Elektronická evidence KDU - ČSL

Archiv KDU - ČSL

VI. Resumé:

POSITION OF KDU - CSL IN NORTH-WESTERN BOHEMIA AND SOUTH-EASTERN MORAVIA

The thesis compares the position of KDU - CSL in south-eastern Moravia (South Moravia and Zlin Regions) and north-western Bohemia (Usti and Karlovy Vary Regions). After a brief history review, I focus on changes in the leadership of the party and related changes in the political orientation of KDU - CSL. The main part of the thesis deals with results of communal, regional and parliament elections in the period of last 17 years. This part is focused mainly on four above-mentioned regions and the evaluation of electoral results of KDU - CSL in that regions. The part describing the electoral geography chronologically tracks all important elections with an emphasis on the comparison of results in the monitored regions. The text is supplemented by transparent charts and maps. The next part of the thesis is focused on the KDU - CSL's member base and its situation. It investigates reasons for the large member base of the party in the region of south Moravia compared with a weak member base in northern Bohemia. Mentioned is also the number of local organisations in the monitored regions and the average age of their members. Other part is focused on the religiosity of inhabitants and its influence on the electoral results of KDU - CSL. Charts show the religiosity rate in the four compared regions during several last censuses. The thesis also shows that the rate of religious feeling of the inhabitants is directly proportional to the position of KDU - CSL in particular regions. The end of the thesis is focused on the prediction of the future development of KDU - CSL, its future drift and the evaluation of its party line in last 17 years.

Key words: KDU - CSL, comparison, elections, electoral geography, religiosity

Klíčová slova: KDU - ČSL, komparace, volby, volební geografie, religiozita

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE:

Ve své diplomové práci hodlám srovnávat postavení KDU-ČSL ve dvou zcela protichůdných oblastech České republiky. Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová je politickou stranou, která má ze všech našich parlamentních stran nejvíce regionálně proměnlivou přízeň voličů. Zcela evidentně se tato protikladnost ukázala při posledních volbách jak do Poslanecké sněmovny, tak do krajských zastupitelstev. Právě v krajských volbách strana v Jihomoravském kraji zvítězila se ziskem více než 20 % hlasů a podobné procento hlasů získala též ve Zlínském kraji, zatímco v krajích Ústeckém a Libereckém se vůbec do zastupitelstva nedostala a v kraji Karlovarském těsně překonala 5%-ní hranici jen díky spojení do koalice se Stranou zelených.

Cílem mé práce by měla být komparativní analýza volebních výsledků KDU-ČSL ve čtyřech regionech ČR: v Karlovarském a Ústeckém kraji versus Jihomoravském a Zlínském kraji. A to za období posledních patnácti let, jak na úrovni voleb parlamentních (Poslanecká sněmovna, Senát), krajských, evropských, tak i komunálních.

Výchozí hypotézou této diplomové práce je hledání odpovědí na následující otázky: Existuje reálná možnost posílení vlivu KDU-ČSL v severozápadních Čechách? Je vliv křesťanských demokratů na jihovýchodní Moravě trvale udržitelný?

Podstatným tématem bude zkoumání příčin nepoměrného postavení KDU-ČSL v rámci regionů: vliv velikosti volebního obvodu, historické aspekty, religiozita obyvatelstva, kulturní zázemí a sounáležitost k regionu, členská základna, vliv volebního systému apod.

Z hlediska historie se budu především soustředit na situaci vzniklou odchodem Sudetských Němců z pohraničí a vliv této skutečnosti na volební výsledky KDU-ČSL v období po roce 1989.

Stručně také shrnu stranickou i členskou situaci ve sledovaných regionech v období 1945 - 1989.

Hodlám též zkoumat míru religiozity obyvatelstva v poměru k volebním výsledkům a též ke členské základně a její struktuře. Rovněž příslušnost obyvatel k určité konfesi hraje svou podstatnou roli.

Podrobně bych se též rád věnoval síle a struktuře členské základny v těchto regionech. Nepoměr mezi členstvem na Ústecku a Zlínsku bude zcela zřejmý. Rád bych se věnoval důvodům tohoto stavu a též analýze hloubky sounáležitosti členů se svojí stranou a jejími představiteli. Respektive snahy některých místních či regionálních představitelů o vlastní kurz v kraji.

Mým cílem je na základě analýzy popsat regionální specifika KDU-ČSL:

1. Zlínsko:

soutěžení KDU-ČSL s ODS o prvenství v komunální a krajské politice, velký podíl věřícího obyvatelstva, silná pozice KDU. Chybějící "ideologický nepřítel" lidovců v podobě KSČM.

2. Jihomoravský kraj:

ideologická rivalita s KSČM na místní úrovni, a taktéž silné náboženské zázemí.

3. Ústecko:

absolutně nejnižší podpora strany v rámci republiky a nenižší počet věřících, historická vykořeněnost obyvatelstva.

4. Karlovarsko:

platí totéž, co pro Ústecký kraj. Navíc právě v případě Karlovarského kraje se chci ještě výrazněji zaměřit na popis vlivu velikosti volebního obvodu na zisk poslaneckého mandátu.

Použitými metodami budou rozhovory se členy strany, veřejně přístupné texty na internetu i v knihovnách, dokumenty z centrálního archivu KDU-ČSL, informace a statistiky získané na obecních či městských úřadech aj.

Na závěr bych chtěl vytvořit predikci budoucí situace KDU-ČSL v těchto regionech, její postavení a směřování, stranický vliv v krajích i na dění ve straně samotné.

PŘEDPOKLÁDANÁ LITERATURA A PRAMENY:

Internetové zdroje:

www.kdu.cz, www.volby.cz, www.czso.cz, www.kduprobrno.cz, www.modernibrno.cz, www.czso.cz, www.senat.cz, www.psp.cz, www.statnisprava.cz, www.kraj-zlin.kdu.cz, www.brno.cz, www.cvvm.cas.cz, www.factum.cz, www.stem.cz, aj.

Literární a ostatní zdroje:

Fiala, P.: Katolicismus a politika, CDK Patrie, Brno 1995.

Fiala, P.: Identita křesťanských politických stran. Proměny ideově-politické a strukturální pozice evropské křesťanské demokracie. In: Fiala, P. (ed.): Křesťanské alternativy v politice, CDK Patrie, s. 71-92, Brno 1997.

Fiala, P.: KDU-ČSL: hledání v období změn. Proglas 5-6, s. 10-14, 2001.

Fiala, P., Mareš, M., Pšeja, P.: Systém politických stran v letech 1989-1998. In: Marek, P. a kol.: Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, s. 359-374, Gloria, Olomouc 2000.

Hlaváček, P., Šaradín, P.: Čtyřkoalice ve výsledcích krajských voleb 2000, Parlamentní zpravodaj, č. 1, 2001.

Jehlička, P., Sýkora, L.: Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920-1990), Sborník české geografické společnosti, 1991/2.

Klíma, M.: Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství, Radix, Praha 2001.

Klíma, M.: Možnosti úpravy či reformy volebního systému v ČR, FMV VŠE, Praha 1999.

Klíma, M.: Volby a politické strany v moderních demokraciích, Radix, Praha 1998.

Kostelecký, T.: Vzestup nebo pád politického regionalismu? Sociologický ústav AV ČR, Praha 2001.

Krejčí, J.: Výzkumy stranických preferencí, jejich uplatnění ve společnosti a jejich kvalita, Sociologické texty, SÚ ČAV, Praha 2003.

Krejčí O.: Nová kniha o volbách, Professional publishing, Praha 2006.

Lebeda, T.: Vládní stabilita v České republice a volební systém poměrného zastoupení, Politologický časopis 2/1999.

Mrklas, L.: Krajské volby 2000, Fakta, názory a komentáře, CEVRO, 2001.

Rolečková, E.: Josef Lux - Muž se světlem v srdci, Gutenberg, 2000.

Sokol, P.: Volby do Poslanecké sněmovny 2002, Sociologický ústav AV ČR 2002.

Šaradín, P.: Územní podpora KDU-ČSL ve volbách, Politologická revue, prosinec 2/2003.

Šaradín, P.: Volby 2002, Analýza programů ve volbách do Poslanecké sněmovny, Olomouc, Periplum 2002.

Reforma volebního systému - změna k lepšímu nebo horšímu? Sborník, Praha, PSP ČR, 7. června 2000.

Centrální archiv KDU-ČSL v Praze.

Interview s některými členy strany.

OBSAH:

ČÁST I.: Malý exkurz do historie ČSL 1918-1990.

1. Období pevného ukotvení ČSL v meziválečné československé politice 1918-1938. Historické vlivy volebně-geografické disproporce ČSL mezi Čechami a Moravou. Osobnost Msgre. Šrámka.
2. ČSL jako jediná nesocialistická poválečná strana 1945-1948. Netradiční rozvrstvení voličské podpory lidovců při volbách 1946.
3. Diskreditace strany kolaborováním na nedemokratickém systému let 1948-1989. Omezení činnosti a nemožnost suverénní kandidatury ČSL. Situace v místních organizacích v období „Obrodného proudu“.

ČÁST II.: Nová svoboda, nová šance.

1. ČSL na historické křižovatce 1990-1991. Koalice KDU a její marné snahy stát se hlavním hybatelem české politiky. Volební neúspěch ve volbách 1990.
2. Vznik a konsolidace KDU-ČSL ve středu politického spektra ČR. Rozvírání nůžek ve voličské podpoře KDU-ČSL v rámci různých regionů ČR-volby 1992.
3. Josef Lux-hybatel české politiky. Volební roky 1994 a 1996. Ustavení senátu - nový systém voleb. Vládní nestabilita 1997 a Klidná síla. Posílení na Moravě, bezradnost v Čechách.

ČÁST III.: Opoziční období KDU-ČSL, Čtyřkoalice.

1. Volby 1998 - sněmovna, senát, obecní zastupitelstva. Příklon KDU-ČSL k levici. Opětovný volební neúspěch v Čechách, posílení na Moravě. Vstup do opozice.

2. Odchod Josefa Luxe. Nový předseda Jan Kasal. Hledání politického partnera pro KDU-ČSL.
3. Vznik Čtyřkoalice. Nová dimenze voličské podpory především v Čechách. Krajské volby 2000. Vítězství i prohry. Senátní triumf.

ČÁST IV.: KDU-ČSL v nejistotě, příchod nového vůdce.

1. Předseda Cyril Svoboda. Sněmovní volby 2002 a zklamání z výsledků Koalice. Neúspěch v Čechách i na Moravě.
2. Vstup do vlády s ČSSD. Ztráta identity. Oslabení pozic po senátních volbách 2002 i po špatných výsledcích v obecních volbách.
3. Nový vůdce Kalousek, zvýšení sebevědomí, příklon doprava. Rok plný rozporů: Evropské volby 2004 - dobrá procenta, málo křesel. Pokračující agonie v senátních volbách. Vítězství i prohry v krajích.

ČÁST V.: Co s budoucností?

1. Volby 2006. Kam kráčí KDU-ČSL? Výsledky a možné koalice. Konec senátních ztrát? Obecní volby - a co dál?
2. Budoucí směřování křesťanských demokratů. Podaří se prolomit volební neúspěchy v Čechách? A co Morava? Jít do voleb samostatně nebo v bloku stran?